

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Daria Murzina

**Život a práce Heinricha Schliemanna
v Rusku**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Šmied, Ph.D.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Daria Murzina

Bibliografická citace

Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku [rukopis] : bakalářská práce / Daria Murzina ; vedoucí práce: Marek Šmíd. -- Praha, 2019. -- 95 s.

Anotace

Práce bude koncipována jako biografie Heinricha Schliemanna od okamžiku jeho prvního příjezdu do Petrohradu dne 11. února 1846 do ukončení všech vztahů (rodinných, komerčních, společenských) s Ruskou říší 30. června 1869. 23-leté studované období zahrnuje dlouhé časové úseky nepřítomnosti Heinricha Schliemanna v Rusku a jeho pobyt v jiných zemích pro komerční nebo cestovní účely. Ale hlavní zůstává skutečnost, že Heinrich Schliemann byl téměř 20 let občanem Ruské říše a že tato část jeho biografie zůstává zcela nebo částečně neznámá ve vědecké komunitě Evropy, a dokonce i v Rusku.

Během práce bude vyhotoven portrét Heinricha Schliemanna, předtím, než radikálně změní rozsah svých zájmů a začne se věnovat archeologickým výzkumům a hledání Homérské Tróji.

Klíčová slova

Heinrich Schliemann, Rusko, Petrohrad, Kateřina Lyžina, Krymská válka

Abstract

The work will be considered a biography of Heinrich Schliemann from the moment of his first arrival in St.Petersburg on 11 February 1846 and to complete rupture of all relations (family, commercial, social) with the Russian Empire 30 June 1869. The 23-year study period of time includes long periods of absence of Heinrich Schliemann in Russia and his stay in other countries for commercial or travel. But the main thing remains the fact that almost 20 years Heinrich Schliemann were the citizen of the Russian Empire, and that this part of his biography remains almost unknown and little-known in the scientific community of Europe and even Russia.

In the course of work will be drawn up the portrait of Heinrich Schliemann before he will radically change the scope of his interests and devote himself to archaeological investigations and the search of Homeric Troy.

Keywords

Heinrich Schliemann, Russia, St.Petersburg, Catherine Lygina, Crimean War

Počet znaků (včetně mezer): 188 303

Obsah

Úvod	8
1. kapitola. Dětství a mládí Heinricha Schliemanna (1822-1845) .	10
2. kapitola. Prvních pět let Heinricha Schliemanna pobytu v Rusku (1845-1850).	24
3. kapitola. Heinrich Schliemann v Americe v období Zlaté horečky (1850-1852).	41
4. kapitola. Návrat Heinricha Schliemanna do Petrohradu; založení rodiny s Kateřinou Lyžinou; Krymská válka; poválečná doba (1852-1859).	45
5. kapitola. Soudní spory Heinricha Schliemanna se Solovjevym (1859-1866).	73
6. kapitola. Rozvod Heinricha Schliemanna s Kateřinou (Lyžinou); přerušení vztahů s Ruskem; konec života (1866-1890).	87
7. kapitola. Stručný přehled literatury.	98
Závěr	105
Obrazová příloha	107
Seznam vyobrazení	136
Seznam použitých pramenů a literatury	141

Úvod

Cílem této práce je analýza dostupných informací z různých zdrojů téměř 20-ti letého pobytu Heinricha Schliemanna v Rusku týkajících se jeho rozmanitého života.

Objekty výzkumu jsou:

- deníky, dopisy a autobiografie, které vypracoval přímo Heinrich Schliemann a jeho současníci, ať už se jedná o korespondenci nebo jiné písemné zdroje týkající se zkoumaného období, a také hotové transkripce a překlady některých vybraných deníků a dopisů;
- archivní záznamy, které se přímo týkají zkoumaného období;
- vědecké a romanopisné biografie Heinricha Schliemanna;
- vědecké články, které se týkají různých aspektů Schliemannova života;
- vědecké práce, knihy, fotografie, videa a další materiály, které jsou přímo nebo nepřímo spojeny se zkoumaným obdobím života Heinricha Schliemanna v Rusku.

Hlavními výzkumnými metodami této práce jsou zvolené metody historicko-chronologické a logické.

Dalším základem tohoto výzkumu je chronologický postup pro studium biografí Heinricha Schliemanna v přesně definovaném časovém rámci: od prvního příchodu Heinricha Schliemanna do Petrohradu dne 11. února 1846 až po odmítnutí ruského občanství a rozvod s první manželkou Kateřinou Lyžinou dne 30. června 1869.

Pro lepší a úplnější porozumění osobnosti a charakteru Heinricha Schliemanna používám retrospektivní a perspektivní metody. Zároveň jsem zjistila, že je nezbytné rozšířit časové rámce, které jsem stanovila výše. Na jedné straně kvůli dodržování historicko-chronologické a logické metody, na straně druhé pro lepší pochopení motivace Heinricha Schliemanna v rozhodnutí přestěhovat se do Petrohradu a stát se občanem Ruské říše.

Tato práce začíná stručným přehledem dětství a mladých let života Schliemanna, kdy byly rozvinuty některé základní charakterové rysy a zvyky, které ho následně výrazně ovlivnily jako dospělého muže v období pobytu v Rusku. Je také nutné zmínit, že v mladém „amsterdamském“ období měl Schliemann dalekosáhlé plány pro svůj vlastní život, což se přímo týká jeho života v Rusku.

Na základě retrospektivní a perspektivní metody jsem také shledala, že je nezbytné ve své práci představit stručnou charakteristiku osob, s nimiž byl Heinrich Schliemann úzce spjat během svého života a práce v Rusku.

Chci poznamenat, že tato práce nekončí Schliemannovým přerušением vztahů s Ruskem. Považovala jsem za logičtější uzavřít Schliemannovu biografii stručnými informacemi i o jeho posledních letech mimo Ruskou říši.

Poslední kapitola práce je věnována stručnému rozboru literatury a dalším zdrojům informací, které byly použity při psaní biografie Heinricha Schliemanna o době jeho pobytu v Ruské říši.

1. kapitola. Dětství a mládí Heinricha Schliemanna (1822-1845) .

1.1.

1.1.1.

Heinrich Schliemann se narodil 6. ledna 1822, Neubukow, velkovévodství Mecklenburg-Schwerin, Svatá říše římská. Dnes je dané území spolkovým státem Mecklenburg-Západní Pomořansko v Německu.

Příjmení Schliemann je známé již od konce 15. století, jehož nositeli byly rodiny drobných obchodníků ve městě Lübek. Kolem počátku 17. století se rodina stěhuje do města Rostock kvůli zlepšení svého společenského postavení a získává rodinný erb. Členové rodiny se stávají obchodníky a lékárníky, dostávají duchovní vzdělání. Od roku 1730 do roku 1830 byly v rodině Schliemannových úspěšně nahrazeny předchozí generace obchodníků a lékárníků za generaci duchovních knížat a farářů. V roce 1823 se Ernest Schliemann spolu se svou rodinou přestěhuje do farní vesnice Ankershagen v jižním Mecklenburgu.¹

1.1.2.

Heinrich Schliemann se narodil v rodině evangelického faráře Ernesta Schliemanna a Louise Schliemann, rozené Bürger (viz. obr. 1). Louise byla o 13 let mladší než její manžel Ernest, ale zemřela před dovršením svých čtyřicátých narozenin. Zde je malý portrét Louise Schliemann:

Křehká, smutná žena, která se marně pokoušela kvést na úpatí této sopky ale byla spalována jejím oheňem, porodila svému manželovi čtyři dcery a tři syny, z nichž poslední se narodil, když bylo Heinrichovi devět let.²

Louisiny čtyři dcery byly pojmenovány následovně – nejstarší Eliza, pak Dorothea, Wilhelmina a Louise; její tři synové dostali tato jména – nejstarší Heinrich, pak Ludwig a Paul.

---

¹ SCHLIEMANN, Hans. Name und Wappen unserer Familie Schliemann. *Archaeology and Heinrich Schliemann. A Century after his Death. Assessments and Prospects. Myth – History – Science* Athens 2012, pp.164-170.

² LUDWIG, Emil. *Schliemann. The Story of a Gold-seeker*. Boston: Little, Brown and Company, 1932, p.8.

O Heinrichovi otci, Erneste Schliemannovi, se dozvídáme mnohem více díky částečně zachovalé osobní korespondenci mezi otcem a synem (viz. obr. 2 a 3).

Ernest Schliemann měl povahu osoby, která se pro věc velmi rychle nadchne, ale stejně rychle ztratí zájem. Je známo, že byl silně zaujatý vykopávkami v Pompejích, které pak byly zveřejněny v novinách, dokonce se chtěl jít na tyto vykopávky osobně podívat, ale nic pro to neudělal.

Následujícím způsobem byl charakterizován Ernest Schliemann v knize E. Ludwiga. „*Jeho otec však byl posměvač a zdálo se, že nevěřil ve světě ničemu kromě smyslného potěšení*“.³

Tato jeho osobní charakteristika zdůvodňuje kontroverzní nevěru Ernesta s jeho domácí služebnou. Na základě nepřímých zdrojů v biografii a autobiografii Heinricha Schliemanna, můžeme předpokládat, že Louise Schliemann o nevěře svého manžela věděla.

V roce 1838, sedm let po smrti své první manželky, se Ernest Schliemann nakonec oženil se svou služebnou Sophie Behnke (1814-1902), podle jiných zdrojů – Fiekchen Schwarz nebo dokonce Sophie Schwartz. Druhá žena porodí Ernestovi další dvě děti. Datum narození a pohlaví potomků je z dochovaných materiálů obtížné určit.

Z osobních vzpomínek Heinricha⁴ víme, že se otec pokoušel o domácí vzdělávání svých dětí, zvláště Heinricha. Ernest Schliemann učil syna historii a latině, ale bohužel domácí aktivity nebyly úspěšné kvůli nedostatečnému systému vzdělávání a náladovosti Ernesta. Heinrichova matka Louise se zavázala i k méně úspěšnému pokusu učit děti tomu, co dobře znala sama – hře na klavír.

Své dětství Heinrich strávil v hrách s dětmi v okolí. Silný vliv na 9-ti letého Heinricha měly dvě dcery místního farmáře: Louise a Minna Meincke. Tato skutečnost se nakonec vyvine do první lásky Heinricha, která mu dle jeho vlastní zmínky zlomila srdce.

1.1.3.

Klidné dětství dětí Ernesta a Louise Schliemann skončilo Louisinou smrtí. Ernest se zapletl do skandálu s vlastní služebnou a upadl do finančních potíží, ztratil pověst a

---

³ LUDWIG, Emil. *Schliemann*, p. 7.

⁴ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios. The city and country of the Trojans*. New York: Harper & Brothers, Franklin square, 1881, p. 3.

respekt, a nakonec byl zbaven duchovní hodnosti. Tato skutečnost přímo ovlivňuje sociální situaci dětí. Neexistují žádné peníze, které by zaplatily jejich vzdělání, nebo dokonce i prosté živobytí. Děti jsou posílány do rodin svých příbuzných, kde se stávají jejich příživníky. Stojí za zmínku, že Heinrich se zmiňuje jen o těžkosti své situaci, ale ne o svých bratrech a sestřích, kteří trpí stejně bídným osudem. Zajímavé je ovšem také zjištění, že smrt matky pro Heinricha nebyla nejsmutnější událostí roku.

Když mi bylo skoro devět let, zemřela moje drahá matka. To bylo nenapravitelné neštěstí, možná to největší, které se mně a mým šesti bratrům a sestřím mohlo stát. Ovšem matčina náhlá smrt se shodovala s dalším neštěstím, díky němuž se k nám všichni naši známí náhle obrátili zády a odmítli se s námi nadále stýkat. Já jsem se o ostatní nikdy moc nezajímal; ale nevidět už nikdy více Meinckerovu rodinu, oddělit se od Minny - nikdy ji více nevidět - to bylo pro mě tisíckrát bolestnější než smrt mé matky, na kterou jsem brzy zapomněl kvůli mrzutému zármutku za Minninou ztrátou. V pozdějším životě jsem podstoupil mnoho velkých potíží v různých částech světa, ale žádná z nich mi nikdy nepřipravila tisícinu smutku, který jsem cítil v brzkém věku devíti let kvůli odloučení od své malé nevěsty.⁵

V tuto chvíli nevím, jak zacházet s tímto druhem vyznání, neboť samozřejmě, že Schliemann necítil nenávisť vůči své matce. O mnoho let později se vrátí do své vlasti a dle svých vlastních slov postaví na hrob své matky mohylový kámen. Dle mého názoru je právě jeho matka příčinou Schliemannových komplikovaných vztahů s jeho nevěstou, první ženou a ženami vůbec. Měl příliš velké, nedosažitelné naděje a nároky na společnou budoucnost.

1.2.

1.2.1.

Heinrich byl poslán na dobu dvou let ke svému strýci, „ctihodnému *Friedrichu Schliemannovi, který byl pastorem ve vesnici Kalkhorst v Mecklenbursku*“⁶. Tam Heinrich absolvoval jeden rok doučování studia s kandidátem Karlem Andresem, a v 11-ti letech se zapsal do školy. Toto doučování se ukázalo jako opravdová nutnost, neboť Heinrich ve svém věku nebyl připraven na přijímací zkoušky z důvodu absence

---

⁵ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 5.

⁶ Tamtéž. p. 6.

pravidelné domácí výuky, nebo jakéhokoliv jiného studia.⁷ Nakonec, po třech měsících studování na gymnáziu, Heinricha zdvořile požádali, aby opustil školu. Byly zde pro to dva důvody. Prvním byl skandál jeho otce jakožto bývalého pastora, a druhým, že Heinrichovu výuku nikdo nefinancuje. V této situaci Heinrich opustil gymnázium a započal své studium v Realschule. Studium na této škole zakončil v dubnu 1836, po absolvování dvouletého studijního programu.

Následně 14-ti letý Heinrich vstoupil do služby jako dělník v obchodě s potravinami v malém městě Fürstenberg v Mecklenburg-Strelitz u Ernesta Ludwiga Holtza, který o rok později zemřel. Nejdříve, jak jen to bylo možné, byla poté vlastnická práva k obchodu a zaměstnancům přidělena Ing. Theodorovi Hückstädtovi. Schliemannův pracovní den začínal v 5 hodin ráno a končil ve 23 hodin v noci. V rámci pracovního poměru mu bylo přiděleno lůžko v témže obchodě, nějaké jídlo a mizerný plat. Jediným zábleskem naděje v obtížné situaci je mu v životě poslední setkání s Minnou, které se odehraje na Velký pátek roku 1836. Poté ji Heinrich již nikdy neuvidí. Z Schliemannových vzpomínek je známo, že po mnoha letech, napíše dopis z Petrohradu se žádostí, aby ho navštívila v Rusku a provdala se za něho. V následujícím dopise od Minny se dozví, že jeho žádost přišla jen pár dní poté, co se Minna provdala za místního zemědělce. Igor Bogdanov se domnívá, že tento příběh o dopisech je také mystifikací v rámci autobiografie.⁸ Ve své autobiografii Schliemann, zdá se, ironizuje, nebo dramatizuje tuto epizodu svého života, která do jisté míry vysvětluje jeho komplikovaný vztah s jeho první manželkou Kateřinou Lyžinou.

Vraťme se ale do obchodu s potravinami Hückstaedta. V tomto obchodě se po pěti letech objeví zázrak - do krámků přichází Hermann Niederhöffer. Za pití zdarma začíná bývalý student nazpaměť recitovat Homérové verše v řečtině. Dle Schliemanna ho starověká řecká poezie ovlivní k přijmutí svého zásadního životního kroku. O tomto příběhu D. Traill napsal: *„Dojemný příběh, o tom jak Schliemann celý život zůstal věrný rozhodnutí svého dětství a v dospělosti ze svého platu kupce si naspořil finanční obnos,*

---

⁷ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 6.

⁸ Toto se odkazuje na „oficiální“ autobiografii Heinricha Schliemanna, kterou napsal jako předmluvu ke své knize *Ilion*. Více o této otázce v kapitole 7., s. 103.

aby mohl zrealizovat svůj sen, a tím zažehnul srdce milionů. Je to sice dobrý příběh, bohužel ... není zcela pravdivý“.⁹

1.2.2.

Jakákoliv již byla skutečnost, Schliemann si uvědomoval, že nechce strávit celý svůj život v obchodě s potravinami. Nejprve bylo v plánech Heinricha se s kamarádem nechat najmout jako námořníci na loď plující do Ameriky. S počátečními penězi, které by si vydělali prací na lodi, by se mohli následně v Americe stát opravdu bohatými. Při pohledu do budoucnosti bych ráda poznamenala, že Schliemann se ještě do Ameriky dostane, ale sám a v dospělosti. Mezitím, 18-ti letý Heinrich změnil svůj názor a rozhodne se odejít sám do Hamburku studovat účetnictví. Pro realizaci svého plánu potřeboval potvrzení o předchozím studiu základů účetnictví a peníze do svých začátků¹⁰ Heinrich se tedy rozhodne požadovat od otce dědictví, které mu náleželo po smrti matky.

Po dokončení studia účetnictví, 10. září, mi otec vyplatil peníze, které mi zanechala matka, a po odečtení 88 Reichstalerů, které jsem již utratil v minulosti, mi uhradil 29 Reichstalerů.¹¹

Otec odečte z dědictví svého syna náklady za stravování, oblečení, a některé další malé náklady po dobu, když žil v domě svých rodičů. Z biografie jsou následně známy dvě žádosti o finanční půjčku. V první Heinrich požádá o finanční půjčku své sestry a druhá žádost je adresována jeho strýci. Byla mu zaslána malá finanční částka, ale v doprovodném dopise bylo vyčítáno, že vůbec o půjčku požádal. Z této situace si Heinrich odnáší cenný poznatek – nikdy si již nepůjčovat peníze. Následně se Schliemann přestěhuje do Hamburku, přičemž část cesty ujde pěšky.¹²

V Hamburku Schliemann přijímá pracovní místo úředníka nebo dělníka (což není přesně známo) v obchodě S.H. Lindemanna na Rybím trhu za 50 talerů ročně. V důsledku Heinrichovy tvrdé práce ovšem započaly jeho zdravotní problémy s

---

⁹ TRAILL, David A. Schliemann's Dream of Troy: the Making of a Legend. *The Classic Journal*. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS) Oct. - Nov., 1985, Vol. 81, pp. 13-24.

¹⁰ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. pp. 16-17.

¹¹ Tamtéž, p. 17.

¹² Tamtéž, p. 17.

vykašláváním krve a je ze zaměstnání propuštěn ze strachu, že je buďto infekční, nebo že v práci zemře. V této obtížné době svého života se Schliemann setkává s Mecklenburgovým krajanem J.F. Wendtem, kterého podle názoru I. Bogdanova Heinrich možná vědomě vyhledal. Výše zmíněný J.F. Wendt pracoval jako úředník na lodi, i když byl učitelem z povolání a byl blízký přítel Louise Schliemann. Wendt se stal patronem 19-ti letého Schliemanna a doporučil jej do obchodu s potravinami E.L. Deycke. Schliemann pracuje pro tento obchod dva týdny a odchází na vlastní žádost, nespokojený s platebními podmínkami. Opět tedy Wendt pomáhá Schliemannovi a vyzývá ho, aby jel do La Guaira jako lodní stevard nebo cestující bez lístku, který bude plnit pracovní pozici asistenta. Není zde možné spolehlivě zjistit přesně v jaké funkci se měl Heinrich vydat do Venezuely, stejně jako sledovat pořadí všech pracovních míst, na kterých Schliemann pracoval. Docela přesně, ale skr jeho autobiografii, můžeme sledovat první námořní cestu Heinricha Schliemanna. Dne 28.listopadu roku 1841 se Heinrich započal plavit na dvoustěžňové plachetnici „Dorothea“. Z důvodu špatného počasí vyčkával nejdříve v ústí Labe a 1. prosince se loď vydala na moře. Dne 11. prosince, během bouře poblíž holandského ostrova Texel, se z ní stává vrak. Stejně jako Odysseus a jeho posádka v historii se Scyllou a Charybdou, půlka posádky se utopí; zachránil se kapitán lodi, sedm námořníků, Schliemann a jeho truhlice se zavazadly, která obsahovala dopisy Wendta určené k doručení do Venezuely, začátek dopisu adresovaný sestrám a dopis od jistého obchodníka Schliemannovi s nabídkou platu 45 dolarů ročně na budoucích 19 let.¹³ Příběh o ztroskotání Schliemann znovu převyprávěl v dopise své sestře, v deníku 1850-51 a v předmluvě „Ilion“. Ve všech třech verzích prezentující tuto událost existují významné rozdíly. Od doby ztroskotání lodi Schliemann začal ukládat všechny jemu adresované dopisy, a následně další osobní dokumenty a kopie každého odeslaného dopisu, čímž započalo jeho shromažďování osobního archivu.

Přeživší byli zachráněni nizozemskými úřady a byla jim poskytnuta finanční hotovost jež jim měla umožnit návrat do Hamburku. Pouze Schliemann hotovost odmítl a zůstal v Holandsku. Z autobiografie Schliemanna je známo, že ne dříve, než za tři dny po katastrofě na břehu ostrova Texel, Heinrich přijel do Amsterdamu. K dispozici je

---

¹³ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy. Treasure and Deceit*. New York: St. Martin's Griffin, 1995, p. 217.

také přesné datum – 19. prosince, kdy byl zaslán další dopis pro Wendta, kde ho Schliemann žádá, aby mu pomohl zkusit štěstí v Amsterdamu. Ve své autobiografii ale Schliemann uvádí, že napsal dopis a poslal jej ještě na ostrově Texel.

Navzdory selhání svého podnikání, moje stará vášeň pro cestování nezmizela a v každém případě, poté, co jsem zde za šest let získal důkladnou znalost podnikání a dostatečné úspory, hodlám se vydat do Japonska cestou třes Bataviu, zkusit své štěstí tam, protože můj instinkt mi říká, že nemám v úmyslu zdržovat se v Evropě.¹⁴

Zmínka o těchto šesti letech pochází z období tráveného v Amsterdamu, avšak zápisy do svých deníků o těchto událostech uvádí s dřívějším datem, než byla skutečnost.

1.3.

Dále pak následuje nový časový úsek po dobu dvou měsíců mezi příjezdem Schliemanna do Amsterdamu, brzy po ztroskotání plachetnice „Dorothee“, a počátku jeho kancelářské práce. Podle různých údajů, získaných z osobních záznamů Schliemanna a jeho biografií, Heinrich strávil dva měsíce v Amsterdamské nemocnici. Předtím jsem již zmínila, že Schliemann byl slabý zdravím a trpěl krvavým kašlem. Po ztroskotání lodi se fyzický a finanční stav zhoršil a Schliemann zřejmě nenašel žádný jiný způsob a rozhodl se předstírat nemoc. Ironicky nebylo nutné nakonec nemoc předstírat, neboť lékař diagnostikoval u 19-ti letého Schliemanna vyčerpání a přijal ho bez prodlení do nemocnice. Po tomto incidentu zavedl Schliemann další pravidlo, které se týká jeho vlastního zdraví. Aby posílil své tělo, začne každý den a za jakéhokoliv počasí plavat venku. Zdravotní potíže s krvavým kašlem ho brzy opouští, ale postupem času u něj nastává zánět zvukovodu, který přeroste do chronického onemocnění a nakonec se stane příčinou jeho smrti.¹⁵

Zatímco byl Schliemann ošetřován v nemocnici, Wendtovi byl doručen jeho dopis:

Šťastnou náhodou byl doručen můj dopis Wendtovi, když seděl na večeři se svými početnými přáteli. Díky veřejně přečtenému dopisu před Wendterovými přáteli, kde jsem se zmiňoval o své

---

¹⁴ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 27.

¹⁵ SKOULAKIS, Charalampos - PAPADAKIS, Chariton - STAVROULAKI, Pelagia - DRIVAS, Emmanouel - VALAGIANNIS, Dimitris. The otologic problem and death of Heinrich Schliemann. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology* May 2008, Vol. 265, Issue 5, pp. 575-580.

katastrofě, mi byla projevena veřejně soustrast prostřednictvím zasláné finanční výpomoci v součtu 240 florinů (£20), které mě bylo posláno přes konzula Quacka. Zároveň mě bylo doporučeno excelentnímu pruskému konzulskému generálovu v Amsterdamu panu W. Hepnerovi, který mi zajistil udělení pracovního místa v kanceláři pana F.C. Quiena.¹⁶

Původ vazeb Wendta s vysokými úředníky nemohu objasnit, ale dozvěděla jsem se, že Frederick Charles Quien od roku 1798 pracoval ve společnosti „Schröder & Co.“ a od roku 1811 vlastnil svoji firmu. Schliemann v rozporu se sebou píše, že první jeho zaměstnání bylo ve firmě „Hoyak & Co“. V tomto případě je opět obtížné určit přesný časový sled a trvání jednotlivých zaměstnaneckých poměrů Schliemanna v Amsterdamu na různých úřadech, ale pravdou je, že skutečně v těchto firmách pracoval.

Nicméně, Schliemann nyní disponuje štěstím, i když skromným majetkem. Začne pracovat jako úřední obchodník, pronajímá si skromný pokoj a polovinu svého platu investuje do hodin kaligrafie a studia cizích jazyků.

1.4.

1.4.1.

Ve studiu nových cizích jazyků používá Heinrich Schliemann zajímavých cizojazyčných knih, přičemž věnuje jejich čtení každou svou volnou minutu. Na začátku čtení těchto knih Schliemann zřejmě nerozuměl jejich textu, který studoval. Při výběru knih vycházel z toho, jaké knihy kdysi již přečetl a pamatoval si obsah. Přečtení stejné knihy, ale v jiném jazyce, přispívalo k pochopení obsahu knihy bez využití slovníku. Nová slova a gramatiku se učil ihned nazpaměť. Dále Schliemann napsal krátkou esej na témata, která jej osobně zajímala. Pro korigování výslovnosti a psaní si Heinrich najímal rodilého mluvčího a ten kontroloval a opravoval jeho výslovnost a psaní. Schliemann se následně naučil opravenou esej nazpaměť aby ji pak znovu recitoval svému učiteli.¹⁷ Tímto způsobem si Schliemann rychle vycvičil svou paměť. Nakonec si vypracoval osobní systém a podklady pro rychlejší učení jazyků z příbuzných rodin a skupin: germánské a balto-slovanské jazyky, románská a řecká skupina. Na konci svého života ovládal 18 až 22 cizích řečí. Časem uměl Schliemann zpaměti v různých jazycích

---

¹⁶ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 9.

¹⁷ JURGEN, Jahn. A Self-Motivated and Self-Directed Second Language Learner: Heinrich Schliemann. *Modern Language Journal* Sep/Oct 1979, Vol. 63 Issue 5/6, pp. 273-276.

celé knihy: „Vikář z Wakefieldu“ a „Ivanhoe“ v angličtině, „Télémachove dobrodružství“ Fenelona de Saint-Peirre a „Paul a Virginie“ ve francouzštině, Korán v arabštině, „Iliadu“ a „Odysseu“ v řečtině. Bohužel kromě osobních vzpomínek neexistují o těchto schopnostech jiné podklady.

Prvním Schliemannovým vystudovaným jazykem byla angličtina. Své deníky, záznamy a obchodní korespondenci Schliemann také zaznamenával v jazyce adresáta, nebo země, ve které Schliemann pobýval v určitém období svého života. Zde je potřeba objasnit opačnou věc a upozornit na to, že Schliemann zřejmě často používal svůj osobní deník jako písanky a do deníkových záznamů přenášel eseje, psané pro procvičování jakéhokoliv jazyka. Ukázkovým příkladem je prohlášení v angličtině o návštěvě Bílého domu, kde se Schliemann seznámil s prezidentem Millardem Fillmorem a jeho rodinou při šálku čaje. Neskutečnost této situace dokázal americký badatel D. Trail.

Ve svých 22 letech Schliemann ovládal angličtinu, francouzštinu, holandštinu, italštinu, španělštinu a portugalštinu.

Souhlasím s tvrzením:

Je jisté zřejmé, že Schliemann byl vysoce motivován. Měl sen, který si přál, uvědomoval si, že každý jeho krok byl krokem tímto směrem. Chtěl se stát úspěšným a finančně nezávislým, k dosažení tohoto cíle musel získat vysoce oceňované dovednosti. V komerčním světě Amsterdamu to znamenalo zvládnutí několika jazyků.¹⁸

Brzy přišla šance, aby v počáteční fázi uspěl. Firma Quinn byla nespokojena s kvalitou jeho práce na pozici doručovatele. Hlavními předpoklady pro tuto práci byla rychlost doručování a vyvíjení nátlaku na poště, aby byly dopisy přijímány a odesílány tak rychle, jak je to jen možné. Schliemann si ovšem ve městě četl knihy a ztrácel čas ve frontách. Čekal na povýšení, neboť se nyní stal polyglotem, ovšem firma Quinn Schliemannův návrh odmítla. Nicméně díky svému příteli Louisovi Stollovi Heinrich dostane 1. března 1844 místo korespondenta a účetního ve firemní kanceláři „Schröder & Co“. Aby dokázal svému novému zaměstnavateli, že jeho přijetí na tuto pracovní pozici nebylo chybou, začíná se Schliemann učit ruský jazyk.

---

¹⁸ JURGEN, Jahn. A Self-Motivated and Self-Directed Second Language Learner, p. 273.

1.4.2.

Proč se Schliemann začal učit zrovna rusky? Existuje pro to celá řada důvodů.

Za prvé: obchod a diplomatické vztahy mezi Nizozemskem a Ruskem jsou budovány po celá staletí. Po Velké cestě Petra I. do Evropy, která byla učiněna v roce 1696, byla zahájena mezi těmito dvěma zeměmi aktivní výměna zkušeností. Nastal tak jejich vzájemný kulturní průnik a v roce 1699 započala v Nizozemsku ruská diplomatická mise. V roce 1813 rusko-kozácká armáda pod velením generála hraběte A.K. Benkendorfa, a za podpory místního obyvatelstva, osvobodila od francouzské okupace značnou část země, včetně Amsterdamu. Dalším významným historickým okamžikem bylo uzavření manželství budoucího krále Willema II. a velkovévodkyně Anny Pavlovny, dcery Pavla I. Svatba se konala v roce 1816 a mladý A.S. Puškin byl pověřen, aby napsal na oslavu této události slavnostní ódu. O 21 let později, v roce 1837, byl básník zabit v souboji a tato událost měla, vzhledem k tomu, že vraždu spáchal Georges Charles d'Anthes¹⁹, mělo to negativní dopad na diplomatické vztahy mezi Nizozemskem a Ruskou říší. Postupně docházelo k překonávání krize a v roce 1846²⁰ je mezi Ruskem a Nizozemskem podepsána Dohoda o obchodu.

Za druhé: ruští obchodníci nebyli dostatečně jazykově vybavení, ovládali pouze částečně angličtinu, němčinu nebo nizozemštinu. Je známo, že Petr I. osobně silně podporoval studium holandštiny, dokonce nařídil zveřejnit několik dvojjazyčných knih a ruský jazyk byl dokonce obohacen novými slovy nizozemského původu: ledovec, stěžeň, kormidlo, poddůstojník, drift. Právě proto, že znalost cizích jazyků nebyla silnou stránkou ruských obchodníků, narozdíl od ruské šlechty, která se ovšem obchodem nezabývala, bylo pro ně jednodušší komunikovat v jejich rodném jazyce.

Za třetí: osobní Heinrichova vize. Schliemann si uvědomil, že bude skutečně nenahraditelným a neocenitelným spolupracovníkem pro Schrödera v době navazování vztahů s ruskými obchodníky, neboť znalost ruštiny byla v této situaci zásadní dovedností.

Schliemann postupuje dle vlastního plánu, ale již v první fázi čelí prvnímu problému:

---

¹⁹ Adoptivní syn nizozemského velvyslance Barona van Heeckerena.

²⁰ 2 roky poté, co byl Schliemann najat firmou „Schröder & Co“.

Ovšem ruské knihy, které jsem si mohl obstarat, byly pouze stará gramatika, lexikon a špatný překlad *Les Aventures de Télémaque*.²¹

„Špatný překlad *Telemachova dobrodružství*“, který je popsán Schliemannem, náleží autorovi V.K. Tred’jakovskému (1703-1769), který je dokonce ve slovníku Brockhause a Efrona Tred’jakovský popisován jako „špatný básník, jehož jméno se stalo synonymem pro označení netalentovaných básníků“.²² Existuje také městská legenda, podle které Kateřina II. trestala své důstojníky čtením „Telemacha“ v poeticky zpracovaném překladu od Tred’jakovského.²³ Překážka v podobě špatného překladu Schliemanna nezastavila, ale čekala ho další komplikace:

Navzdory všem svým snahám jsem nemohl najít učitele ruského jazyka, neboť s výjimkou ruského vicekonzula pana Tannenberga, který mě ovšem nehodlal poskytnout lekce, v Amsterdamu nebyl nikdo, kdo rozuměl ruštině. Soustředil jsem se tedy, abych jazyk nastudoval sám bez učitele, a za pomoci gramatiky jsem se za pár dní naučil ruská písmena i jejich výslovnost.²⁴

Ráda bych dodala, že vicekonzul přirozeně odmítl docela drzou snahu najmout si ho jako repetitora, neboť byl tímto srovnáván s domácím školitelem pro neznámého vesnického chlapce. Bylo by velmi nepravděpodobné, kdyby vicekonzul s rolí repetitora souhlasil. Bez ohledu na první neúspěchy se Schliemann nevzdával:

Potom, dle své staré metody, jsem začal psát krátké příběhy dle svého systému a učit se je srdcem. Protože jsem neměl nikoho, kdo by opravil mou práci, bylo to bezpochyby velmi špatné; ale současně jsem se snažil opravit své chyby praktickým cvičením učení ruského *Telemachova dobrodružství*. Připadalo mi, že bych učinil větší pokrok, kdybych měl někoho, komu bych mohl předříkávat *Telemachova dobrodružství*; tak jsem si najal chudého Žida za čtyři franky týdně, který musel každý večer po dobu dvou hodin poslouchat mé ruské recitace, z jejichž významu nechápal ani slabiku.²⁵

Existují dva extrémy: vicekonzul a starý Žid. Mezitím, ve velkém přístavním městě Amsterdamu, kde probíhá aktivní obchod s Ruskou říší a se silnými diplomatickými

---

²¹ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 10.

²² BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Encyklopedičeskij slovar’*.

²³ Tamtéž.

²⁴ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 11.

²⁵ Tamtéž. p. 11.

styky, měli být ruští námořníci, studenti, různí úředníci, různí sloužící nebo dělníci. Myslím si, že všechny tyto lidi bylo snadné vyhledat v přístavních hotelích a hostincích, a bylo možné je zaujmout nabídkou další jednoduché práce.

Dle autobiografie po šesti týdnech Schliemann jménem firmy Schröder v ruštině napíše dopis Vasiliju Plotnikovu, „...londýnský agent pro velké obchodníky s indigem, Meaars. Což jsou bratři Malutinovi z Moskvy“.²⁶

Malutinovi jsou bohatá kupecká rodina z Kalugi.

Jejich hlavní činností je prodej papírových přízí, bavlněných tkanin, soukenného zboží, čaje a kozích chlupů. Od roku 1835 obrat jen v pobožce St. Petersburgu, v čele s Michailem Seměnovičem Malutinym, překročil tři a půl milionu rublů. V roce 1843 Malutinovi koupili od knížete Golicyny továrnu na tkání papírových přízí v obci Ramenskoje u Moskvy. Jejich čistý kapitál činil v dané době pět a půl milionu zlatých rublů.²⁷

Byla navázána obchodní korespondence, pomocí které se Schliemann nejen zdokonalil v ruském jazyce, ale také získal potřebné obchodní kontakty s ruskými obchodními domy a jejich agenty. Následně obchodníci Malutinovi a agent Plotnikov spolupracují se Schliemannem po dlouhou dobu za vzájemně výhodných podmínek. Na základě osobních vzpomínek bylo Schliemannovi umožněno hovořit na setkání s kupci Matvějevym a Frolovym, kteří přijeli do Amsterdamu na dražbu indiga. Taktéž v roce 1844 se uskutečnilo další důležité seznámení Schliemanna s moskevským obchodníkem Sergejem Afanasjevičem Živagem (viz. obr. 4).²⁸

Celá nezávislá studie a kniha rjazaňských vědkyň, kandidátky historických věd Kusovy a novinářky Čikvarkiny, je věnována Sergejovi Živagovi a jeho rodině. Pokusím se krátce představit Živagovu osobnost. Sergej Afanasjevič Živago, 1794-1866, pocházel ze staré obchodní rodiny z Rjazani, byl moskevský obchodník, jehož první obchod byl otevřen v roce 1822. Jednalo se o maloobchod s vojenským oblečením a dalšími různými maličkostmi armádního určení. V roce 1830 se firma rozrostla o tři textilní továrny. Od roku 1834 byl Sergej Afanasjevič pravidelně volen do městského úřadu do pozice obchodního předsedy 2. kupecké gildy, byl členem cechu

---

²⁶ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 11.

²⁷ BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Russkaja avantura*. Moskva: AST Olimp, 2008, s. 62.

²⁸ Tamtéž. s. 90-92.

Šestihlasové městské rady a přisedící občanského soudu. Však nejvíc Živago se proslavil tím, že v roce 1863 otevřel městskou veřejnou banku v rodném městě Rjazaň a dodnes banka nese jméno svého zakladatele. Ve stejném roce založil Živago školy pro chudé a osiřelé děti, stejně jako první a jedinou mateřskou nemocnici s útlukem pro malé děti. Také postavil ve městě Rjazaň Monumentální budovu (ul. Astrachaňská č.30), kde dodnes sídlí regionální výkonná moc.

Do Amsterdamu Živago přijel v rámci své cesty po Evropě za účelem seznámit se s kvalitou indiga, které nakupoval pro své textilní továrny.

Díky seznámení se s mladým a perspektivním Heinrichem Schliemannem, podává Živago prostřednictvím dopisu návrh na zahájení společného podnikání v rámci obchodního domu „Živago a Schliemann“ v Moskvě po dobu alespoň 5-ti až 6-ti let. V tomto případě měl Schliemann právo zůstat zaměstnancem Schröderů, tak spolupracovat s Živagem. Živago nabídl podíl na ziscích a ztrátách z obchodování s Schliemannem sdílet rovným dílem, přičemž počáteční kapitál Sergej Afanasjeviči navrhoval vložit sám, a to v částce 40.000 až 50.000 ruských stříbrných rublů.²⁹ Zajímavá je ovšem skutečnost, že obnos 40 až 50 tisíc rublů je změněn v knize E. Ludwiga na 50 až 60 tisíc rublů. Živago se na schůzce se Schröderů dotazoval ohledně přijetí svého návrhu. Sergej Afanasjeviči doufal v podepsání smlouvy na základě závazků obchodního domu „Živago a Schliemann“ prostřednictvím Schröderů. Tímto měl Živago naději, že dostane nejen slibného mladého obchodního partnera, který je obeznámen s evropským trhem, ale i některá privilegia ve velkoobchodním nákupu indiga a dalších produktů prostřednictvím společnosti „Schröder & Co.“. Schröderovi ovšem zdvořile mlčeli a žádným způsobem na tuto nabídku nezareagovali. I Schliemann ponechával tuto nabídku dlouhou dobu bez odezvy. Protahoval dobu svého konečného rozhodnutí, nad kterým dlouze přemýšlel a nakonec se přestěhoval do Petrohradu. Tato záležitost ovšem nezkazila vztahy mezi Schliemannem a Sergejem Živagem, naopak byla počátkem dlouhého přátelství.

Vraťme se ale zpátky do roku 1845 v Amsterdamu. Schliemannova kariéra nestagnuje, neboť se Schliemann zabývá nejen studiem jazyků, ale se stejnou pečlivostí se věnuje i studiu umění obchodu.

---

²⁹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 73-76.

Schröderovi jej tedy bez ohledu na jeho mládí povyšovali téměř jednou měsíčně, tudíž po necelých dvou letech se stal již nadřazeným patnácti úředníků, a dostal plnou důvěru e vykonávání své práce.³⁰

23. října 1845 napsal Schliemann perfektní holadštinou dosti ambiciózní dopis do Izmiru do sídla nizozemské společnosti „Jacob van Lennep & Co“:

Vážený pane,

poté, co jsem strávil několik let v obchodním domě Schröder & Co., rozhodl jsem se jednat jménem společnosti v Petrohradě jako zástupce.

... Dovolím si nabídnout své služby v této funkci, a odvažuji se počítat s tím, že vaše firma bude mezi těmi, kteří mi dají svůj souhlas ke spolupráci ...

Pokud dáváte přednost odpovědi v jakémkoliv jiném jazyce, než holadštině, můžete mě na to upozornit, neboť mluvím plynule anglicky, francouzsky, německy a italsky.³¹

15. listopadu dostává Schliemann kladnou odpověď, a tím získá prvního obchodního partnera v Rusku, aniž by tam ještě dorazil.

Dle Schliemannovy autobiografie v lednu, dle biografie E. Ludwiga v únoru v roce 1846 bylo přijato rozhodnutí o povýšení 24-ti letého Schliemanna a vyslání ho na první samostatnou služební cestu do hlavního města v Ruské říši, St. Petersburgu.

---

³⁰ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 31.

³¹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*. s. 78-79.

2. kapitola. Prvních pět let Heinricha Schliemanna pobytu v Rusku (1845-1850).

2.1.

Na základě osobních vzpomínek Schliemanna poznamenává většina biografů, že po šestnácti krátkých dnech Schliemann přicestoval z Amsterdamu do Petrohradu. Dle mého názoru to není natolik krátká doba, protože infrastruktura v Rusku byla v té době již velmi dobře rozvinutá, stejně jako v rozvinutých zemích Evropy. Zejména v Ruské říši existovala od roku 1820 dostavníková společnost. Do roku 1846 byla rozpracována rozsáhlá síť speciálních stanic, kde probíhala výměna koní, přeprava cestujících, ale i odpočinek cestujících a výměna zásilek. V Nizozemí byli dostavníky tak populární, že fungovali až do roku 1915.³²

2.1.1.

Většina biografů při popisu cesty z evropských hranic do hlavního města Ruské říše spoléhá na Schliemannovy dopisy a deníky. V dopise který adresoval svému otci jsou zapsány dojmy Heinricha Schliemanna z ruské zimy:

Skutečnost nemůže být více krutá než cesta stovky mil na otevřených saních, zabírající čtyřicet šest dlouhých hodin, s nepříznivou teplotou 72-78 stupňů v mrazu a větru, neustále bijícího do tváře.³³

Ovšem takovéto extrémní cestování končívává nemocí. V roce 1846, když Schliemann znovu cestuje z Moskvy do Petrohradu³⁴ na otevřených saních ve -36°C, cesta skončí silným nachlazením a Schliemann upouští od aktivních obchodních činností po dobu čtyř měsíců.³⁵

Objevila jsem zajímavé prohlášení dvou ruských biografů Bogdanova a Mejeroviče, v němž se věnují otázce, jak Heinrich Schliemann překonal vzdálenost mezi Amsterdamem a Petrohradem. Oba dva se shodují, že využil přepravy koňmi, aniž by

---

³² LIZUNOV, Pavel Vladimirovič. Obšestvo pervonačal'nogo zavedenija diližansov: pervaja akcionernaja transportnaja kompanija v Rossii. *Vestnik Rossijskogo Universiteta Družby Narodov. Serija: Istorija Rossii* 2012, №4, s. 81-94.

³³ LUDWIG, Emil, *Schliemann*, p. 37.

³⁴ Takové služební cesty absolvoval celkem čtyři.

³⁵ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 104.

objasňovali tento názor a odkazovali na skutečnost, že v roce 1846 v Rusku nebyly žádné železnice. Je důležitou poznámkou, že neexistovala žádná železnice spojující hranice Ruské říše s Evropou, ale roku 1837 byla aktivně provozována a rozšiřována železnice mezi Petrohradem a Carským Selem. Od roku 1839 do roku 1848 bude vybudována železniční trať Varšava-Vídeň, která bude procházet územím Ruské říše a propojovat rakousko-polskou hranici. V roce 1843 započne výstavba petrohradsko-moskevské železnice, která bude dokončena v roce 1851. Nejfrekventovanější železniční trasy se začnou stavět po Krymské válce.

2.1.2.

Jaký druh dopravy bude asi preferovat cizinec, který cestuje z Amsterdamu, nikdy nebyl v Rusku a není obeznámen s jeho povětrnostními podmínkami? Myslím, že s největší pravděpodobností to bude známý dostavník.

Později, 27. září 1846, učinil Schliemann ve svém deníku záznam o konstrukci poštovního vozu, kterým cestoval z Moskvy do Petrohradu. Psal o cestujících a o počasí, o ruských obcích a zvycích:

Ve dvanáct hodin jsem opustil rodinu A., ve které jsem žil po dobu sedmi dnů. Podle zvyku této země mi s sebou na cestu dali chléb a syn domu majitele mě doprovodil na poštu. Poštovní vůz odjíždí v jednu hodinu. Vzal jsem si poslední místo, které pro mne pan A. koupil předem na mou žádost. Když jsem opouštěl rodinu, v jejímž kruhu jsem si užíval tolik příjemných hodin, zdálo se mi, že moment rozloučení s rodinou, ke které chovám nejvyšší upřímnou úctu, je obtížnější, než jsem si dokázal představit, ovšem díky mimořádné rychlosti ruských koní, jsem brzy ztratil krásné město Moskvu z dohledu.

Počasí bylo mimořádně dobré. Slunce, jehož zlaté paprsky neustále procházely skrz okna poštovního vozu, předznamenávali šťastnou cestu. Mým společníkem byl pan G (Guskov), majitel nejslavnější moskevské manufaktury, který obsadil dvě místa uvnitř kočáru. Byl jsem šťastný, že jsem se setkal s panem G. a s naším zajímavým rozhovorem jsem byl spokojen. Dvě zadní sedadla v kočáře byla obsazena jakýmsi Němcem, jeho ženou a dítětem. Na vesnice na cestě z Moskvy do Petrohradu je žalostný pohled. Skládají se z dřevěných budov, pokrytých rákosím a slámou. Vzhledem k tomu, že je zde půda vlhká, domy jsou obvykle obývány pouze ve druhém poschodí, zatímco první poschodí slouží jako stáj nebo chlév pro domácí kozy. Dřevěné domy tvoří zvláštní kontrast s dobrou povahou obyvatel, kteří nás přivítali; vyznačují se jednoduchostí způsobů a zvyků, a nevědí, že skromnost je jejich největší ctností. Vzhledem k vysoké frekventovanosti trasy mezi oběma metropolemi, Petrohradem a Moskvou, obyvatelé většinou vlastní koně nebo jsou kočovníci. ... I přes špatný oblek

zná ruský řidič velmi dobře svoji práci a řídí koně spíše slovy než bičem. Konstrukce poštovního vozu je velmi neobvyklá. Uvnitř je vůz rozdělen na dvě nebo tři části, z nichž každá je obsazena pouze dvěma lidmi, a proto jste po mnoho dní zamčeni se stejným spolucestujícím. V současné době je ruská vláda zaneprázdněna budováním železnice mezi oběma hlavními městy. ... Jsem toho názoru, že toto velké podpoření a zlehčení komunikace mezi oběma hlavními městy by mělo významně podporovat rozvoj ruského obchodu, neboť zboží, které se nyní pohybuje po dobu osmnácti dní drahou a nákladnou dopravou, může být v budoucnu transportováno do místa určení velkou rychlostí. ... Počasí už bylo podzimním a noci byly velmi chladné, a neboť jsem si také vzal přední sedadlo, vítr se neustále rozléval do mé tváře; můj plášť, bez ohledu na to, jak silná byla jeho podšívka, mne před podzimním počasím nechránil. Večer druhého dne jsme se setkali s císařem, který, jako jeden z jeho generálů, jel na koni a měl na sobě bílou čepici. ... Aniž jsme se setkali s žádnou zásadnější skutečností, dorazili jsme do Petrohradu.³⁶

Všimněte si, jak Schliemann popisuje pana Guskova a jenom náhodně zmiňuje „jakéhosi Němce“, zjevně neznámého a nezámožného muže. Následně se uskuteční střetnutí s nikým jiným, než carem Mikulášem I., jehož jméno Schliemann zjevně zapomněl, i když už půl roku žije v Rusku. Je třeba dbát na prohlášení Schliemanna o jeho setkáních s lidmi známými, mocnými a bohatými. Osobně považuji za nepravděpodobné setkání s 50-ti letým carem na cestě. Je pravděpodobné, že pokud by Mikuláš I. cestoval po stejné cestě se Schliemannem, pak by jel v uzavřeném osobním voze s výraznými odznaky císařské moci a jezdeckým Flügeladjutantským³⁷ nebo Generáladjutantským doprovodem. Bílé „čepice“ (viz. obr. 5) byly s největší pravděpodobností papachy, vojenské kožešinové čepice. Generáladjutanty budou takové nosit po reformě uniformy za vlády Alexandra II.³⁸

Záměrně jsem zanechala Schliemannovy rozsáhlé úvahy o železničních tratích v Rusku. V 19. století myšlenka rychlého cestování ve vlacích zaujala mnoho lidí. Někdo tento druh dopravy odsuzoval a někdo, jako Schliemann, viděl vyhlídky a výhody, které mohou být z provozování železničních tratí vyvozeny. Během svého druhého pobytu ve

---

³⁶ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 105-108.

³⁷ Flügeladjutant je vojenská hodnost juniorského vojáku a důstojníků námořnictva, kteří tvoří družinu Jeho Císařského Veličenstva. Jejich úkoly zahrnovaly zachování úřadu Jeho Veličenstva a provádění různých osobních úkolů císaře. Generáladjutant je nejvyšší poradní důstojník, zahrnoval řízení pochůzkových a kancelářských prací na velitelství.

³⁸ PIRATSKIJ, Karl Karlovič. - BALAŠOV, Petr Ivanovič. *Peremeny v obmundirovanii i vooruženii vojsk rossijskoj Imperskoj armii s vosšestvija na prestol gosudar'a imperatora Alexsandra Nikolajeviča*. Tetradi 1-111 (s risunkami № 1-661). Sankt-Peterburg: Voennaja tipografija, 1857-1881, risunok 361.

Spojených státech získal Schliemann dobré peníze díky osobním finančním investicím do výstavby železnic.³⁹

2.2.

V prvních měsících je Schliemann zaměstnán řadou svých obchodních zájmů: indigo, zboží související s tkaním, a kupodivu i čaj. Schliemann si taktéž buduje klientskou základnu, kam patří: bratři Pavel a Michail Malutinovi; Michail Markovič Varencov 1795-1853; bratři V. a P. Usačovi; známí moskevští podnikatelé bratři Petr Semenovič a Vladimír Semjonovič Alexejevy; Nikolaj Vasiljevič Lepeškin 1819-1878, poradce v oblasti výroby, zakladatel a majitel dvou chemických závodů ve Vladimírské provincii; Vasilij Aleksejevič Perlov 1784-1869, obchodník s čajem v Moskvě. První obchod s čajem v Moskvě založil Alexej Ivanovič Perlov – otec Vasilje Aleksejeviče. V.A. Perlov pokračoval a rozšířil obchodní aktivity svého otce. Otevřel první moskevskou čajovnu, kde prodával čaj v jakémkoliv množství a založil firmu „V. Perlov a synové“. O něco později se Schliemann seznámí s dalším „čajovým králem“ a hlavou obchodní rodiny, P.I. Ponomarevem-starším.⁴⁰

2.3.

V prvním roce svého pobytu v Rusku zde neměl Heinrich Schliemann trvalé bydliště, protože často cestoval mezi dvěma hlavními městy a po Evropě. Korespondence, která byla odesílána na jeho jméno, Schliemann požadoval, aby byla zasílána na adresy petrohradských obchodníků Alexandra Mahse nebo I.-V.L. Frehse.⁴¹ Malutinové však nechtěli jednat s dalšími zahraničními zprostředkovateli s výjimkou Schliemanna. Proto Pavel Semenovič píše v dopise Schliemannovi:

Musím Vás pokorně požádat, abyste obdržel mé dopisy skrze mého bratra, tento druh doručení korespondence by měl být pro Vás výhodnější, protože někdy nemůžete vše vyjádřit v dopisech a můj bratr může bez korespondence vyřešit jakékoliv pochybnosti.⁴²

---

³⁹ LUDWIG, Emil. *Schliemann*, p. 92.

⁴⁰ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 99.

⁴¹ Tamtéž. s. 96.

⁴² Tamtéž. s. 96.

Zajímavé také je, jak Heinrich Schliemann podepisoval své dopisy. Své první jméno po otci Schliemann napíše v dopise z roku 1845 - Heinrich Ivanovič. Záhadou zůstává příčina, proč Heinrich Schliemann nikdy nepřijal jméno otce, jak je v Rusku obvyklé. Takový podpis by vypadal docela dobře: Heinrich Ernestovič. V dopisech existuje řada různých odkazů a podpisů, od zcela evropských možností: Heinrich Oskarovič, Heinrich Avgustovič; k více ruským podobám: Heinrich Ivanovič, Andrej Orestovič, Andrej Aristovič; a absolutně ruská jména: Andrej Ivanovič, Alexander Ivanovič a Alexander Nikolajevič.⁴³ Ale i po deseti letech úzkého přátelství, Sergei Afanasjevič Živago pochybuje o jméně Heinricha po otci a zeptá se proto jeho ruské manželky Kateřiny:

Při vhodné příležitosti žádám o laskavost, napište mi v tajnosti, jaké je jméno po otci vašeho manžela, protože ve skutečnosti je mi trapné uvádět v dopise jedno jméno.⁴⁴

2.4.

1. října 1846, po půlročním pobytu v Rusku, se Schliemann vydává na svou první evropskou obchodní cestu.⁴⁵ Cesta prochází následujícími městy: Lübeck, Hamburg, Brémy, Amsterdam, Rotterdam, Londýn, Liverpool, Le Havre, Paříž, Berlín. Výběr trasy je diktován touhou Schliemanna rozšiřovat své obchodní vztahy a chvíli si odpočinout a navštívit svou malou domovinu. Schliemann ve svých denících píše, že když spatřil domorodé pobřeží Mecklenburgska, najednou cítil, jak je „*všechno malé a bezvýznamné*“⁴⁶. Pocit radostné nostalgie přinesla procházka amsterdamskými ulicemi a kanály ve městě, kde Schliemann dostal druhou šanci.⁴⁷ Dále, dle cestovních deníků, Schliemann s velkým zájmem prozkoumal britské továrny a velmi se zajímal o stavbu železnic. Zdá se, že v Londýně Heinrich poprvé navštívil muzeum. Nadšeně popisoval sbírky egyptského a starověkého řeckého umění Britského muzea, které ho zaujaly nejen svou uměleckou a historickou hodnotou. Když Schliemann dorazil do Paříže, také si s velkým zájmem prohlédl muzejní sbírky v Louvru a ve Versailles.⁴⁸ Bohužel, v deníku, kde popisuje svůj první výlet do Evropy, chybí několik stránek (viz. obr. 6).⁴⁹

---

⁴³ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 101

⁴⁴ Tamtéž. s. 101.

⁴⁵ Tamtéž. s. 111.

⁴⁶ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 44.

⁴⁷ Tamtéž. p. 44.

⁴⁸ Tamtéž. p. 43-44.

⁴⁹ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A1, p. 151.

Byly někým odříznuty a není možné zjistit kdo tak učinil, kdy a proč. Obsah těchto stránek také není znám. 14. prosince 1846 se Heinrich Schliemann navrátil do Petrohradu.

2.5.

Život a práce v Rusku, daleko od Schröderovy ochrany, pomáhá Schliemannovi uvědomit si, že je připraven k samostatné obchodní činnosti. Pokračuje postupné oddělení Schliemanna od Schröderů. Tato skutečnost je dobře vysledovatelná v dopisech, které Heinrich píše svým nadřízeným. Tón dopisů zůstává ohleduplný a profesionální, ale oslovování svých patronů se přeměňuje z „*Vaše úctyhodně*“ a „*S pozdravem*“ na „*Můj ceněný přítel*“.⁵⁰

Schröderovi ale ještě budou svému mladému agentovi dodávat odvalu a učit jej:

Že jste zklamán z Vašich nadějí ohledně R., nepovažujte za neštěstí. Sledujte záležitosti Vaší agentury v klidu; budou Vám poskytovat dobrou obživu a nebudete muset své zisky sdílet. Navíc nechte, aby Vás tato zkušenost naučila dalšímu ponaučení, ochotně ji přijměte a nevystavujte se tolik lidským slibům.⁵¹

Schliemann si chtěl co nejdříve otevřít své vlastní podnikání v Rusku, ale zdá se, že se obával tento krok učinit sám, a proto hledal obchodního partnera. Z nějakého důvodu nechtěl pracovat s Živagem, a zdá se, že první osobní neúspěch s partnerstvím rozrušil Schliemanna natolik, že jeho dopis adresovaný Schröderovi se ukázal být příliš mladistvě neochvějný a maximalistický, tudíž Schröderovi považují za nezbytné spustit Heinricha z nebe na zem.

Stále neznáte svět a lidi – honíte se za duhou. Vaše domnělé cíle překračují realitu. Nemyslete si, že můžete dosáhnout cíle a zároveň být hrubý a arogantní vůči těm, kteří myslí především na Vaši pohodu, kteří o Vás projevují zájem a říkají Vám pravdu; známe Vás a cítíme naději, že se stanete profesionálním obchodníkem a příjemným členem společnosti - a to je velmi důležité. Vy už používáte své odborné znalosti a doufáte, že obsadíte čestné místo ve světě obchodu. Nenechte se urazit, ale naprosto se nadhodnocujete a sníte o velkých úspěších, zatímco Vy sám přijímáte extrémně náročný tón a zároveň zapomínáte, že naše podnikání bude zcela dobře fungovat i bez Vás. Nikdo

---

⁵⁰ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 117.

⁵¹ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 38.

nezná Vaše nejlepší kvality jako my a doufáme, že se z Vás něco stane, nikdo jiný se o Váš osud nezajímá. Předtím jsme Vám neposkytovali rady v zájmu Vašeho vlastního dobra a neukazovali Vám Vaše četné chyby. ... Staňte se serióznějším a chovejte se skromně a příjemně. Nemyslívejte na zámky ve Španělsku, ale přijměte svět i lidi tak, jak jsou.⁵²

Ale za rok, co Heinrich přišel do Ruska, Schröderovi s výsledky práce Schliemanna, jako svého agenta, zůstávají spokojeni. V důsledku toho Schliemann žádá o zvýšení úrokové sazby z transakcí a vysvětluje to tím, že život v hlavním městě není levný. Tento manévr bude úspěšný a za půl roku se Schliemann stane rovnocenným partnerem firmy Schröder.⁵³

2.6.

15. února 1847 se Heinrich Schliemann oficiálně stává ruským občanem a po čtyřech dnech se zapíše do Druhého obchodního cechu.⁵⁴

Oficiálně se v Rusku objevili obchodní cechy po vydání Listiny hlavního soudce v roce 1721, podle něhož bylo ve třetí vrstvě zavedeno další oddělení pro občany, kteří se zabývají obchodem. Celkově existovaly tři obchodní cechy, které byly rozdělovány na základě velikosti deklarovaného kapitálu. Od roku 1807 činil minimální kapitál pro První cech 50 000 rublů, pro Druhý cech 20 000 rublů a pro Třetí cech 8 000 rublů. V souladu s tím byly shromažďovány daně ve státní pokladně a sbírce cechu. Obchodníci Třetího cechu prováděli drobný obchod se zbožím vlastní výroby nebo s dalším prodejem zboží v maloobchodě, vlastnili hospody a hostince. Obchodníci Druhého cechu mohli otevřít registrované obchodní domy, kupovat a prodávat zboží ve velkém měřítku, ale pouze v Rusku. K tomu bylo umožněno vlastnit říční lodě a přepravovat zboží po celém státě. Obchodníci Prvního cechu měli privilegium provádět zahraniční obchod, za což jim bylo umožněno vlastnit námořní lodě. Obchodníci Prvního cechu si taktéž užívali „pasovou koncesi“, tj. mohou se volně pohybovat po celém světě. Navíc obchodníci Prvního a Druhého cechu měli možnost vlastnit továrny. Zásluhy obchodníků byly státem vyznamenány čestným občanstvím.⁵⁵

---

⁵² BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 141-142.

⁵³ Tamtéž. s. 117-118.

⁵⁴ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 118.

⁵⁵ ORLOV, D.I. *Bol'saja rossijskaja enciklopedija*.

Ihned je třeba poznamenat, že od okamžiku prvního záznamu bude Schliemann neustále přepisovat se z Druhého cechu do Prvního cechu a zpět, a z obchodníků v Petrohradě do města Narva. Dělal to tak často, že je velmi obtížné sledovat tyto pohyby prostřednictvím jeho osobních archivů. Někdy si Schliemann sám sobě protiřečí. Někdy budou existovat časové intervaly, kdy se Schliemann bude zabývat obchodem a zároveň nebude v žádném z cechů.

V únoru až prosinci 1847 získal Heinrich Schliemann trvalou adresu: Vasiljevský ostrov, 1. linka, budova 30 (nyní č. 28) (viz. obr. 7). Zajímavostí je, že 23. července 1991 Igor Bogdanov⁵⁶ neformálně nainstaloval pamětní desku na zeď tohoto domu s následujícím nápisem: „*Čestný občan Petrohradu, zakladatel mykénské archeologie, žil v tomto domě v letech 1850-1860 (1822-1890)*“.

2.7.

V roce 1847 se Schliemann setkal s Prokopijem Ivanovičem Ponomarevem-starším, 1774-1853, obchodníkem 1. cechu, původem z provincie Jaroslavl. Prokopij Ivanovič vlastnil několik cukrovarů, obchodoval s chemickým zbožím⁵⁷ a čajem. V roce 1808 se Ponomarev-st. se svou rodinou přestěhoval do Petrohradu, kde získal vynikající pověst a získal přezdívku „čajový král“. Taktéž Prokopij Ivanovič byl široce známý jako filantrop a mecenáš (viz. obr. 8 a 9).⁵⁸

Pokusím se velmi stručně vyjmenovat aktivity Ponomareva-st. pro představu, s kým se Heinrich Schliemann přátelil.

2.7.1.

V roce 1812 Prokopij Ivanovič daroval 15 000 rublů obětem vlastenecké války. Za tento čin získal Ponomarev bronzovou medaili na annínské stuze. Dále pak byl v letech 1824-27 Prokopij Ivanovič jedním z členů „Ústředního výboru pro pomoc lidem, kteří byli postihnuté povodněmi z roku 1824“⁵⁹, a opět daroval obětem 15 000 rublů.

---

⁵⁶ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 25-27

⁵⁷ Barvy, lepidla, technické oleje a další chemikálie jako předmět obchodu.

⁵⁸ BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Enciklopedičeskij slovar'*.

⁵⁹ Petrohradská povodeň z roku 1824 byla nejvíce ničivou v celé historii města. Voda vzrostla o 4 metry nad svou běžnou úroveň, a podle různých odhadů odnesla 200 až 600 lidských životů. V dnešním Petrohradě jsou na stěnách některých domů 19. století zachovány pamětní desky, které ukazují stav vody v okamžiku katastrofy. Události této povodně jsou popsány v básni „Bronzový jezdec“ Puškina, který byl v době katastrofy na svém statku v Michajlovskoe.

Prokopij Ivanovič byl čestným předsedou Demidovského charitativního domu pro pracující (viz. obr. 10), v němž získávaly chudé ženy podporu v životě i slušnou mzdu. Ponomarev-st. Taktéž trvale financoval Oddělení pro zásobování chudých (viz. obr. 11), kde často osobně vypomáhal v jídelně. Od roku 1831 do roku 1850 financoval a zároveň pracoval Prokopij Ivanovič ve dvou odděleních pro zásobování potravinami a oděvy pro vězně, jež byli odsouzeni kvůli dluhům. V roce 1842 zaslal Ponomarev do Hamburku 5 000 stříbrných rublů jako pomoc obětem Velkého hamburského požárů. V roce 1848, v době dalšího vypuknutí epidemie cholery⁶⁰ v Petrohradě, daroval Prokopij Ivanovič 2000 rublů sirotkům. Mimochodem, Schliemann a lidé, s nimiž v té chvíli pracoval v Petrohradě, cholerou neonemocněli.⁶¹

Po dobu čtyřiceti tří let byl Ponomarev církevním předsedou na petrohradském hřbitově ve Volkově. Tento hřbitov byl založen v roce 1756 a byl určen chudým lidem. Na jeho rekonstrukci bylo přiděleno málo peněz, nebylo sledováno, kdo byl kde pohřben. Díky finanční výpomoci od Ponomareva byl v roce 1810 zrestaurován dřevěný hřbitovní kostel „Na památku obnovy kostela vzkříšení Krista v Jeruzalémě“, postavený v roce 1775. Od roku 1812 zde došlo k obnovení trvalé služby a uskutečnění první přestavby hřbitova. Díky finanční podpoře Ponomareva byly časem na Volkovském hřbitově postaveny další tři kostely: dřevěný kostel v roce 1814, kamenný kostel Spasitele (viz. obr. 12), jehož výstavba probíhala v letech 1837 až 1842, který se stal kryptou příbuzných Ponomareva, a v roce 1852 byla založena kaple Všech Svatých (viz. obr. 13). Prokopij Ivanovič financoval veškeré náklady pro fungování těchto církví. Následně se hřbitov stal známý díky „literárním chodníkům“⁶². V roce 1834 bylo

---

⁶⁰ První epidemie lokální cholery v Rusku byly zaznamenány v letech 1823 a 1829, současně s druhou globální pandemií. V letech 1830 až 1831 epidemie zachvátila i Moskvu a Petrohrad. Započaly panické cholerové vzpoury, které neznáma skončily zabíjením lékařů a policistů, které nevědomí lidé podezřívají z otravy jídla a vody. Císař Mikuláš I. se střídavě objevoval ve dvou hlavních městech, aby své poddané uklidnil. S cílem zabránit šíření infekce byla zavedena karanténa a zákaz pohybu mezi městy. Mnozí obyvatelé velkých měst byli taktéž izolováni na svých vesnických statcích. Mezi nimi byl básník A.S. Puškin, který v té době píše „Malé tragédie“, kde se jedna z tragédií „Hodokvas v době moru“ bude věnovat současným událostem. Podle oficiálních odhadů za roky 1830 až 1831 zemřelo nejméně 200 tisíc lidí. Další katastrofální důsledky přinese třetí epidemie cholery, která se časově shodovala s vojenskými akcemi v Krymské válce a jen v samotném Rusku zemřelo více než milion lidí.

⁶¹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 127.

⁶² Chodníky - dřevěné podlahy na hliněném chodníku. Byla snaha na Volkovském hřbitově pohřbívat mrtvé patřící do stejné společenské třídy, nebo vykonávající stejná povolání společně na jednom pozemku a odtud vznikala pojmenování pohřbišť jako „německé chodníky“, „železniční chodníky“, nebo „seminární chodníky“ (pohřby seminaristů). V roce 1848 byl na Volkovském hřbitově pohřben literární kritik V.G. Bělinskij, v roce 1861 poblíž něho kritik N.A. Dobroljubov, a poté v roce 1868 publicista D.I. Pisarev. Postupně byly v blízkosti těchto hrobů pohřbeny další literární postavy. Nejznámějšími jsou

Ponomarevovi staršímu za jeho dílo jako ktitoru⁶³ Volkovského kostelu uděleno vyznamenání sv. Stanislava 3. stupně.

Prokopij Ivanovič Ponomarev se následně stal členem „Komise pro hodnocení domů Petrohradu“ a tzv. „Smutné komise založené Jejím Vysokým maršálem při zvláštní příležitosti smrti Alexandra I.“.

V roce 1826 získal Prokopij Ivanovič vyznamenání Svatého Rovněapoštolského knížete Vladimíra čtvrtého stupně za „*věrnost trůnu a zásluhu státu*“. O rok později obdržel Ponomarev-starší titul Obchodního poradce za zásluhy rozšiřování domácího a zahraničního obchodu. A v roce 1832 byl Prokopij Ivanovič povýšen do dědičného šlechtického stavu. „*Za úsilí o vymýcení chudoby*“ v roce 1843 získal Ponomarev-starší vyznamenání sv. Vladimíra 3. stupně.⁶⁴

Uvádím všechny tyto jeho úspěchy právě proto, abych charakterizovala osobu Prokopija Ivanoviče Ponomareva-staršího, a tím ukázala jeho neobvyklou opatrnost a věrohodnost v jeho obchodních záležitostech, kdy se zapojil nejen do široké charitativní činnosti a dobročinnosti, nýbrž vynaložil veškeré úsilí na zlepšení života chudých a lidí žijících v bídě, přičemž nesnížil blahobyť své rodiny.

2.7.2.

Společně s Ponomarevem-starším vedl Schliemann obchodní korespondenci, ale stejně jako u všech písemných pramenů, které byly uchovány v osobním archivu Schliemanna, je i zde nutné provést určitá vysvětlení. Dopisy, které osobně napsal Prokopij Ivanovič neexistují, pro což jsou zde dva důvody. Prvním důvodem je, že Ponomarev-st. neuměl psát, což v tehdejší obchodní prostředí nebylo vzácností a žádným způsobem tato skutečnost nezasahovala do úspěšnosti jeho obchodních záležitostí. Dopisy za Prokopije Ivanoviče psal tedy úředník. Druhý důvod neexistence dopisů od Prokopije Ivanoviče je pro mne naprosto záhadný, neboť i Schliemannovi životopisci jsou stejného názoru, že Heinrich Schliemann žárlivě držel a schovával

---

hroby Gončarova, Turgeněva, Saltykova-Šcedrina, Leskova a Kuprina. V současné době je v místě Volkovského hřbitova pravoslavný hřbitov s chrámy, luteránský a židovský hřbitov. Toto místo se stalo prestižním pohřebištěm pro učence a lidi významné v oblasti umění.

⁶³ Z řečtiny κτήτωρ - je osoba, která darovala peníze na stavbu, opravu nebo výzdobu kostela ikonami, freskami nebo jinými předměty dekorativního a užitého umění. BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Encyklopedičeskij slovar*'.

⁶⁴ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 131-137.

všechny své dokumenty, které obdržel, avšak Schliemannův archiv obsahuje pouze odpovědi Schliemanna na dopisy Ponomareva-st.

Z těchto dopisů je vidět, že Heinrich aktivně nabízí Prokopiji Ivanovičovi velké obchodní sady havanského cukru, holandského a lagunského santalového dřeva, jávskou kávu⁶⁵ a dokonce se snaží získat u něj pracovní místo. Zde je úryvek z dopisu ze dne 10. května 1847:

Milostivý pane,

znáte záměr pana Schrödera otevřít ... obchodní dům v Petrohradě ... Vzhledem k rozlehlosti Vašich záležitostí a jejich srovnání s některými domy, byste skutečně potřeboval svědomitého zkušeného člověka, který by k Vám byl oblasti znalostí všech obchodních detailů upřímný a mohl se zasloužit o Vaši důvěru. Vezmeme-li to v úvahu, považuji za příjemnou povinnost na Vás apelovat s následujícím návrhem: bylo by mi potěšením, kdybyste mne přijal pro mé zkušenosti, neboť jsem po nějakou dobu ve své kanceláři spravoval záležitosti pana Schrödera s Vaším (vnukem) Prokopijem Ivanovičem v roli komisaře. Získané přínosy budou na polovinu rozděleny s panem Schröderem.⁶⁶

Následuje další dopis ze Schliemanna ze dne 15. května 1847:

Milostivý pane,

pánové Schröderové, jsou spokojeni s činností svých obchodů v Rusku a rozhodli se, že mi zašlou veškeré zboží do komise. Více než 5 let pracuji pro obchodní záležitosti Schröderů, včetně čtyř let jako účetní a jeden a půl roku jako oprávněná osoba v Rusku, a získal jsem od nich plnou moc. Vzhledem k tomu, že pan Schröder ve svých fakturách neuvažuje o žádné provizi, a já zase vykazují pouze výdaje, bezpochyby budu moci odstranit jakoukoli cizí spolupráci a připravit záležitosti ke vzájemné spokojenosti a prospěchu. Připadal jsem si osamocen ve svém záměru začít sám podnikat, který se mi nepodařilo zrealizovat, což připisují nedostatku přátel, kteří by mi poskytli v danou chvíli upřímné rady o momentálním stavu a smýšlení místních kupujících. S touto úvahou jsem došel k závěru, že byste měl mít zaměstnance, jakým jsem já.⁶⁷

Zdá se, že Schliemannova vytrvalost mu nějaký úspěch přinesla a Ponomarev-st. na tohoto uchazeče upozornil. Prokopij Ivanovič ovšem zjevně stanovil pro Schliemanna nějaké podmínky, které Heinrich nesplnil a je také evidentní, že mezi Schliemannem a Ponomarevem-starším existovala některá kulturní nedorozumění. Navíc Schliemann

---

⁶⁵ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 143.

⁶⁶ Tamtéž. s. 143.

⁶⁷ Tamtéž. s. 144.

usiloval o dosažení určitých hmatatelných výsledků v krátké době, ovšem v Rusku nebylo zvykem jednat tímto způsobem.

Dopis od Heinricha Schliemanna ze dne 15. srpna 1847:

Milostivý pane,

V potvrzení svých dopisů k Vám od 10. a 15. dne z května tohoto roku, nyní jsem nucen Vám připomenout, že po několika dnech uplynul Vámi stanovený termín pro Vaši odpověď. Během uplynulých tří měsíců, i když jsem udělal vše pro to, abych Vám dokázal svou neustálou snahu dosáhnout požadovaného úspěchu, se ovšem zdá, že je mé úsilí marné; neboť jsem často sledoval Váš přísný pohled a musím si tedy myslet, že i Vaše důvěra se v rámci mé osoby rozšiřuje ve stejném rozsahu; a kde neexistuje důvěra, na světě není nic, co by mohlo být bez ní. Takové utrpení mě více děsí z důvodu, protože můj přístup k Vám nebyl motivován žádným osobním ziskem, ale byl založen pouze na představě, že k udržení Vašeho rozsáhlého obchodu v komerční činnosti potřebujete člověka, který by kombinoval všechny schopnosti pro tuto pracovní pozici, jak z hlediska výkonu a integrity, tak praktických dovedností v oblasti obchodu. Konečně přetekly meze mé trpělivosti a já jsem se rozhodl, že po námi dohodnuté lhůtě spolupráce odcházím.

Mezitím, když se moji agenturní obchodní styky pozastavily, v době, kdy jsem vstoupil do Vašeho úřadu a v této chvíli jej nelze obnovit, musím navždy opustit Petrohrad, a proto mé zboží zaslané p. Schröderem, jako jsou: diamanty, ledek a káva, nechávám v rukou Vašich s pokornou prosbou, abyste je prodal v souladu s pokyny p. Schrödera a peníze, s výtěžkem Vaší slevy na výdaje a provizi, poslat převodem Schröderům. Co se týče účtů zapsaných na mé jméno, které jsou ve Vašich rukou, zapsal jsem na zadní stranu Vaše jméno s tím, že byste, po obdržení těchto účtů v platebních podmínkách, s přízní přeposlal Schröderovi peněžní částku podle výpočtů.

Pokud jde o profit, který jsem získal ve všech našich společných obchodech, považuji za příjemné, abych je ponechal ve Vašich rukou, abyste mohl být stále více přesvědčen, že já, jakožto člověk vznešené duše, jsem nerozšířil tento pohled na žádný osobní zisk ani teď, ani v nedávné době, ale naopak jsem byl ochoten sloužit Vám jako Váš upřímný přítel, který je opravdu ochoten obětovat všechno pro blahobyt Vašich obchodních záležitostí.

S vážnou úctou mám tu čest být, milostivý panovníku, pokorným služebníkem Heinrichem Schliemannem.⁶⁸

V Schliemannových dopisech existuje určitý skrytý trik. Často píše, že plánuje povětšinou pracovat s vnukem Ponomareva-staršího, Prokopijem Ivanovičem Ponomarevem-mladším, o kterém jsem nenašla jiné informace než ty, které jsou dohledatelné ve Schliemannových dopisech.

---

⁶⁸ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 145-146.

2.8.

Heinrich nakonec ztratil důvěru v perspektivní společnou spolupráci s některým z ruských obchodních partnerů, a rozhodl si otevřít vlastní společnost.

Ze Schliemannova dopisu Sergeju Afanasjeviču Živagovi ze 31. října 1847:

Při zamyšlení se nad výše objasněnými okolnostmi jsem se rozhodl opustit Ponomareva v polovině prosince a otevřít si svou vlastní, na něm nezávislou kancelář, abych i nadále pokračoval v práci obchodního zástupce, kterou jsem započal v letošním roce. Jako obchodník Druhého cechu jsem schopen pouze obchodovat se zbožím na své jméno až do 90 000 stříbrem, když se pak budu muset přepsat do 1. cechu. V tomto roce, i když jsem jednal bez jakéhokoliv kapitálu, jsem sdílel všechny výhody s Ponomarevem, ale za vším tím jsem získal pro sebe 18 000 rub[lů] bank[ovkami], a utratil z nich 7500 rub[lů] bank[ovkami] za náklady na údržbu cechu a živobytí, stále mám 3 000 rublů ve stříbře, které i když tvoří jen malý kapitál, mohou sloužit jako pevný základ pro můj nový podnik, a to zejména proto, že jsem vlastníkem tohoto svého kapitálu díky své vlastní práci.⁶⁹

2.9.

Ponomarev-mladší a Heinrich Schliemann ovšem zůstanou přáteli. Brzy Prokopij Ivanovič započne své rozsáhlé zahraniční cesty a Schliemann mu bude psát prostřednictvím dopisů různé zprávy z Petrohradu. Z těchto dopisů je patrné, jak se Heinrich Schliemann postupně sžívá s ruskou kulturou a životním stylem.

Z dopisu Heinricha Schliemanna od 1. ledna 1848:

M[ilostivý] p[ane] Prokopiji Ivanoviči!

... Hlavním cílem tohoto mého dopisu je Vás upozornit na hroznou událost, která se zde stala.

Třetího dne jsem stál na burze vedle obchodníka Plitta (Ioahim Conrad Plitt), když k němu přistoupil policejní úředník a řekl mu: „Zatýkám Vás z rozkazu Jeho Veličenstva cara“. Plitt se leknul a následoval odcházejícího úředníka, který ho předal dvěma policistům, stojícími před burzou, kteří jej okamžitě odvedli do vězení. Plitt zde získal téměř neomezenou důvěru nejen proto, že byl konzulem ve Frankfurtu více než dvacet let, ale i proto, že byl hlavním ředitelem společnosti životního pojištění Salamander (založené v Petrohradě v roce 1846). Avšak podle mnou včera shromážděných informací je teď známo, že záležitosti Plitta jsou již dlouhou dobu ve velmi matoucí situaci, kdy by již dávno zbankrotoval, ne-li sáhnul po akciích společnosti, které jsou pro něj zdůvěrněny, které postupně zasílal za hranice Ruska a nechal je prodat na svůj vlastní účet ve výši 576 t[isíc] rub[lů] stříbrem]. Tato částka může být nyní považována pro veřejnost za ztracenou, neboť Plitt nejen že nemá vlastní

---

⁶⁹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 150-151.

prachy, ale i bez ní se tyto dluhy rozrůstají na částku 925 tisíc stříbrných rublů, tudíž dluží více než jeden milion stříbrných rublů. Tohle je bezkonkurenční bankrot. Naše policie je skutečně vynikající, pravděpodobně nikde na světě nemůžeme žít bezpečnějším a klidnějším životem, jako u nás v Rusku; dej Bůh, abychom mohli dlouho žít pod důvěryhodnou ochranou našeho milovaného cara Imperatora.

Obchod nevykazuje ani tu nejmenší změnu.

Rozloučíme se s novým rokem. Jak je to již dlouho, co jej svět přivítal jako nový? Kde je? Co z něj zbylo? Několik událostí, několik radostí, mnoho lítostí, ztrát a nenaplněných nadějí! Je pravda, že do společné pokladnice lidstva přibylo několik myšlenek, ale kromě toho i všechny starosti světa z celého roku, které zmizí jako vlnky po hodů kamenem do vody, jako kapka padající do moře, nebo zvuk na chvíli rozezněly ve vzduchu, tak i život plyne, tak blikají roky, zakládající život, a ze života jako od každého roku zůstává jenom to, že dnes bude ples a zítra dva, tenhle se oženil a on se dostal do pěkné bryndy, všechno stejné a stejné verše v albu. Patetický obraz, ale bohužel se vše neustále opakuje s přidáním obědu, večeře, snídaně, přecházejí k peru z karet a od karet k peru – samozřejmě, husí nebo z oceli.⁷⁰

Všimněte si, jak začal Schliemann psát o událostech a osobách v Rusku: „naše“, „nás“, „my“. V těchto pasážích je patrné, jak Schliemann začal projevovat zájem nejen o burzovní záležitosti hlavního města (viz. obr. 14). Zjevně našel lidi, s nimiž mohl komunikovat nejen o obchodních tématech. Začal navštěvovat divadlo nebo číst ruskou literaturu, z níž získal některé řečnické slovní obraty. Fráze „*k peru z karet a od karet k peru*“ je vzata přímo z Gribojedovské hry „Hoře z rozumu“.

Postupně si Schliemann začíná dovolovat do dopisů zahrnovat obecně filozoficko-nostalgické diskuze o životě a typické petrohradské uvažování o počasí:

V neděli 22. března, se led na Něvě propadl a Isakijevský most byl zprovozněn o čtvrté hodině odpoledne. Po dobu 125 let, od doby, kdy bylo zavedeno neustálé pozorování, byla Něva jen jednou otevřena dříve než nyní, a to roku 1822, 6. března. V loňském roce byla Něva pokrytá ledem velmi pozdě - 8. prosince, proto byla zima extrémně krátká, trvala jen 103 dní. Víte, průměrná doba, kdy bývá Něva pokrytá ledem, je 146 dnů. Máme skutečně jarní počasí.⁷¹

Přesné informace o 125-letém pozorování Něvy a průměrném počtu dní, kdy byla řeka pokryta ledem, byla Schliemannem převzata z „Aritmetických listů“⁷² (viz. obr. 15)

---

⁷⁰ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 166-168.

⁷¹ Tamtéž. s. 178.

⁷² GUR'EV, Petr. *Arifmetičekije listki*. Sankt-Peterburg: tipografija štaba otděl'nogo korpusa vnutrennej straži, 1847, s. 62.

z roku 1847. Lze předpokládat, že ve svém volném čase se Schliemann snažil zlepšovat v počtech, ale taktéž si touto cestou procvičoval ruskou slovní zásobu a dozvěděl se některá další zajímavá fakta z historie města Petrohradu.

2.10.

Brzy poté, co se přestěhoval do Petrohradu v roce 1846, se Schliemann domnívá, že má již ve svém zaměstnání jistotu, ale nyní potřebuje v životě partnerku. V první řadě si vzpomněl na svou přítelkyni z dětství Minnu Meincke.

Krátce před svým odjezdem na první cestu do zahraničí (podzim r.1846) napsal Schliemann pánovi C.E. Laué, příteli rodiny Meincke, v Neu Strelitz o svých úspěších a požádal Minnu, aby se za něj provdala.⁷³ O měsíc později ale přichází odpověď, v níž Schliemann zjistí, že se Minna před několika dny před doručením jeho dopisu provdala za místního farmáře.⁷⁴ Připomínám ale, že dle mého názoru je s největší pravděpodobností tento romantický příběh mystifikací.

V roce 1847 se Schliemann setkal s nějakou Sophie Hecker. V dopisech adresovaných svým sestrám ji Heinrich popisuje jen v tom nejlepším světle.⁷⁵ Sophie se poté ale dopouští v očích Heinricha neodpuštělného činu a komunikace je mezi nimi přerušena.

Z dopisu od Heinricha Schliemanna jeho otci:

15. listopadu jsme byli společně v salónu. Tam jsem si všiml, že Sophie věnuje příliš velkou pozornost jednomu důstojníkovi. Byl jsem rozzloben, žárlil jsem a naše zasnoubení jsem zrušil. Je to asi lepší, neboť Sophie je ještě stále mladá a větrná. Je zde snadné se oženit, zvláště v mém postavení, protože mám bezvadnou pověst, nemám dluhy a jsem majetný člověk s deseti tisíci. Musím počkat na podzim a nejkrásnější a bohatší nevěsta bude pro mě.⁷⁶

Nechci zde na Schliemanna útočit, neboť má opravdu mezi obchodníky v Petrohradě dobrou pověst, což dle mého názoru ovšem vůbec neznamená, že „*krásné a bohaté nevěsty*“ mají stejný názor. Heinricha na to upozornil i jeho bratr Ludwig. Přesvědčoval

---

⁷³ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 11.

⁷⁴ Tamtéž. p. 3

⁷⁵ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 47-48.

⁷⁶ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 123.

Heinricha, že bohatá nevěsta ještě není zárukou štěstí.⁷⁷ Schliemann měl ale své vlastní představy o ideální manželce: musí být mladá, krásná, bohatá, vzdělaná, umět hrát na klavír a mluvit alespoň třemi jazyky.⁷⁸

V roce 1849 se 27-letý Schliemann setkal s 23-letou Kateřinou Lyžinou. Její otec, Petr Alexandrovič Lyžin, byl známý petrohradský právník a advokát. Na začátku zůstávala známost s rodinou Lyžinů čistě obchodní, Heinrich využíval rad Petra Alexandroviče ohledně různých právních otázek. O Kateřinu, jako o svou snoubenku, se Schliemann ještě nezajímá.

2.11.

Na své sestry a bratry si Schliemann vzpomene v roce 1847, kdy Heinrich naléhá na Sergeje Živaga, aby přijal jeho starší sestru Wilhelminu na pozici vychovatelky jeho dítěte, nebo alespoň jako domácí služebnou.⁷⁹ Sergej Afanasjevič ovšem jeho žádost zdvořile odmítl. O zbývajících třech sestrách neexistují žádné informace.

Své bratry se Heinrich snažil „učit“ a chtěl je provést stejnou cestou, kterou si dříve prošel sám. Plánoval, že mladšího bratra Paula přijme do Petrohradu jako svého osobního sekretáře, ale kromě písemných úvah tento plán nikterak nezrealizoval.

Z dopisu Schliemanna Sergejovi Afanasjeviči Živagovi z 31. října 1847:

Nemám v úmyslu pozvat svého bratra Ludwiga zde do Petrohradu, chtěl bych, aby zůstal v Anglii, kde ... může být pro mou práci velmi prospěšný. Mladšího šestnáctiletého bratra Pavla zde (možná) v únoru pozvu.⁸⁰

Je známo, že se Heinrich pokusil dosadit Paula na pracovní pozici v jedné z kanceláří v Amsterdamu, ale ten nikdy do Nizozemska nepřijel. Život Paula Schliemanna končí sebevraždou kvůli nešťastné lásce v roce 1851.⁸¹

O druhém mladším bratrovi Ludwigovi je známých více informací. Ludwig očividně nečekal na pomoc od Heinricha a brzy odešel do Ameriky za Zlatou horečkou.

---

⁷⁷ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*. Leiden: Sidestone Press, 2014, pp. 16-17.

⁷⁸ Tamtéž. p. 17.

⁷⁹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s.184.

⁸⁰ Tamtéž. s. 151-152

⁸¹ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p. 12.

4. března 1850 se Schliemann podruhé vydal na služební cestu do Evropy, jeho cesta vedla přes: Moskvu, Königsberg, Berlín, Amsterdam, Velkou Británii, Francii, Lübeck a 5. května se na lodi „Alexander“ Schliemann vrací do Petrohradu, kde se setkává se zprávou o smrti bratra Ludwiga v Kalifornii.

3. kapitola. Heinrich Schliemann v Americe v období Zlaté horečky (1850-1852).

3.1.

Pravý důvod, proč se Heinrich Schliemann rozhodl odcestovat do Kalifornie, je obtížné nebo téměř nemožné zjistit. Většina biografů se přiklání věřit tomu, že důvodem této cesty je pohřeb jeho bratra Ludwiga a záchrana bratrova kapitálu tím, že jej přidá ke svým úsporám. Přesto v dopisech adresovaných svým příbuzným Heinrich píše, že ho v Rusku nic jiného nadržuje, a proto se znovu vydává na cestu. Mým názorem je, že bratrova smrt byla možná pouze záminkou. Schliemann měl dle svého smýšlení s Amerikou nedokončenou práci, neboť si „podmanil“ Evropu a Rusko, a nyní přišel čas na „dobývání“ Spojených států amerických. Podnikání dle něj pomůže taktéž zlepšit vztahy s mladými slečnami, a tak si nakonec může najít bohatou a krásnou manželku.

Zajímavé také je, že Schliemann na cestě nikam nespěchal a nesnažil se do Kalifornie co nejrychleji přicestovat, ale pomalu cestoval napříč evropskými hlavními městy. Například v Londýně několik dní ztratil návštěvou Křišťálového paláce, divadla a muzeí. Neméně intenzivní kulturní program bude mít v New Yorku (viz. obr. 16).⁸² Dále následuje fiktivní setkání ve Washingtonu s prezidentem Millardem Fillmorem a jeho rodinou⁸³, následně připlouvá Schliemann do Panamy – klíčového města na přechodu mezi Atlantikem a Tichým oceánem. Zde Schliemann také prozkoumá různé památky: železnice a ruiny staré Panamy.⁸⁴ Teprve poté Heinrich odpluje do San Franciska, kam přijíždí 3. dubna 1851.

Chci poznamenat, že v květnu 1850 je doručen Schliemannovi dopis, k němuž je připojen následující novinový výstřížek:

Dne dvacátého prvního v tomto městě [Sacramento] na následky tyfové horečky zemřel 25-letý Louis Schliemann, bývalý německý občan, pak občan New Yorku.⁸⁵

---

⁸² THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, pp. 19-27.

⁸³ TRAILL, David. *Schliemann of Troy*, p. 10.

⁸⁴ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, pp. 42-46.

⁸⁵ Tamtéž. p. 49.

3.2.

Schliemann vyrazil na cestu do Kalifornie na začátku prosince 1850. Do San Franciska a pak do Sacramenta dorazil v dubnu 1851. Proto prohlášení Schliemanna, že „obdržel americké občanství dne 4. července 1850, kdy se Kalifornie oficiálně stala státem“⁸⁶, není pravdivé. Za prvé, v červenci 1850 pobýval Heinrich Schliemann v Petrohradě v Rusku a za druhé, „prezident Jefferson podepsal zákon, podle kterého se Kalifornie stala 31. státem, 9. září 1850“⁸⁷. A právě od tohoto okamžiku každý, kdo byl v té době v Kalifornii, bude mít americké občanství. Za třetí, Schliemann oficiálně získal své americké občanství teprve v roce 1869.

Po příjezdu do Sacramenta v dubnu 1851 Heinrich Schliemann postavil náhrobní kámen na mohylu Ludwiga a začal hledat bratrovy peníze, které po sobě zanechal. Ludwig, společně se svým obchodním partnerem, měl v Sacramentu malý hotel a obchod se spotřebním zbožím. Podle biografie od E. Ludwiga, osobní kapitál mladšího bratra byl 7 000 dolarů, ale poté, co Ludwig zemřel a jeho obchod s partnery se zhroutil, Ludwigovo dědictví bylo 30 000 dolarů, které Heinrich dědičným způsobem vložil do svého kapitálu.⁸⁸

3.3.

3.3.1.

Heinrich Schliemann se následně začal zajímat o informace o Zlaté horečce, ovšem primární těžbou zlatého písku se Schliemann zabývat nechtěl. Prostřednictvím B. Davidsona, který se brzy stane Schliemannovým obchodním partnerem, otevírá na přelomu května a září 1851 Heinrich kancelář, která se specializuje na výměnu zlatého písku za mince a bankovky.

Výše zmíněný Davidson byl obchodním partnerem, zdá se, u všech bank Sacramenta a byl jediný, kdo neukončil své obchodní činnosti po celou dobu Zlaté horečky. A byl to právě zejména Davidson, který přímo spolupracoval s Rothschildovou bankou.⁸⁹

---

⁸⁶ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p. 46.

⁸⁷ Tamtéž. p. 47.

⁸⁸ LUDWIG, Emil. *Schliemann*, p. 56.

⁸⁹ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, pp. 66-74.

3.3.2.

V dopise ze dne 14. května 1851 se Schliemann mírně chlubí před Ponomarevem-mladším:

Můj drahý, Prokopij Ivanoviči! Pokud se na Vás usměje štěstí, pak si na mě někdy vzpomeňte, ale jestliže Vás potká neštěstí, okamžitě se obraťte na svého přítele Alexandra Nikolajeviče Schliemanna na vzdáleném Západě, který Vám všemi svými silami pomůže ... je připraven okamžitě obětovat všechno pro Vaše blaho.⁹⁰

V dopise ze dne 4. září 1851 Ponomarev mladší varuje, že to dobře neskončí:

Chcete vědět můj názor na Váš pobyt v Kalifornii? Je zde: doporučuji Vám, abyste co nejdříve opustil tuto zemi. Co vás mohlo přinutit tam žít? Žízeň po získávání? Máte ale tolik, že s Vašimi schopnostmi a s Vaší pílí můžete zůstat všude a žít dobře. Nyní předpokládejme, že se stanete obětí nějaké nemoci, tyfu ... dobře, pokud ji přežijete, navíc při léčení bude použito takových prostředků, díky kterým budete trpět celý svůj život. Říkám Vám to jako přítel. Opusťte Kalifornii, Bůh s ní a s jejím zlatem. Možná nebudete nejbohatším člověkem na světě, ale můžete žít s potěšením jak v Evropě, tak zde v Rusku ...

Vzpomeňte si znovu na osud nešťastného Lva a opusťte Kalifornii.

Vždy s pozdravem. P. Ponomarev.⁹¹

Ale Heinrich se neřídil radami svého přítele. V čase od 4. října do 1. listopadu Schliemann opouští obchod z důvodu horečky, avšak zjistit její přesný typ není možné. Existují dvě možnosti: buď je to jeden z typů tyfu, kvůli němuž zemřel Ludwig, nebo malárie. Obě onemocnění se projevují výraznou horečkou, na níž byl v 19. století předepisován chinin. Nový útok této nemoci nastal 4. ledna 1852 a byl natolik silný, že Schliemann odjel na uzdravení do San Jose.⁹² Od tohoto okamžiku začíná Schliemann toužit po domovu, tj. po Petrohradě.

3.3.3.

Ze Schliemannových dopisů Ponomarevovi mladšímu lze předpokládat, že předtím, než opustil Rusko, provedl Heinrich nějakou nelegální činnost a nyní se obává návratu.

---

⁹⁰ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 200.

⁹¹ Tamtéž. s. 200-201.

⁹² THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p. 69.

Navíc si Schliemann myslí, že ztratil své ruské občanství, protože sám sebe přesvědčil, že je nyní americkým občanem.⁹³

16. března 1852 další nové příznaky jeho onemocnění a Schliemann se rozhodne k prodeji své banky na přelomu března a dubna Davidsonovi a začíná se připravovat na cestu zpět do Ruska.⁹⁴ Před odjezdem se ukázalo, že Schliemann podváděl partnera Davidsona tím, že mu neprodával veškerý zlatý písek, který Schliemann od své banky nakoupil. Po výměně několika dopisů se stížnostmi, se oba rozhodnou řešit tyto své nároky poklidnou cestou.

Na cestě zpět do Ruska bude mít Heinrich Schliemann krátkodobý poměr s Hannou Ellis, který ovšem sám vyprchá a nemá delšího trvání. Kromě toho Ponomarev mladší přesvědčí Schliemanna, že se stal atraktivním ženichem pro Kateřinu Lyžinu a je velmi očekávaný v Petrohradě.⁹⁵ Schliemann je téhož názoru, neboť zdvojnásobil své jmění, za dobu svého působení v Sacramentu.

Po návratu do Ruska Heinrich Schliemann opět začíná v Petrohradě od ledna 1853 podnikat.

---

⁹³ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 201.

⁹⁴ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, pp. 70-71.

⁹⁵ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 204.

4. kapitola. Návrat Heinricha Schliemanna do Petrohradu; založení rodiny s Kateřinou Lyžinou; Krymská válka; poválečná doba (1852-1859).

4.1.

Do Petrohradu se Schliemann vrací ještě pomalejším tempem, než jakým do Ameriky odcestoval. Špatné zdraví a cenná zavazadla mu nedovolují příliš spěchat. V roce 1852, v době, kdy byl Schliemann ještě na cestě, si začal vyměňovat dopisy se svou budoucí snoubenkou Kateřinou Lyžinou. Než ovšem započnu se zkoumáním několika situací týkajících se jejich rodinného života, považuji za nezbytné nejprve představit členy rodiny Lyžinů.

4.1.1.

V dalším textu se pokusím stručně shrnout informace získané z knih Bogdanova a Gavrilova. Celá rodina Lyžinů pochází ze staré rodiny obchodníků a v 19. století posunuje své společenské postavení o stupeň výše⁹⁶ z důvodu nově získaného vysokoškolského vzdělání rodinných příslušníků a taktéž nově započatou rodinou tradici právníků a velkých vědeckých osobností. Celá rodina Lyžinů je pevně spojena se známými vědci z Petrohradu, kteří jsou navíc převážně rusifikovaní Němci. Významnou součástí tohoto kruhu inteligence jsou absolventi Petrischule nebo přímo učitelé této nejlepší německé školy v Petrohradě a v Rusku obecně.⁹⁷ Jejich vzájemná komunikace se odehrává nejen na úrovni zcela formální, ale taktéž společně pořádají večírky a salóny. Podle Gavrilova⁹⁸ jsou rodina Lyžinů mírní slavjanofilové – což není pouhé příklánění se k trendu, který byl v té době módní. Podle Gavrilova je toto označení plně charakterizuje rodinnou strukturu a názory na život všech členů rodiny.

Kateřina Petrovna Lyžina (viz. obr. 17) se narodila 7. září 1826 - zemřela v roce 1896 ve věku 69 let, pohřbena je na Volkovském hřbitově vedle své dcery Natálie.⁹⁹ Bohužel ani jedno pohřebiště nebylo nalezeno. Kateřina Lyžina byla absolventkou

---

⁹⁶ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*. Sankt-Peterburg: izdatel'skij dom Kolo, 2006, s. 85.

⁹⁷ Tamtéž. s. 88.

⁹⁸ Tamtéž. s. 81.

⁹⁹ Tamtéž. s. 82.

Petrishule, velmi dobře hrála na klavír, disponovala rozsáhlými znalostmi z literatury, ovládala plynule francouzský a německý jazyk a byla talentována v makarónském¹⁰⁰ epistolárním stylu.¹⁰¹ Jednou Kateřina napsala dopis svému snoubenci v němčině, avšak Heinrich tomuto gestu neporozuměl a požádal svou snoubenku, aby mu od této chvíle psala všechny dopisy pouze v ruštině.¹⁰² Kateřina Lyžina byla psychicky vyrovnaná osobnost nepodléhající dramatickým výkyvům nálad. Měla ve společnosti bezúhonnou pověst, včetně i svých kamarádek, které se taktéž žádným způsobem nezapojovaly do jakýchkoliv skandálů. Vzhled Kateřiny byl poměrně obyčejný, nebyla zařazována mezi největší krásky Petrohradu, avšak ani mezi neatraktivní ženy.¹⁰³ Ohledně otázky zdraví Kateřina taktéž nijak nevybočovala. Na počátku to sice na základě jejich dopisů působí že má zdravotní problémy, avšak je to z důvodu, že Kateřina nazývala nemocí její těhotenství¹⁰⁴, neboť nebylo zvykem se zmiňovat v dopisech o tomto tématu. Postupem času se zdravotní stav Kateřiny začal s narozením každého dalšího dítěte zhoršovat.

Kateřinin otec, Petr Alexandrovič Lyžin, se narodil v roce 1783 v Moskvě a zemřel v roce 1855 v Drážďanech, kde je pohřben. Vzdělání získal Peter Lyžin na německé škole v Petrohradě a poté žil několik let v Londýně, kde vystudoval angličtinu na perfektní úrovni.¹⁰⁵ Následně se vrátil do Petrohradu a stal se právníkem se skvělou pověstí. V roce 1849 Peter Alexandrovič ukončil kariéru právníka aby se stal obchodníkem 2. cechu.¹⁰⁶ Synové Petra Alexandroviče, tedy bratři Kateřiny Nikolaj Petrovič a Pavel Petrovič taktéž absolvovali školu Petrishule.¹⁰⁷

Nikolaj Lyžin (1830-1876) se roce 1852 stal kandidátem práva na Petrohradské univerzitě a v roce 1858 dosáhl magisterského titulu. Stal se učitelem členů císařského ruského dvora, zejména dětí knížete Petra Georgijeviče Oldenburského. Rozsah vědeckých zájmů Nikolaje Petroviče zahrnoval obecné dějiny Ruska 17. století a zvláště pak Stolbovskou mírovou smlouvu. Výsledkem jeho průzkumu se stala vědecká práce

---

¹⁰⁰ Makarónský epistolární styl - je jazykový prostředek; vyjadřuje zahrnutí cizích slov do textu beze změny, nebo z podřízenosti morfologickým normám autorova jazyka. *Slovar' literaturovědeckih terminov.*

¹⁰¹ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 95.

¹⁰² BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 206.

¹⁰³ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 96.

¹⁰⁴ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboj Gomeru... Pisma E.P. Šliman Genrihu Šlimanu*. Sankt-Peterburg: izdatelstvo Dmitrij Bulanin, 1998, s. 51.

¹⁰⁵ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 183.

¹⁰⁶ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 80.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 88.

„Stolbovská smlouva a její předcházející vyjednávání“ (viz. obr. 18), vydána v Petrohradě v roce 1857.¹⁰⁸

Pavel Lyžin (1829-1904) v roce 1858 začal studium Petrohradské univerzity, studoval jurispudence¹⁰⁹ se specializací na kameralia (něm. Kameralwissenschaft).¹¹⁰ Po absolvování univerzity započal svou soukromou právní praxi v oblasti občanského práva. Dokonce si otevřel svou vlastní notářskou kancelář na Malé Mořské ulici, č.6.¹¹¹

V historii a literatuře se Pavel Lyžin proslavil tím, že byl věřitelem Fjodora Dostojevského. Dne 5. června 1865 byl majetek Dostojevského sepsán kvůli nezaplacení dluhu. Tato a následné události posloužily jako výchozí bod pro vytvoření Dostojevského negativní postavy Petra Petroviče Lužina v románu „Zločin a trest“, kterému přidelil portrétní rysy a povahu Pavla Lyžina.¹¹²

Po smrti svého otce Pavel Lyžin nahradil jej v pracovní pozici advokáta pověřeného prací pro Heinricha Schliemanna.¹¹³ Tyto vztahy byly silně napjaté vzhledem k zármutku Schliemanna po roce 1855, které se během procesu Solovjeva staly ještě vypjatější. Během jedné vyostřené rodinné roztržky mezi Heinrichem a Kateřinou v otázce změny vlasti byl Pavel Lyžin na straně své sestry, neboť z pohledu Pavla Petroviče bylo naprosto nepřijatelné, aby se jeho sestra a synovci přestěhovali do zahraničí.¹¹⁴

4.1.2.

Někteří autoři Schliemannových biografí přišli s myšlenkou, že se Kateřina Lyžina provdala za Heinricha z vypočítavosti. Na základě výše uvedeného popisu rodiny Lyžinů si zde dovoluji zásadně nesouhlasit s tímto hlediskem. Starý obchodní původ

---

¹⁰⁸ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 87.

¹⁰⁹ Jurispudence - je soubor právních věd, které se zabývají právní regulací sociálních vztahů; skládají se ze souboru disciplín včetně: teoretických a historických věd - teorie státu a práva, historie politických a právních doktrín, dějiny státu a práva atd.; rezortní vědy - ústavní právo, občanské právo, trestní právo apod.; speciální vědy - kriminalistika, kriminologie, právní statistika atd.; neprávní vědy, které tvoří právní disciplíny na pomezí jurispudence a příbuzných věd - právní filozofie, sociologie práva, právní psychologie apod.

Kameralia - je soubor právních oborů pro přípravu kvalifikovaných vládních úředníků v oblasti státních financí a resortní správy. ORLOV, D.I. *Bol'shaja rossijskaja enciklopédija*.

¹¹⁰ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 81.

¹¹¹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 193.

¹¹² Tamtéž. s. 191-192.

¹¹³ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 148.

¹¹⁴ Tamtéž. s. 149.

neznamená, že rodina je finančně nezajištěná. Studium v zahraničí a v nejlepších vzdělávacích institucích v Petrohradě, stejně tak jako prestižní profese potvrdily a navýšily status všech členů rodiny Lyžinů jako zástupců inteligence. Z mého pohledu je pravděpodobnější, že naopak Schliemann potřeboval zlepšit své postavení ve společnosti, zejména po dlouhé době nepřítomnosti na území Ruska. A toho mohl dosáhnout dvěma způsoby: buďto čestnými i férovými obchodními aktivitami; a postavením ženatého muže. Samotný 30-ti letý Schliemann by jako ženatý podnikatel vzbuzoval větší důvěru než rusifikovaný německý obchodník. Dle mého názoru bylo manželství Kateřiny a Heinricha založeno na rovných podmínkách.

Před svatebním obřadem jednala Kateřina jako vzdělaná slečna 19. století. Snažila se uvést svého budoucího manžela do blízkého kruhu rodiny, seznámit jej se svými přáteli a připravovala se na vytváření nového domova pro budoucí rodinu. Taktéž věnovala čas pro osobní setkání se svým snoubencem, aby se oba mohli lépe poznat. Uvádím pár krátkých dopisů od Kateřiny.

Můj milý příteli!

Děkuji ti za Tvůj dar, zvolila jsem ten, který se mi líbil nejvíce. Právě přišel domů otec a pozval mne na oběd. Katěňka (kamarádka - Kateřina Aleksejevna Popova) a bratr Kolja se Ti klaní.

Přijed', uvidíme se zítra.

Tobě oddaná snoubenka K. Lyžina.¹¹⁵

Můj milý příteli!

Potřebovala bych vidět tuto dívku sama, a pokud si s ní dokážeme navzájem porozumět, pak budu velmi šťastná. Je ale škoda, že neví, jak upéct dort. Ty, kterýž tolik miluješ dort.

Tvá snoubenka K. Lyžina.¹¹⁶

Můj milý příteli!

Také si myslím, že stůl ¼ aršina už bude lepší, ¼ aršina už dělá velký rozdíl. Sbohem, dneska na Tebe určitě čekám.

Tvá K. Lyžina.¹¹⁷

---

¹¹⁵ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 44.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 44.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 44.

Milý Henry!

Překvapuje mě, že jsem se od svého bratra dozvěděla, že k nám nechceš jít dnes na oběd. Já jsem Ti především myslím prosila, aby jsi přišel v pátek a pak jsem názoru, že je samozřejmé, že mě budeš navštěvovat každý den, pokud se nestane nic, co by mohlo tomu zabránit. Rozhodně přijď, protože dneska s námi bude má teta z Lübecku a velice chce se s tebou seznámit.

Tvá milující snoubenka K. Lyžina.¹¹⁸

Můj milý příteli!

Děkuji, že jste mi poslal zprávu, protože teď mohu využít zítřejší ráno na různé nákupy a po dvanácté hodině na Tebe budu čekat. Je mi velmi líto, že jsi nebyl včerejší večer s námi, protože je s námi Mme Latkine a srdečně Tě pozdravuje. Můj dopis je velmi krátký, ale je to proto, že rozlévám čaj a sotva jsem našla pár minut, abych Ti odpověděla.

Tobě oddaná a milující snoubenka K. Lyžina.¹¹⁹

Můj milý příteli!

Právě teď odešel Tihon (zřejmě vyslanec Schliemanna) tak brzy, že jsem neměla čas mu říct ani slovo. Zdá se, že se počasí zlepšuje a pokud nepůjdeme k Wenningerovi (Joseph Wenninger je daguerrotypový portrétista, pracoval v dílně na ulici Velká Mořská, č.5), stále můžeme jít do Akademie [viz. obr. 19]. Trochu mne bolí v krku, ale myslím si, že to nic neznamena. Takže na tebe čekám v jednu hodinu odpoledne.

Tvá snoubenka K. Lyžina.¹²⁰

4.2.

4.2.1.

12 října 1852¹²¹ se uskutečnil svatební obřad v katedrále sv. Izáka (viz. obr. 20)¹²².

---

¹¹⁸ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 93

Lieber Heinrich,

Ich höre mit Erstaunen von meinem Bruder, daß du heute zu uns nicht zu Mittag kommen willst; ich habe dich doch vorgestern gebeten, mich dunkt, Freitag zu kommen, und dann, glaube „ich“, versteht sich das von selbst, daß du alle Tage Kommst, wenn da nichts besonderes mich davon abhält. Komm heute auf jeden Fall, denn meine Tante aus Lübeck wird bei uns zu Mittag essen und sie wünscht so sehr, deine Bekanntschaft zu machen.

Deine dich liebende Braut C. Lyschin.

¹¹⁹ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 45.

¹²⁰ Tamtéž. s. 46.

¹²¹ Tentyž den, kdy se narodila Sophie Engastroménou, druhá manželka Schliemanna. BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 211.

¹²² Zde taktěž proběhla svatba Petra I. a Kateřiny (I.) Alexejevny. GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 84.

Citace z matriční knihy katedrály sv. Izáka: měšťan z Petrohradu (Schliemann tehdy opustil třídu obchodníků, nicméně, 27. listopadu 1852, byl znovu přidělen k obchodnímu cechu) H. Schliemann, evangelicko-luteránského vyznání, první manželství. Dcera čestného občana Petra Alexandroviče Lyžina, slečna Kateřina Petrovna Lyžina, pravoslavného vyznání, 26 let.

Slavnostního ceremoniálu se zúčastnili pouze rodinní příslušníci a blízcí přátelé. Svědky ze strany ženicha byli Vasilij Kuznetsov a obchodník 1. cechu Ivan Alexejevič Glazov. Ze strany nevěsty: bratři, vysokoškolský student Pavel a kandidát na právo Nikolaj (chyba v dokumentu: Nikolai je absolvent Filozofické fakulty z roku 1857).¹²³

Z toho všeho lze konstatovat, že jak Lyžina, tak Schliemann, se ukázali být civilizovanými vzdělanými lidmi s bohatstvím, které nepotřebovali dávat zbytečně na odiv veřejnosti.

4.2.2.

Dopis od tchána Schliemanna, Petra Alexandroviče Lyžina:

Moje drahé děti, Heinrichu a Kateřino, budeme rádi, pokud přijdete přímo z kostela k nám na snídani. Prosím, přijďte. Koneckonců, tento den je první neděle ve vašem manželství. Modlete se, pracujte, buďte bohatí a šťastní, ale i k nám láskyplní.

Váš upřímný Petr Lyžin. 19. října 1852.¹²⁴

V tomto krátkém dopise je nepřímě dotčeno jedno důležité téma, a to náboženství, kterému věnoval důraznou pozornost pouze doktor A.K. Gavrilov¹²⁵. Chtěla bych zde popsat základní problém ve vztahu Heinricha a Kateřiny.

Pojetí občanského manželství v Rusku v 19. století neexistovalo. Bylo uznáváno pouze církevní manželství, respektive všechny otázky mezi manželi, zejména rozvod, byly podřízeny rozhodnutí Synody, a ne vlády. Manžel z neortodoxního náboženství mohl vstoupit do manželství s pravoslavným partnerem, pokud byl církevní obřad uskutečněn pravoslavným knězem.¹²⁶ Děti narozené ve smíšeném manželství se vždy

---

¹²³ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 211.

¹²⁴ Tamtéž. s. 212.

¹²⁵ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 160-162.

¹²⁶ SVOD ZAKONOV Rossijskoj Imperii, poveljeniem Gosudar'a Imperatora Nikolaja Pervago sostavlennyj. Izdanije 1857 goda. Tom des'at'j. Čast I. Zakony graždanskije. Glava Vtoraja. O brakah lic Hristianskih ně-Pravoslavnago ispovědanija meždu soboju i s licami Pravoslavnago. Sanktpeterburg, v Tipografii Vtorago Otdělenija Sobstvennoj Ego Imperatorskago Veličestva Kancel'arija, 1857, st. 72, s. 15.

staly pravoslavnými.¹²⁷ Co se týče protestantského Heinricha a pravoslavné Kateřiny, byla tato část zákona zcela dodržena. Před svatbou byl Schliemann také povinen podepsat zvláštní doklad o tom, že ortodoxní víra bude v jeho rodině dominantní.¹²⁸ Je zcela zjevné, že už na úplném začátku Schliemann naprosto nepochopil význam tohoto dokumentu. Protože jak jinak si vysvětlit budoucí časté a nadměrně vytrvalé pokusy Heinricha Schliemanna přesvědčit Kateřinu, aby se svými dětmi opustila vlast a přestěhovala se do Drážďan nebo do Paříže. A dále, po mnoha letech, kdy Schliemann v Indianapolis připravoval podklady pro rozvod, učinil nepříjemný objev a zjistil, že Kateřina měla ze zákona po celou dobu jejich manželství v rodině poslední slovo. Proto byl rozvod, který proběhl u amerického občanského soudu a bez přítomnosti manželky, podle ruského práva stále považován za neplatný. Pouze církevní autorita v osobě Synody mohla ukončit manželství.¹²⁹ Celou situaci mezi manžely a průběh jejich rozvodu budu ještě rozebírat v dalších kapitolách.

4.2.3.

Nyní považuji za důležité věnovat pozornost Schliemannovým vztahům s jeho tchánem Petrem Alexandrovičem Lyžinym. Navzdory všem pokusům tchána o navázání přátelských vztahů s vyženěným synem si Schliemann vždycky držel odstup od zařazení do rodiny. Veškeré vztahy s Petrem Alexandrovičem byly chladné, zdvořilé s odstupem a měly oficiální charakter.

Krátce před svatbou se stal Petr Alexandrovič Schliemannovým osobním advokátem a poskytovatelem právních služeb ve všech jeho obchodních činnostech a záležitostech.¹³⁰ Po sňatku se Schliemann rozhodl, že potřebuje změnit svůj status z měšťana do některého obchodního cechu, ovšem tentokrát chtěl být přidělen nikoli do Petrohradu, ale do města Narva, protože místní obchodníci vlastnili zvláštní obchodní privilegia.¹³¹

Můj drahý!

Váš vzkaz z dnešního dne jsem obdržel chvíli po večeři a po přečtení si povzdechl a vzpomněl si, že je zapotřebí trpělivost. Ohledně Vašeho tématu, dle Vašeho vzkazu, byl výsledek příznivý: zítra

---

¹²⁷ SVOD ZAKONOV Rossijskoj Imperii, st. 67, s. 13-14.

¹²⁸ Tamtéž. st. 67, s. 13-14.

¹²⁹ Tamtéž. st. 73, s. 15.

¹³⁰ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 183.

¹³¹ Tamtéž. s. 216.

bude pod číslem №18745 odeslán ze Státní Petrohradské Pokladnice Výnos č.18745 do Narvského magistrátu o Vašem zápise místním obchodníkům 2. cechu, na konci příštího týdne budete mít ve Vašich rukou pas a osvědčení o právu obchodovat v roce 1853, který nemá žádný zpětný účinek a nevztahuje se na Vaše návštěvy Burzy v roce 1852.

Žádná moc Vás nebude penalizovat za obchodování v budoucnu, za právo zde obchodovat v budoucím roce můžete zaplatit peníze v místním Obchodním výboru na konci tohoto roku nebo na začátku příštího roku bez jakéhokoli postihu, z toho nemějte strach. Jestliže Vám někdo podá jiné informace, nebudou pravdivé. Váš zápis do cechu se Vám zdá být pomalejší, ale jak jsem Vám již jasně oznámil, bylo kvůli náborů vojáků nařizeno zastavit veškeré měšťanské záležitosti a jakmile bude nábor vojáků ukončen, Vaše žádost bude zpracována a dokončena, jak jsem Vás informoval. Bylo by velmi nepříjemné, kdybyste si myslel, že jsem se v průběhu přimlouvání se za Vaše záležitosti, jim plně nevěnoval ... mohu Vám upřímně říci, že jsem se o Vaše záležitosti staral stejně jako o ty své. Pokud si myslíte, že se snažím špatně, nebo že mě to příliš obtěžuje, můžete další den přijít do Státní Obchodní komory a zjistit, zda byla vyhláška zaslána. ... Poslední slova Vašeho listu: „Pokud Vás to příliš obtěžuje a tak dále.“, na mě působily prostě pichlavě, ale po dočtení zmizela i moje bolest, a nakonec jsem se rozhodl Vám říci, že jsem se vždy snažil a budou se pokoušet ne pouhými slovy, ale svými skutečnými činy, nakolik ... jsou moje možnosti závislé na věrném sloužení Vaším Petrem Lyžinym.

Tento večer k Vám přijdu v pozdějších hodinách, abych si s Vámi promluvil a uklidnil Vás.

9. prosince 1852.¹³²

Nepříjemné drobné zmatky mezi Heinrichem Schliemannem a Petrem Alexandrovičem se stávaly nejen v pracovních záležitostech. Mělo by být poznamenáno, že časem Schliemann zanedbává pozvání od svého tchána na oběd a večeri stále častěji. Chtěla bych dále ukázat sice jenom jeden, ale poměrně výstižný příklad:

Drahý zeti!

Minulou sobotu jste mi přislíbil společnou večeri na včerejší den. Snadno, tím co poslal Bůh. Kromě Vás jsem pozval ještě dva přátele, nejsou bohatí, ale nejsou ani chudí, jsou nezávislí, vzdělání a upřímní.

Přišli ke mně a našli zde Vaši ženu, a mou dceru. Doba večere se blížila a začali jsme na Vás čekat, ale ... nepřišel jste. S nadějí že se ozvete, protože jsme neměli od Vás vzkaz, buď přes Vaši manželku, nebo přes někoho jiného, že neprijdete, jsme se posadili ke stolu a večereli jsme s neustálým čekáním na Vás; stručně řečeno: Vaše nepřítomnost hosty překvapila a v naší rodině

---

¹³² BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 213-215.

zavládla melancholie a nepříjemná atmosféra. Přemýšlel jsem, že se stala nějaká nehoda, a proto jsem se rozhodl doprovodit Vaši ženu domů a zastihl jsem Vás při odpočinku.

Ukázalo se, že jste zdravý, což jsem byl samozřejmě rád, ale ve svém srdci jsem měl znepokojující pocit, který mi nedal spát kvůli včerejším dojmům a vzpomínám na minulé události, a tak jsem vstal ve 4 hodiny ráno a rozhodl se, že Vám oznámím, co se mi včera po svátku Vzkříšení Krista přihodilo. Doufám, že mi velkomyslně odpustíte, že jsem Vás přečtením tohoto dopisu okradl o Váš drahocenný čas, který potřebujete k násobení bohatství, což je mimochodem příjemné, když žijete v míru a lásce. Požehnáním těchto přání Vám projevuji úctu Váš tchán, P. Lyžin 2. listopadu 1853.¹³³

Bohužel, Schliemannova odpověď na tento dopis ze dne 3. listopadu neexistuje. Možná je ztracena nebo je uložena v archivu v jedné z korespondenčních boxů, které ještě nebyly prostudovány. Je zde ale odpověď Petra Alexandroviče, který se nepřestává snažit sblížit se Schliemannovi:

Drahý zeti!

Váš upřímný dopis ze třetího dne tohoto měsíce ve mně vyvolal pocity, které v mé duši uklidnily nepříjemné vzrušení z toho, co se mezi námi stalo v posledních dvou dnech. Všechny tyto problémy jsou snadno zapomenuty, aniž by bylo probráno, kdo je v právu a kdo ne. Dej Bůh, aby takové problémy už nikdy nevznikaly; je třeba se jim vyhýbat všemi způsoby, a pamatovat si, že jiskra může způsobit požár. Prosím Vás, buďte se svou ženou blahoslavení, mějte mezi sebou lásku a harmonii; pak budou Vaší účastí klid a Boží požehnání.

Příští sobotu, s potěšením, přijdeme k Vám na večeři a Vy taky, prosím, přijďte v neděli k nám.

Iosiah Samojlovič Birtsh (Iosiah Birtsh - dědičný čestný občan, Narvský obchodník 1. cechu) a já jsme Vás navrhli jako člena Komerčního klubu. Podle pravidel klubu by nabídku měli učinit nejméně dva členové, a proto jsem pozval p. Birtsha. Podle našich společných obecných informací se ukázalo, že v prvním roce zaplatíte 30 r. vstupných, a 30 r. za lístek, a pak každý rok po 30 r. Za několik dnů proběhne hlasování.

Rozloučím se, zůstávám navždy laskavým vůči Vám Váš tchán Petr Lyžin.

4. listopadu 1853. Večer.¹³⁴

Schliemann zřejmě také učinil krok směrem ke sblížení, ale pak znovu Petra Alexandroviče urazí:

---

¹³³ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 224-225.

¹³⁴ Tamtéž. s. 225-226.

Drahý zeti!

Dal jste mi slovo, že dnes přijdete s Vaší ženou ke mně na večeři. Včera jste mě překvapili tím, že jste mi řekl, že přijít nemůžete! Dnes u mě na večeři budou Latkinové, kterým jsem řekl, doufajíc ve Vaše slova, že přijdete, což se teď nestane!

Bude to pro ně a k mé lítosti, překvapení. Pokud to bude možné, prosím, přijďte ke mně. I tak jste nepřišel již tři neděle. Mimochodem, pojďme si trochu promluvit o Vašich povinnostech v cechu. V očekávání na Vás u večeře zůstávám vůči Vám milosrdný Váš tchán Petr Lyžin.

8. listopadu 1853.

NB¹³⁵. Pokud nemůžete přijít dříve, počkáme na Vás až do 6 hodiny.¹³⁶

Dopisů s pozvánkami na obědy, večeře a snídaně od Petra Lyžina bude hodně. Ale počet případů, kdy Schliemann stále reagoval a přišel, jak je patrné z existující publikované korespondence mezi nimi, je mnohem méně. Schliemann ani nepřišel na tchánův pohřeb.

Drahý pane Andreji Aristoviči.

Pochybují, zda se k Vám dostane můj dopis; ale naplňuji vůli svého otce a informuji Vás, že ve dnech 11/23 ledna o půl 4 hodiny ráno na následky vodnatosti hrudníku zemřel Petr Alexandrovič Lyžin. Před smrtí, jako křesťan, požádal o Vaše odpuštění a odpustil i Vám. Zítra napíšu své sestře.

Zůstávám pokorným služebníkem N. Lyžin.

Drážďany. 11/23 leden. 6 hodin ráno.¹³⁷

4.3.

O Krymské válce již bylo napsáno mnoho různé literatury a existuje na toto téma mnoho různých úhlů pohledu. Základem pro tuto práci bude konkrétně ruský postoj, protože v této době je Heinrich Schliemann oficiálně občanem ruského impéria.

V prosinci 1852 byly klíče od pravoslavné baziliky Narození Páně s přímou účastí Francie převedeny do Vatikánu. Ruská říše, obhajující pravoslavné zájmy na území Osmanské říše, shromáždí své jednotky na hranicích Turecka, což vede k protestu Porty. Vídeňská nota, která nominálně vyhovovala všem evropským zemím včetně Ruska, avšak proanglickému Turecku nevyhovovala. V průběhu diplomatických jednání, doprovázených obrovskými intrikami, vyhlásilo Turecko v říjnu 1853 konečně

---

¹³⁵ Nota bene - všimněte si dobře.

¹³⁶ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 226-227.

¹³⁷ Tamtéž. s. 246.

válku Rusku. Bezprostředně následuje sjednocení Francie a Velké Británie proti Ruské říši. Rakousko je v rozporu se Svatou aliancí proti Rusku neutrální.

4.3.1.

Na začátku Krymské války používá Anglie s Francií starou metodu ekonomické blokády Napoleona Bonaparte a snaží se zablokovat ruské přístavy vydáním zákazu přijímání lodí pod ruskou vlajkou v celé Evropě a omezují vývoz zboží pro vojenské potřeby. To vede k růstu nelegálního obchodu na rusko-pruské hranici. Samotná Pruská vláda, která oficiálně zaujala neutrální pozici v Krymské válce, se bude dívat na porušování blokády skrze prsty a nakonec, díky reexportu mezi Ruskem i Británií a nelegálnímu obchodu s výrobky pro vojenské potřeby, bude moci těžit z této války pouze Prusko.

Ani Heinrich Schliemann nezůstane mimo dění. Rodák z Mecklenburku uvidí, jak se před ním otevírají vyhlídky pro válečný obchod. Schliemann začne aktivně využívat nelegální obchod a prodávat ledek, síru, olovo, indigo a další barviva do Ruska.¹³⁸

Zde je příklad, jak během blokády Schliemann přepravoval zboží přes rusko-pruskou hranici.

Stanice Janovo (m. Jonava do roku 1917). 8. prosince 1854.

Vážený panovníku,

dle Vašeho rozkazu jsem opustil s Vaším transportem posledních 105-ti kusů olova proložených bavlněným papírem na 22-ti povozech Kovno 7. prosince, povozy nejsou přetíženy, koně jsou dobří, pokud nebude špatné počasí, budeme se snažit dorazit včas, dokonce jsme bezpečně překročili i přejezdy přes řeku Vjanov (r. Šventoji), avšak náklady při přepravě byly v noci malé a cesta je velmi dobrá.

Zůstávám Vaším pokorným služebníkem Pavel Kalinin.¹³⁹

Novo-Alexandrovsy (m. Zarasai v letech 1842-1920). 16. prosince 1854.

Vážený panovníku,

po vypravení posledního transportu z Kovna s Vaším olovem jsem Vám poslal 8. prosince dopis z Janova a napsal jsem Vám o našem bezpečném odjezdu, ale brzy se všechno změnilo, počasí bylo od 10. prosince tak silně větrné, že nebylo možné jet, se všemi potřebami jsme ujeli denně 10 verstů a po dnešním datu se [počasí] ještě nezlepšilo, a zde takové množství sněhu, že je jen velmi těžké jet na

---

¹³⁸ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 14.

¹³⁹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 241.

kolech a všichni přemýšlíme o přesunutí na sáně, pak možná pojedeme rychleji dle našich představ do Pitěra. Ale zboží, které jste poslal předem není možné zatím nikde vidět. Musí být daleko vepředu.

Váš pokorný služebník Pavel Kalinin.¹⁴⁰

Dinaburg (m. Daugavpils). 19. prosince 1854.

Vážený panovníku,

odeslal jsem dopis z Novo-Alexandrovska a napsal jsem Vám ohledně saní. Přijeli jsme do Dinaburgu a 17-tého zde byl jarmark a k našemu štěstí bylo přivezeno hodně [zboží na saních], koupili jsme si sáně a přeložili [zboží]. 19. prosince opustíme Dinaburg a jsme nyní názoru, že by jsme neměli udělat zastávku. Počasí se ještě nezlepšilo a na silnici je spousta sněhu. Ještě jsme Vámi zasláné zboží na cestě před námi do této doby nespátřili. Všechno je v pořádku, ale díky nepříznivému počasí jsem se nachladil a sotva jsem mohl napsat dopis.

Zůstávám Vaším pokorným služebníkem Pavel Kalinin.¹⁴¹

Režica (m. Rēzekne do roku 1917). 22. prosince 1854.

Vážený panovníku, 19-tého Vám byl zaslán dopis z Dinaburgu a nyní jedeme dle plánu na saních, ale cesta je těžká, tolik sněhu v této době nikdo nepamatuje. Od 10. do tohoto dnesnění nepřestalo a vítr je silný.

S naším povozem je vše do dnešního dne v pořádku.

Zůstávám Vaším pokorným služebníkem Pavel Kalinin.¹⁴²

Stanice Novosel'e. 28. prosince 1854.

Vážený panovníku,

22. prosince Vám byl z Režici zaslán dopis, počasí se od 25-tého změnilo, oteplilo se a přšelo. Ale my pokračujeme v cestě díky Bohu bezpečně, jsme od Pitěra 197 verst daleko. Omlouvám se, že jsem Vám neposlal dopis z Ostrova u příležitosti svátku Vánoc, ale na stanicích jsem neměl možnost, projížděli jsme v noci. 22. prosince přijdeme přespat do Lugy. Do dnešního dne je s naším povozem vše v pořádku.

Zůstávám Vaším pokorným služebníkem Pavel Kalinin.

Ovšem po opuštění Kovna jsme se nasetkali s trvalým dobrým počasím.¹⁴³

Schliemann měl mnoho různých pracovníků, ale ne všichni byli svědomití. Zprávy pracovníků, kteří přepravovali Schliemannovo zboží, přicházely z měst Kazaň, Saratov, Sudislavl (Kostromská oblast), Jelabuga, Jaroslavl, Vladislavov (m.

---

¹⁴⁰ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 241.

¹⁴¹ Tamtéž. s. 242-243.

¹⁴² Tamtéž. s. 243.

¹⁴³ Tamtéž. s. 243.

Kudirkos-Naumiestis do r.1917), Astrachaň, Nižnij Novgorod, Riga a mnoho dalších malých měst Ruské říše.¹⁴⁴

Sám Schliemann si všimne, že během Krymské války jeho obchodní záležitosti vzkvétají a podnikal s dvakrát tak většími zisky.¹⁴⁵

4.3.2.

Schliemannovy podnikatelské úspěchy ovšem zastíní jeho ztráta cechovních papírů. Toto je dosti zvláštní stránka v biografii pedantského obchodníka. Z korespondence Heinricha Schliemann s Petrem Alexandrovičem Lyžinem je docela možné předpokládat, že Schliemann záměrně zdržuje obnovu dokladů.

Zde je, můj drahý, prezenční žádost o ztrátě Vašich cechovních dokumentů. Dle mého názoru je třeba ji okamžitě poslat do Narvy s penězi na pokrytí pokuty a nový pas. Pokud využíváte pro obnovení dokladů Vibelmana (starosta Narvy), pak nová plná moc není nutná, a pokud ne, pak musíte napsat plnou moc na jméno toho, komu ji dáváte. Ovšem nesmíte vůbec ztrácet čas. Prosím, nežeňte se za snadno vydělanými několika stovkami, pamatujte si, že hřích a neštěstí se stává každému. Bez cechovních dokumentů se zde jako dočasný obchodník není možné zaregistrovat. Pokud budete psát p. Boltonovi (Narvský obchodník 1. cechu), pak ho požádejte, aby Vám udělal laskavost, a pokud to bude Vibelman, požádejte p. Boltona, aby Vám prostřednictvím svého vlivu pomohl urychlit tuto Vaši záležitost. Prezenční žádost zašlete prostřednictvím pojišťovacího agenta.

Váš milující tchán P. Lyžin.

11. prosinec 1853.¹⁴⁶

Bylo zvykem, že všechny důležité události, jako je například i něčí cesta do zahraničí, byly vytištěny v novinách. Ztracené dokumenty byly také nahlášeny v místních novinách a bylo vytištěno oznámení o jejich pohřešování. Schliemann ale s inzerováním nespěchal. Obnovení jeho dokumentů se protáhlo po dobu 3 měsíců. Až v březnu 1854 si Schliemann obnovil své dokumenty a stal se Narvským obchodníkem 2. cechu.

---

¹⁴⁴ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 245.

¹⁴⁵ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 14.

¹⁴⁶ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 229.

4.3.3.

K problémům a potížím spojenými s obnovou dokumentů je připojeno několik dalších obtíží v Schliemannově podnikatelské činnosti s jeho nejstaršími obchodními klienty. Lepeškin a bratři Malutinové informovali Schliemanna, že jsou nespokojeni s jeho novou cenovou politikou. Můžu jen vyvozovat, ale zdá se, že Schliemann se postupně stává monopolistou v importu barviv a surovin pro vojenské potřeby. Zvláště po velkém požáru ve skladech v Memelu¹⁴⁷, o kterých se budu rozepisovat o trochu níže.

V raných letech Krymské války bylo Schliemannem obzvláště nesmyslně a občas agresivně požadováno splnění určitých pokynů jeho podřízenými, kteří pro něj pracovali ve Francii, Prusku a Rusku. Příklady takových dopisů Schliemanna lze nalézt v biografii napsané Emilem Ludwigem¹⁴⁸.

Jeden z Schliemannových asistentů, Matvejev, ale už nemůže skrývat své rozhořčení:

Ve svém dopise z 26. října jste napsal, že Vám naše korespondence nedává žádný smysl, ovšem jaké jsou Vaše rozkazy, tak takové budou i výsledky. K mému naprostému překvapení rozkazujete prodávat Vaše zboží hned prvním lidem na úvěr, ale sami jste zboží prodali I.S. Piskunovi ... Není to železnice, která by kazila obchod v Moskvě, ale Vaše prodeje jsou prováděny s lidmi, kteří všude obchod pokazí.¹⁴⁹

4.4.

I v průběhu let 1853 až 1854 je pro rodinu Schliemannů neustále primárně řešenou otázkou „co je to láska“ a jak moc je pro Heinricha finančně nákladné se starat o svou manželku. Neustálá obviňování kvůli utrácení peněz za hlouposti ze strany manžela uvádí Kateřinu do situace, kdy tato obvinění musí pravidelně obhajovat zasíláním úplného seznamu účtenek za každý vynaložený halíř. Je to smutný a bohužel ne jediný fenomén ve společné korespondenci se Schliemannem. Situace se bude stupňovat až do té míry, kdy Schliemann v dopise k *brother-in-law* (což je postava zete nebo švagra, ovšem není možné určit) pohrozí, že „*ji [Kateřinu] umístím do psychiatrické léčebny, jestli znovu učiní skandál, který se odehrál včera v noci*“¹⁵⁰. Výsledkem bude útěk

---

¹⁴⁷ Více viz. s. 60.

¹⁴⁸ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 67-68.

¹⁴⁹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 227.

¹⁵⁰ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 68.

Heinricha od jeho manželky do Moskvy a poté v srpnu 1854 na veletrh v Nižnij Novgorodu.

4.4.1.

V této době v Nižním Novgorodu zuří cholera a ve městě převládá odpovídající nálada. Veletrh se otevírá tiše, bez oslav.

Nižněnovgorodský veletrh. 5. srpna 1854.

P. Schliemannovi v Petrohradě,

dnes jsem dorazil ve 4 hodiny ráno podle Petrohradského času.

Byl jsem zvyklý si představovat, že tento veletrh je královnou všech veletrhů na světě a vzorem všeho zvláštního a bezprecedentního, byl jsem v této naději velmi podveden. Místo zjištění vsudypřítomných rozpaků lidí, zástupců všech národů světa, místo nalezení všech obchodů a stánků plných zákazníků,- jsem všude nacházel strašnou prázdnotu a ticho, které v posledních 5 měsících silně připomínají život Petrohradské burzy. Útěchou však může být, že i když stále neexistuje žádný náznak o obchodování, dokonce ani průměrný, ale neshledávám zde nic špatného, a pokud budou nějaké zastávky, není to ve stejném množství, v jaké všichni věříme.

H. Schliemann.¹⁵¹

Postupně se budou na veletrhu scházet se zpožděním obchodníci a obchod se bude postupně zlepšovat. Ovšem Schliemann chce energetický obchod, a ne pomalé uzavření smluv za současného popíjení čaje ze samovaru. Heinrich začne uvažovat o ukončení podnikání v Rusku a natrvalo se přestěhovat do zahraničí, avšak po krátké době znovu změní své rozhodnutí. 22. srpna 1854:

Po 24 hodinách sebereflexe jsem se rozhodl, že budu pokračovat v podnikání v Rusku, aniž bych jej zde ukončil, i když v menším rozsahu ... Už jsem vydal různé příkazy a na začátku září odjedu do Hamburku, Amsterdamu a Londýna, abych toho ještě nakoupil více. ... Neříkejte nikomu, co činíme nebo činit chceme.¹⁵²

Kdo je ten anonymní člověk, kdo „nemůže mluvit o tom, co činí“, dosud nebylo zjištěno. Předpokládám, že anonym je samotný Schliemann, protože je známo, že Heinrich psal dopisy z Nižněnovgorodského veletrhu na své vlastní jméno a adresu v

---

¹⁵¹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 235.

¹⁵² Tamtéž. s. 236.

Petrohradě, jak je vidět z výše uvedeného příkladu. Bogdanov věří, že Schliemann to dělal záměrně, aby se tyto dopisy časem neztratily.¹⁵³

4.4.2.

Na konci veletrhu v Nižním Novgorodu se Schliemann vrací do Petrohradu a po velice krátké době se opět vydává na služební cestu, tentokrát do zahraničí po trase Kovno–Königsberg–Berlín–Amsterdam. V Amsterdamu se Schliemann účastní aukce na prodej indiga a do tohoto podniku investuje téměř veškeré peníze s ohledem na válku a blokádu přístavů, čímž předpokládá Heinrich nebývalý nárůst cen barviv. Schliemann pak pojedí na veletrh v Lipsku a přes Berlín a Drážďany se Heinrich vrátí do Königsbergu. Příští zastávka měla být město Memel¹⁵⁴, kde byl Schliemann očekáván jím pronajatými loděmi s cenným indigem, které pak po pevnině mělo překročit hranici a přijet do Petrohradu.

V noci z 3. října na 4. října 1854, doslova jeden den podle autobiografie¹⁵⁵ předtím, než Schliemann přijede do přístavu, vznikne ve skladech Memelu požár, který zničí nejen zboží uložené v přístavních skladech, ale také zničí většinu města.

Ve své autobiografii Schliemann uvádí, že přijíždí do Memelu v okamžiku, když byl požár ve skladech již uhašen. Osobně chtěl posoudit škody vzácného indiga a dalšího zboží. Když však Schliemann dorazil ke skladům, zjistí že jen jeho zboží uniklo zničení. Bogdanov naznačuje, že důvodem byla skutečnost, že Schliemannovo zboží, které lodě přivezly do přístavu Memel, nebylo vyskladněno do budov hlavního skladu a pro Schliemannovo zboží bylo postaveno několik samostatných skladů na samém okraji přístavu téměř u samotného mola. Proto, když vítr, foukající z otevřené vody směrem do města, zesílil, uskutečnily se škody v důsledku požáru v úseku hlavního skladu, přístavů a městských obydlí. Přežilo tak pouze Schliemannovo zboží a na krátkou dobu se Heinrich stane jediným dodavatelem barviv a surovin pro vojenské potřeby v Rusku.¹⁵⁶

---

¹⁵³ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 235.

¹⁵⁴ Během ekonomické blokády se pruský přístav města Memel (dnešní litevská Klaipėda) stává nejaktivnější platformou pro nelegální ruský obchod.

¹⁵⁵ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 13-14.

¹⁵⁶ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 240.

4.5.

Začátkem r. 1855 přišla smrt Petra Lyžina, otce Kateřiny, a v rodině Schlimannových započne další velký skandál. Zaujatý vyděláváním peněz během války a blokády, Schliemann přestal pečovat o svou ženu, která je nyní v očekávání jejich prvního dítěte.

Můj drahý panovníku Andreji Aristoviči,

dnes jsem přijela domů sama, protože jsem byla nemocná déle než týden (píše o svém těhotenství), ačkoli jste pochyboval o mé nemoci, bylo to jen v těchto nocích, které jsem strávila beze spánku, není to podvod z mé strany; stále jsem vychovávána svými nešťastnými rodiči ve strachu z Boha a zatím jsem nikoho neoklamala. Osud mi určil, abych byla Tvou ženou, a ačkoliv jsem pro Tebe nehořela vášní po svatbě, stále jsem měla pevný úmysl, abych Tě udělala šťastným, ale už v prvních dnech našeho manželství jsem viděla, že mám vedle sebe egoistu, o kterém jsem dříve nemohla mít ponětí; k tomuto jste mi dneska odpověděl, že bych Ti neměla odporovat, ale v této žádosti z Tvé strany je naprostý nedostatek rozumu, protože jsem živá bytost a je divné požadovat, aby dospělá bytost byla v nepochybné poslušnosti. Takže naposledy, prosím, mi řekněte z čeho jste měl nepříjemnosti. Chtěl jste mi dát místo 130 [rublů] - 75, říkáš, že jsi žertoval, ale takové vtipy jsou urážlivé a já jsem Ti ani neprojevovala zášť, jen jsem jednala dle svého názoru, že by tyto peníze nestačily, z čehož jste byl natolik našťavaný, že jste nechtěl přijít na večeři, a navíc jste nepřijel ani na noc. Možná nechápeš celou podlost tohoto jednání, protože jinak byste to neudělal ... co by si naši sousedé v tomto případě měli myslet, měli by si myslet, že dělám něco nemorálního, co Tebe nutí k tomuto jednání. Ale i tak píšu tento dopis a nevím proč, bylo mi velmi smutně, a protože jsem neměla nikoho, s kým by jsem si mohla promluvit. Pravděpodobně tomu nebudete rozumět, protože Ty a já jsme bohužel bytosti, které se nikdy vzájemně nepochopí; všimla jsem si toho od chvíle našeho prvního rande a do poslední chvíle svého života, myslím si, se to nezmění. Když jsem Ti včera řekla urážku, že nevím, odkud jste přišel, ze kterých zemí, což si myslím, že je již poněkud odpuštěno, ale ve skutečnosti se mi někdy zdá, že jen Bůh ví, s kým jste žil, že provádíš takové výtržnosti.¹⁵⁷

Dopis Kateřiny Schliemann není datován, ale Bogdanov předpokládá, že dopis byl napsán v únoru až v březnu 1855.

4.5.1.

Co se stalo? Pokusíme se pochopit důvody nekonečných konfliktů mezi Heinrichem a Kateřinou.

---

¹⁵⁷ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 50-51.

Výše jsem již popsala mladou Kateřinu Lyžinu a taktéž již pak máme i představu o předmanželských letech Heinricha Schliemanna. Společný život Heinricha a Kateřiny je však poměrně matoucí a málo prostudovanou částí Schliemannovy biografie. První věcí, která upoutá pozornost, je jasný rozdíl v mentalitě obou manželů a skutečnost, že oba jsou „*silné osobnosti*“¹⁵⁸. Tato kombinace vyvolává dle mého názoru jejich časté rozpory.

Schliemann se projevuje v roli typického manžela, panovníka, který očekává nezpochybnitelnou poslušnost od své manželky. Vždy byl a zůstává nesmírně nepozorný vůči svým partnerkám. Je třeba poznamenat, že to platí i pro druhou manželku – řekyni Sophiu. V dopisech adresovaných svým manželkám se Heinrich nikdy nezeptal na jejich zdraví, na domácnost, na jejich skutečné zájmy, a dokonce se zřídka kdy ptal na své vlastní děti. V dopisech oběma manželkám se Schliemann většinu dopisu vždy věnuje popisu událostí, kde on je hlavní postavou. Vždy v dopisech vyžaduje v poněkud imperativním tónu zprávu o tom, kolik manželka utratila peněz, kolik se toho naučila, přečetla, nebo zdali vykonala to, o co on ji žádal. Na konci nebo na začátku dopisu bude často své manželce vytýkat, že mu zřídka (tj. ne každý den) píše. Zvláště v dopisech adresovaných Kateřině jí Heinrich stále nadává, že má špatné písmo.

Kateřina netoleruje despotické chování svého německého manžela. Stále více se bude zaměřovat na děti, na to, že rodina je hlavním smyslem jejího života. V naprostém rozporu s Heinrichem je většina dopisů od Kateřiny věnována popisu toho, co se děje s jejich dětmi, různým kuriozitám s jejich vzájemnými známými a starostmi o domácnost. Kateřina bude neustále připomínat Heinrichovi, že s dětmi nestrávil již dlouhou dobu, že se jim stýská a neustále se ptají „kde je táta“. Současně je v dopisech Kateřiny patrná silná proruská linie, což je pochopitelné, protože Heinrich, i když je původem Němec, je občanem Ruské říše a není ženatý s nikým jiným než s ní, Kateřinou: ortodoxní, vzdělanou ženou s dokonalou pozicí ve společnosti.

Slavní vědci a slavní lidé se stejně skvělou pověstí Kateřinu navštěvují v jejím domě na večere a literární salóny. Navštěvují ji ne kvůli Heinrichovi, ale kvůli ní samotné. Gavrilov¹⁵⁹ vyjádřil zajímavou myšlenku, že tito lidé přistupovali k Heinrichu příznivě a

---

¹⁵⁸ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 144.

¹⁵⁹ Tamtéž. s. 166.

blahosklonně, protože všichni respektovali obchodní nadání Heinricha, ale v akademickém prostředí byl Schliemann naprostým cizincem, protože žádné jiné vzdělání než střední školu neměl.

Chci poznamenat trochu předem, že je možné, že takové nezáviděníhodné postavení Heinricha v ruských vzdělaných kruzích jej v budoucnu přimělo otevřít vlastní literární salón v Paříži, kam přicházeli slavní básníci a spisovatelé Francie.

Ale zpět k otázce příčin konfliktů mezi Kateřinou a Heinrichem. Taktéž je důležité, že oba manželé byli chytří a talentovaní lidé.

Kateřina, jak víme, získala vynikající vzdělání v nejlepší německé škole v Rusku a narozdíl od Sophie Engastromenos se Kateřina ukáže býti výjimečnou osobností. Je duševně i emočně velmi vyspělá. Kateřina má jasnou představu o směru, kterým by se měl vyvíjet její život a život její domácnosti. Opakuji, že hlavní prioritou je pro Kateřinu rodina a výchova dětí a podle názoru Kateřiny by se oba rodiče měli podílet na výchově stejnou měrou. Dokázala sama zvládnout domácnost, neboť k tomu byla vychovávána. Ale její manžel, který je povinen se stejnou mírou podílet na rodinných záležitostech, je neustále na cestách a zapomíná posílat peníze, a dokonce i se vším bohatstvím začíná skrblit, jako by zbohatl teprve nedávno. Pro Kateřinu bude skutečnou urážkou, když jí Heinrich náhle přestane věřit a jmenuje nad ní finančního kurátora barona Konstantina Karloviče Flejzena¹⁶⁰, který je mimochodem taktéž Němec, ale narozdíl od Heinricha baron však skutečně pochopil podstatu kultury a života v Rusku.

4.5.2.

Je důležité poznamenat, že základním kamenem ve vztahu mezi Kateřinou a Heinrichem nejsou peníze, které jsou často předmětem jejich hádek, ale vzdělání. Není to přirozený talent, ale je to skutečné vysokoškolské vzdělání a aplikace nabytých znalostí.

Heinrich Schliemann měl nepochybně opravdu výjimečný talent pro jazyky. Tento zájem je však intelektuálním koníčkem, který Schliemann vyvinul a používal pro podnikání. Během Krymské války se naučil dánštinu a slovinštinu a v dopise ze dne 9. června 1855 se Heinrich sestře Doris může pochlubit novými úspěchy:

---

¹⁶⁰ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 140-141.

Vaše dopisy jsou mnou vždy vítány, ale ne vždy mám příležitost na ně odpovědět tak důkladně, jak bych chtěl, protože veškerý můj volný čas je věnován mé lásce ke studiu jazyků, které se bohužel staly mou skutečnou vášní. Například nyní, navzdory skutečnosti, že jsem nikdy nebyl tak hodně zaneprázdněn ve své kanceláři, jsem se v posledních 24 dnech naučil polsky a švédsky, i když jsem je nikdy předtím nestudoval. Nyní mluvím a píši plynule v 15 jazycích.¹⁶¹

Schliemannova znalost 15 jazyků je mírně nadsazená, zatím jich zná 13¹⁶². Navíc latina a starořečtina, které Schliemann studoval ve škole¹⁶³, a z jeho vlastního prohlášení je považuje za zapomenuté, zde nejsou zahrnuty.

V dubnu 1855 Schliemann začal studovat moderní řecký jazyk a používat systém, který on sám vypracoval, najal si rodilého mluvčího – Nikolaje Pappadakese, seminaristu z Petrohradske Lavry. Pak Heinrich změnil učitele na dalšího seminaristu – Theokletosa Vimposa¹⁶⁴, který bude hrát velmi důležitou roli v nápomoci nalezení Heinrichova druhého rodinného štěstí, ale o tomto později.

Opět se v nově studovaném jazyce objevují deníkové záznamy a dopisy. Ohledně dopisů, jejich interpretace jedle mne víceméně jasná – je to dle mého názoru dětinské vychloubání se, dále je pak v záznamech v deníku opět zmatek. Příkladem je záznam z cestovního deníku v řečtině o veletrhu v Nižním Novgorodu.¹⁶⁵ Bogdanov věří, že řečtina byla pro Schliemanna nezbytná, aby navázal obchodní vztahy s představiteli Petrohradské řecké kolonie a bohatými řeckými komunitami v Rostově a Taganrogu.

Samotný Schliemann si však začíná hrát na člena inteligence. Podle Gavrilova byla Kateřina jediná osoba, která nepropadala tomuto předstírání, protože věděla líp než ostatní, že Heinrich nemá vzdělání, a stále nacházela slova, aby to taky Schliemannovi přímo řekla. Kateřina nebrání Heinrichovi v jeho studiích jazyků, ale varovala ho však, že jeho mladické podněty a touhy v lingvistice zůstanou navždy amatérskými. Podle Kateřiny „*je to všechno dobré v rámci volného času, jako zábava. Zdá se mi, že se mýlíte, pokud si myslíte, že budete schopni dělat vědu jako vědec. Musíte si na to dříve zvyknout*“.¹⁶⁶

---

¹⁶¹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 258.

¹⁶² Jsou to: němčina, angličtina, francouzština, portugalština, španělština, italština, holandská, ruština, dáština, švédština, polština, slovenština a novořečtina.

¹⁶³ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 15.

¹⁶⁴ Tamtéž. p. 14.

¹⁶⁵ LUDWIG, Emil. *Schliemann*. p. 76.

¹⁶⁶ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 52.

Myslím si, že světoví vědci zastávali stejný názor, když Schliemann oznámil svůj objev Troji a Priamova pokladu.

Právě je ta samá nadřazenost, která učinila z 40-ti letého Schliemanna studenta na Sorbonně.

Ale nyní, v roce 1855 těhotnou Kateřinu znepokojují myšlenky, jak bude Heinrich plnit své povinnosti manžela a otce, pokud všechny jeho myšlenky a síly směřují k obchodní činnosti a studiu jazyků. V tomto nestabilním rodinném prostředí se 16. listopadu 1855 narodil prvorozený syn Sergej.

4.6.

2. března 1855 zemřel císař Mikuláš I., Alexandr II. převzal trůn a zdědil válkou vyčerpaný státní rozpočet. Napoleon III. bude také počítat ztráty z ekonomické blokády a započne tajná jednání s ruským carem o míru. Prvním výsledkem bude odstranění blokády přístavů. Schliemann se opět stane „čestným“ obchodníkem a začne provozovat obchod s loděmi přes přístav města Kronštadt, neboť velká plavidla již nemohla proplouvat do vod kolem Vasiljevského ostrova.¹⁶⁷

4.6.1.

Z Schliemmanova dopisu V.I. Jakunčikovi 9. ledna 1856:

Kvůli vytrvalé práci a nepřetržité aktivitě se mi podařilo vytvořit kapitál, který by mi ... umožnil ... začít s realizací velkých projektů.¹⁶⁸

Velkými projekty bohužel nebude účast na výchově vlastního syna anebo posílení rodinných vazeb, ale studium starořečtiny a tentokrát bude studium jazyka probíhat detailně a s rozsáhlým potěšením.

Dva roky po sobě jsem téměř výhradně studoval pouze starověké autory, podařilo se mi seznámit se téměř se všemi, a několikrát jsem četl Iliadu a Odysseu. Z řecké gramatiky jsem se naučil jen deklinace, pravidelná a nepravidelná slovesa; biflováním samotných gramatických pravidel jsem neztratil ani okamžik svého drahocenného času.

---

¹⁶⁷ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 249.

¹⁶⁸ Tamtéž. s. 248.

Když jsem viděl, že žádný z chlapců, kteří studovali gymnázium osm nebo více let, byli mučeni nejtěžšími pravidly, nejsou schopni napsat řecky dopis bez stovek hrubých chyb, dospěl jsem k závěru, že metoda používaná ve škole je špatná. Podle mého názoru je možné dosáhnout důkladné znalosti řecké gramatiky pouze prostřednictvím praxe, tj. pečlivým čtením klasické prózy a učením se nazpaměť jednotlivých pasáží. Tímto způsobem nyní plynule píší a můžu snadno mluvit o jakémkoli tématu, aniž bych zapomněl slova. Dodržuji úplně všechna pravidla gramatiky, i když nevím, zda jsou psány v učebnicích nebo ne.¹⁶⁹

4.6.2.

Podpisem Pařížské smlouvy 30. března 1856 oficiálně skončila Krymská válka. Výsledek války povede v Rusku k potřebě vojenských a hospodářských reforem, zrušení nevolnictví a rozvoji železnic v celém impériu, taktéž započnou rozsáhlá vyšetřování korupce a krádeží během vojenských akcí.

4.6.3.

Konec války pro Schliemanna vyústí v obrovskou únavu¹⁷⁰ a zdá se, že je čas vylepšit vztahy v rodině, ale Heinrich nedokáže dlouho sedět na jednom místě (viz. obr. 21).

V srpnu 1856 odejde na veletrh v Nižnij Novgorodě a na veletrhu se najednou rozhodne, že musí naléhavě odjet do Kolína, aby zkontroloval papírnu Fellingera, zda včas připraví jeho objednávku papíru. Najednou ovšem Heinrich znovu prudce mění plány a přes Moskvu pojedou do Petrohradu. Stane se to díky zavinění obchodníka 1. cechu Nikolaje Maximoviče Konšina, který „*mi [Schliemannovi] chce dělat potíže při kalkulaci ceny barvy, kterou mi poslal na komisi*“. Souběžně s tímto, docela drobným soudním řízením, začne nový proces s obchodníkem Solovjevem. Heinrich bude mít za to, že Solovjev zadržel a snížil platbu za zboží společnosti Schliemanna a nakonec se obrátí s tímto problémem na obchodní soud. Schliemannovým advokátem na začátku procesu bude Fjodor Antonovič Kuhčinský.

Po Krymské válce Heinrich Schliemann začne agresivně chránit svůj vlastní kapitál před jakýmkoliv zpožděním plateb; Schliemann osobně stanoví konkrétní ceny doslova pro každého svého klienta; ve všech případech se vyhýbá překročení nákladů. Na

---

¹⁶⁹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 261-262.

¹⁷⁰ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 149.

začátku soudního sporu proti Solovjevovi si Schliemann vybere útočnou taktiku. Jak soudní spor dopadne podrobněji rozebereme v další kapitole.

4.7.

V druhé polovině 50. let 19. století žila rodina Schliemannů s jejich služebníky v domě Žadimirovského na ulici Bolšaja Koňušennaja (pravděpodobně dům č.8).¹⁷¹ Samotný Schliemann ale samozřejmě dlouho doma nepobýval.

Dopis Kateřiny jejímu manželovi, pravděpodobně datovaný r.1856:

Můj drahý příteli,

nyní jsi pravděpodobně na cestě do Rostova, a abys měl co dělat, se učíš řečtinu... Přemýšlel jsi v průběhu této doby, co dělala Katěňka? Dělá něco Sereža? V té době jí kaši. Chůva zjišťuje, že všude hledá tátu... Hodně jsem přemýšlela o rozhovoru, který jsme s Tebou vedli ráno v den Tvého odjezdu. Čím více přemyslím, tím více jsem přesvědčena, že člověk ve Tvých letech a s Tvou pracovní náplní nemůže žít bez zaměstnání. Cestování, výuka jazyků a dokonce i astronomie nemohou být Tvým jediným povoláním. To vše je dobře v době prázdnin, jako zábava. Zdá se mi, že se mýlíte, pokud si myslíte, že budete schopni dělat vědu jako vědec. Musíte si na to zvyknout dřív. ... Ve skutečnosti se finanční nezávislost může stát vhodnou zábavou, zvláště teď, když máme Serežu, a bylo by velmi nerozumné riskovat. Říkáte, že nemůžete dělat malé projekty, ale naší zásluhou je, že víme, jak řídit naše vášně ... Musíme pracovat i relaxovat. S tímto zákonem přírody se setkáváme na každém kroku. Běda tomu, kdo ho poruší ...

Tvá Tebe milující manželka K. Schliemann.¹⁷²

Nejspíše tímto způsobem v Schliemannově rodině začala vládnout určitá rovnováha. Kateřina se podílí na vychovávání Sergei a domácnosti a Heinrich je zaneprázdněn ochranou svého kapitálu a klidným učením se starořeckého jazyka. Vzhledem k tomu, že v roce 1857 neexistují žádné dopisy od Kateřiny a v roce 1858 je jich jen velmi málo, lze konstatovat, že se Heinrich věnoval rodině s náležitou pozorností a příliš dlouho neopouštěl domov.

S příchodem roku 1857 přichází poválečná finanční krize, ovšem Schliemannův obrat se nesníží. Na veletrzích v Rostově a Nižním Novgorodu prodává Schliemann velké množství indiga, olova, papíru, gumy a cukru.¹⁷³

¹⁷¹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 283.

¹⁷² BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 51-52.

¹⁷³ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 266.

4.8.

V roce 1858 najímá Schliemann profesora Ludwiga von Muralta jako osobního učitele latiny.¹⁷⁴ Podle Gavrilova má Schliemann sklony nadsazovat realitu a používat zmatečných titulů a jmen. Výše uvedený Ludwig von Muralt je osmnáctiletý E. Landolph von Muralt (1840-1896), zakladatel firmy Burjam Murale & Co. Ve skutečnosti byl Schliemannovým repetitorem latinského jazyka rodiný přítel Lyžinů, Eduard Gasparovič von Muralt (1808-1895): profesor, knihovník říšské veřejné knihovny v Petrohradě (teologické oddělení a katalogizace řeckých rukopisů), jeden z 22 zakladatelů společnosti archeologie a numismatiky v r.1846 (v roce 1866 získala společnost jméno Ruská archeologická společnost). V průběhu šesti hodin týdně po dobu tří týdnů si Schliemann oživil své dřívější znalosti latiny.¹⁷⁵

4.9.

A poté, po uhašení žízně po studiu jazyků, zanechává těhotnou ženu s tříletým synem v Petrohradě a vydává se na cestu po Evropě, Africe a Asii. Tato 8-mi měsíční cesta, od listopadu 1858 do července 1859, se bude konat potrase: Švédsko, Dánsko, Prusko, Itálie, Egypt, Jeruzalém, Jordánsko, Sýrie, Smyrna, souostroví Kyklady a Atény.¹⁷⁶

4.9.1.

Kateřina zjevně měla od Heinricha jistý harmonogram cesty, kde bylo uvedeno, kde a na kterou adresu zasílat manželovi dopisy, ale ne vždy se těchto míst pobytu Heinrich držel, a kromě toho zapomínal informovat svou ženu o změnách svého cestovního plánu. V nepřítomnosti Heinricha se zřejmě Nikolaj Petrovič Lyžin stará o svou těhotnou sestru.¹⁷⁷

Ukázka z dopisu Nikolaje Petroviče Heinrichu Schliemannovi, přibližné datování prosinec 1858:

Kát'a včera spadla ze židle, jejíž noha se rozpadla v době, kdy mu [Serežovi] podávala léky. Naštěstí nedošlo téměř k žádné modřině a Dr. Schmidt (Jakub Jakubovič Schmidt - MD, ředitel

---

¹⁷⁴ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 15.

¹⁷⁵ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 126-129.

¹⁷⁶ SCHLIEMANN, Henry. *Ilios*. p. 16-17.

¹⁷⁷ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 152.

ústavu pro porodnictví) mě ujišťuje, že nebude mít žádné trvalé následky. ... Píšete, že se bojíte o zdraví mé sestry a jste připraven na oběti, které by Vám udělaly velkou čest. Nic na světě není pro člověka s vůlí nemožné, ale faktem je, že sestra není moc zdravá. Smutný tón jejich dopisů, vyplývající samozřejmě částečně z nadcházejícího porodu, který nemůže nepostihnout každou ženu. Možná je však Váš předpoklad zcela pravdivý. Pro výchovnou ženu, by mravně mluvené slovo mělo být příliš volné a jsem přesvědčen, že pokud se vyhnete tomu, že nebudete mluvit se sestrou o rozhovorech s Řeky, o kterých píšete, budete jednat vznešeně a pak budete vznešený ke svým rodinným vztahům. Sestra, stejně jako každý člověk, má nedostatky, ale musíte přiznat, že ženy jsou obezřetnější a více naplněné nádhernými náladami.¹⁷⁸

4.9.2.

Kateřina musela samostatně pečovat o domácnost, o své těhotenství, vychovávat Sergeje a řešit některé finanční problémy, protože díky cestování Heinrich často zapomínal zasílat odpovídající finance, nebo posílal nedostačující částky peněz. V doplnění přijde otázka, kdo pokřtí jejich budoucí druhé dítě.

Kateřinin dopis:

Petrohrad. 6. ledna (1859)

Můj milý příteli Andreji Aristoviči,

Tvůj dopis ze dne 4. ledna z Alexandrie jsem dostala od Sterka (Gustav Sterki 1782-1863, švédsko-norský generální konzul, blízký Schliemannův přítel v Petrohradě) a na Tvou žádost hned odpovídám, že jsem dnes chtěla za ním jít. Je škoda, že jsem Ti před týdnem poslala dopis do Athén, který tam na Tebe bude dlouho čekat. Sergej a já jsme díky Bohu zdraví, pravděpodobně dostaneš poslední dopis ode mě před mou nemocí, do 15-tého musí vše skončit (jedná se o porod). Díky Bohu je Serježa zdravý a veselý, chodí dvakrát denně na procházku u příležitosti teplé zimy, kterou máme. Nyní k sobě nikoho nezvu, ale kdo sám přijde, je již trapné jej odmítnout. Melin mě často navštěvuje. Druhý den ke mě přišli Umnovovi. Samotný Umnov je nějak strašně unavený a působí dojmem nemocného, trápí ho bolesti nohy. Pravděpodobně jste již slyšel, že nedávno zemřel Alexej Ivanovič Žadimirovský v Paříži, bude sem přivezen a pohřben ... Také ... smutné zprávy. Ritterova manželka, rozená Shlisser, leží na smrtelné posteli a má tuberkulózu; říkají, že se tato choroba u ní rozvinula v důsledku jízdy na koni a koupání se ve špatném počasí, první i druhé jsou jed pro tuto nemoc. Bratr Katiňky Popové, Aleša, opustil vojenskou službu a stal se zde komisionářem nějaké společnosti, z níž dostává 20 000 rublů ročně ve stříbře. Z toho můžeš vyvodit, že si žijí velmi dobře a zdá se, že je schopen zpívat s Berangerem „Ma fortune est faite“ („Moje píseň je zpívána“ fr.). Je to podnikavý a aktivní muž a Katěnka nyní jistě najde ženicha. Nedovedeš si představit, kolik firem a časopisů zde

---

¹⁷⁸ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 281-283.

vzniklo ... Nějaký nepokřtěný židovský bankéř sem přijíždí a otevírá obchodní dům. Sbohem, můj drahý příteli, požehnej Ti Bůh, aby se Ti vše vydařilo; v tom případě jsem si myslela, že pozvu křtít Tvého otce, neboť nyní mohou křtít i Němci, Živago nebo Annette Rauch (Schliemannova kamarádka). Napiš mi, jaké je Tvé přání.

Tvá žena K. Schliemann.¹⁷⁹

Ale Schliemann je na cestě do Egypta, kde stráví tři měsíce. Na konci března 1859, spolu s bratry Bassiovými, rodáky z Bologna, se kterými se Schliemann setkal v Káhiře, Heinrich cestuje přes poušť do Jeruzaléma. Na cestě na karavan zaútočí lupiči, samotný Schliemann bude zachráněn jen díky svému rychlému koni. Když Schliemann a bratři Bassiové dorazí do Jordánska, Heinrich se při plavání téměř utopí v rychlém toku řeky. Poté bude chtít Schliemann navštívit Mekku, ale dostat se tam je možné pouze za předpokladu, když je člověk muslim. Schliemann se tak uchýlí k intrice: provede si obřezání a vydává se za arabského poutníka (viz. obr. 22). Dále, přes Beirút a Libanonské hory, Heinrich zamíří do Smyrny (Izmiru).¹⁸⁰ Do Atén, kde Schliemanna čekají dopisy z domova, dorazí, když je jeho novorozené dceři 4 až 5 měsíců.

4.9.3.

Dopis od Nikolaje Petroviče Lyžina, 16. ledna 1859:

Laskavý Andreji Aristoviči,

Nyní moje drahá sestra právě obdržela Váš dopis z 26/6 ledna. Vzhledem k tomu, že leží v posteli, upřímně Vám blahopřeji k novorozené dceři Nataše. Porod byl poměrně těžký a trval od 11:00 hod 11. ledna do 7:00 hod 12. ledna. Schmidt zde byl v tento den třikrát. Malá je díky Bohu zdravá; sestra taky. Informoval bych Vás okamžitě o této radostné události, kdyby mi moje sestra neřekla, že dle předchozího dopisu bych měl psát od prvních únorových dnů, a pak ne do Alexandrie, ale do Athén ... Doufám, že mi napíšete, se kterými vědci jste se v Alexandrii setkal, a jak se Vám líbila plavba po Nilu. Nezapomeňte při zpáteční cestě přes Berlín zajít do nového Berlínského muzea, ve kterém je několik místností věnovaných egyptským starožitnostem, které přivezl Lepsius (Karl Friedrich Lepsius 1810-1884, německý egyptolog) a další ... Určitě máte v kapse Herodota, ten byl ze všech řeckých historiků první, kdo zveřejnil poměrně podrobné údaje o Egyptě. Dnes přichází velké nové vydání Herodota s komentáři. Kupte si ho při příjezdu do Petrohradu a připomeňte si dojem z Egypta s vědeckými údaji.

---

¹⁷⁹ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 61-62.

¹⁸⁰ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 287-288.

Čekám na Váš dopis a zůstávám Vám oddaným N. Lyžin.

PS: Sestra, Sereža a všichni Vaši přátelé Vás pozdravují.¹⁸¹

S žádnými vědci se Schliemann neshodoval. Heinrichovo samostudium bylo omezeno na hromadění osobních dojmů a studium arabštiny, které později prohloubil. V Aténách Schliemann onemocněl nějakým druhem horečky, a proto byl nucen zůstat v hlavním městě.

4.9.4.

Dopis od Nikolaje Petroviče Lyžina:

Můj drahý Andreji Aristoviči,

po strávení dvou týdnů v posteli se moje sestra začala uzdravovat, doktor jí dovolil sedět na židli, ale zakázal jí pohyb. Sergej je zdravý, Nataša také. Vzhledem k tomu, že podle Vašeho dopisu budete pravděpodobně dlouho pobývat v zahraničí, mě moje sestra požádala, abych se zeptal, zda si myslíte, že je nutné pokřtít Natašu před Vaším návratem; podle jejího názoru je nepohodlné odkládat křest příliš dlouho, protože dva měsíce po narození se obvykle očkuje proti neštovicím. Chtěla, aby se kmotrem stál Váš otec a Anna Jakovlěvna Rauch. Jsou to však pouze její plány a čeká na Vaši odpověď. Naše odchozí zima nás zkoumala: téměř nebylo a nyní již všechno roztálo. Doufáme, že od Vás dostaneme dopisy, protože Vy sám píšete, že pokud uvedete adresáta v arabštině, dopis se k nám dostane přes banku v Amsterdamu.

Milující Vás N. Lyžin.¹⁸²

Není známo, zda byly dopisy od Schliemanna v arabštině přijaty, a také není známo o jeho rozhodnutí ohledně křtu jeho dcery. Nicméně Natalia Schliemannová byla pokřtěna 8. března v kostele sv. Mikuláše v Oční nemocnici na ulici Mohovaja č.38. Kmotry u obřadu byli Sergej Živago a J.N. Latkina, kteří záměrně kvůli tomuto křtu přijeli z Moskvy. Schliemann při křtu nebyl přítomen a 4. června napsal své ženě dopis, kde ji informoval, že se po celé léto do Petrohradu nevrátí.¹⁸³ Na dopis svého manžela Kateřina odpoví následovně:

---

¹⁸¹ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 288-289.

¹⁸² Tamtéž. s. 289-290.

¹⁸³ Tamtéž. s. 290.

Ižora za Pragolovem, 25. června.

Můj drahý příteli Andrei Aristoviči,

... všechno jsem mohla zařídit jinak, kdybych věděla, že s námi nestrávíš léto; a kdybych předtím hledala dům na venkově, mohla bych slevnit ... Nemůžu minout Tvou frázi: „Budu tady chvíli žít a dám ti vědět jak jsem se po dlouhém a zralém rozmyšlení rozhodl“. Takže můj hlas a moje přání nejsou vzaty v úvahu. Tento despotický pohled na ženu přispívá jen málo k rozvoji těch pocitů, které byste ve mně chtěl najít. Ve vzdělaných národech manželka již dávno stojí po boku svého manžela jako jemu rovná, a ne jako otrok. Také nevím, proč jste dospěl k závěru, že jsem Tvé dopisy nečetla, nejen že jsem je četla sama, ale dokonce jsem je četla všem svým blízkým známým, ale pokud jsem se o Tvých dopisech nezmínila, bylo to proto, že jsem si myslela, že by bylo pro Tebe zajímavější, jak žijeme my a o Tvém dobrodružství bysme si popovídali až při Tvém návratu... Jako kojici musím jíst ovoce a jiné potraviny, které jsou někdy drahé, ale jsou nezbytné pro zdraví dítěte. Kdybych zde byla šetrivá, bude to na úkor dítěte ... Během celé doby jsem si nedovolila žádný luxus. Při příjíždu domů jsem propustila jednu služebnou. Teď mám tři sluhy. Irina vaří ... chůva s malým, mám lokaje, protože nemůžu [dělat těžkou práci] bez mužů. Starám se o Sergeje sama, a proto jsem zbavena téměř jakékoliv příležitosti jít kamkoliv z domu. Když se narodí dítě, vždy je tolik výdajů, a ve Tvém stavu je podivné se omezit na 200 ... Stěhování do domu na venkově také znamená spoustu výdajů ... Nataša je krásné dítě, jen má často zácpu, a proto mi doporučili, aby jedla ovoce ... Doufám že nás miluješ natolik, že nebudeme nuceni tyto potřeby zanedbávat ... Sbohem ... Natasha dnes křičí, protože jsem včera plakala.¹⁸⁴

Výtka způsobuje, že Schliemann okamžitě příždí do Petrohradu, ovšem toto vynucené opatření nepřináší Heinrichovi žádnou úlevu ani radost. Nechce se ponořit do starostí a účtů své ženy, nechce komunikovat se svými vlastními dětmi, Heinrich se nezajímá o záležitosti svých známých v Petrohradu a v Moskvě, a proces se Solovjevem se také začíná protahovat a komplikovat proti jeho vůli. Schliemann se zřejmě nezajímá ani o své obchodní záležitosti v Rusku. Heinrich chce být někde na zajímavějším místě, než je Petrohrad a jeho rodina. Výsledkem je, že Schliemann příjíždí do Petrohradu v červenci 1859. Navštíví svou ženu a děti v domě na venkově jen proto, aby osobně řekl, že 3. srpna znovu odjíždí do Evropy.

---

¹⁸⁴ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 64-66.

5. kapitola. Soudní spory Heinricha Schliemanna se Solovjevym (1859-1866).

5.1.

Léto a podzim roku 1859 Schliemann strávil další cestou po Evropě. Heinrich navštívil Königsberg, Paříž, Madrid, Mecklenburg, Švýcarsko, Milán, Řím, Frankfurt a Baden-Baden. V prosinci 1859 se Schliemann nakonec vrátil do Petrohradu, a právě zde se objevují nové Heinrichovy starosti, a to nejen obchodní, ale i komplikace kvůli jeho nepřítomnosti v Rusku během soudu se Solovjevem.

Předtím však považuji za nutné uvést krátkou charakteristiku Stěpana Fjodoroviče.

5.1.1.

Stěpan Fjodorovič Solovjov (1819-1867) byl obchodníkem 1. cechu, dědičným čestným občanem, zlatníkem a filantropem.¹⁸⁵

V roce 1848 odkoupil Stěpan Solovjov sbírku starých slovanských knih slavného bibliografa A.I. Kasterina a předal ji jako dar Říšské národní knihovně (nyní Ruská národní knihovna v Petrohradu).

V roce 1854 financoval Stěpan Fjodorovič expedici do Vilijsku, jejímž účelem bylo studium Dálného východu a Sibiře. V roce 1859, s finanční podporou Solovjova, vyšla kniha sibiřského výzkumníka Richarda Karloviče Maaka (1825-1886): „Cesta do Amuru, učiněna sibiřským oddělením Říšské Ruské Geografické společnosti v roce 1855“¹⁸⁶ (viz. obr. 23).

V roce 1863 Solovjov na žádost představitele Dumy N.D. Bykova vybudoval park před domem č.1. na 1. lince Vasiljevského ostrova, který taktéž sousedí s náměstím Rumjanceva. Následně Stěpan Fjodorovič předal celý tento dům zdarma pro vybudování bytů pro chudé a mezi lidmi je tento dům a náměstí nazýváno „Solovjovskij“.

---

¹⁸⁵ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 269-271.

¹⁸⁶ BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Enciklopedičeskij slovar'*.

Podle článku z biografického slovníku se Štěpan Fjodorovič, působící jako mecenáš, snažil držet své jméno v tajnosti.¹⁸⁷

5.1.2.

Konflikt mezi Schliemannem a Solovjovem vzniká v listopadu-prosinci 1857¹⁸⁸, kdy Schliemann nařizuje svému právníkovi Fjodorovi Kuhčinskému, aby podal na Solovjova žalobu. Cílem bylo nechat vyhlásit soudem jeho bankrot z důvodu neschopnosti zaplatit Heinrichovi Schliemannovi své směnečné závazky.

Podle ustanovení o bankrotu¹⁸⁹ se Solovjov ocitl v naprosto kafkovské situaci, kdy byl obviněn a mohl být odsouzen bez své přítomnosti. Dle právních předpisů mohl soud obvinít osobu z bankrotu bez jeho osobní přítomnosti v soudní síni, ovšem s podmínkou, že byl obviněný v dané době na území města. Obžalovaného předvolává k soudu po dobu tří po sobě následujících dnů, a pokud se nedostaví čtvrtý den, nedostaví se ani jeho advokát, nebo se nepokusí zaplatit směnky, pak je této osobě vyhlášen bankrot. Okamžitě je po této osobě vyhlášeno pátrání, a ačkoliv byla postavena před soud, majetek dlužníka byl sepsán a dluhy byly vyplaceny z prodaného majetku v souladu v zákoně stanoveným nařízením. V této době je osoba v bankrotu držena ve vazbě a v novinách musí vyjít vytištěné oficiální oznámení, že pokud má jiná osoba nárok na splacení dlužné částky, potom musí soudu poskytnout své osobní informace a sdělit výši vymáhané částky.

Poměrně agresivní Schliemannův manévr způsobí oprávněné rozhořčení Štěpana Fjodoroviče. Kromě toho, v době začátku soudu Schliemanna proti Solovjovovi, pobýval Štěpan Fjodorovič na Sibiři a zaslal do Petrohradu oznámení, že přijede do hlavního města v březnu 1858.

Nedatovaný Solovjovův dopis adresovaný Schliemannovi:

... od vedoucího kanceláře obchodního domu F. Solovjova Bartelina jsem doposud obdržel jen dvě zprávy o bezpečném a správném průběhu této záležitosti, a teprve nyní, díky Vašemu oznámení,

---

¹⁸⁷ RUSSKIJ BIOGRAFIČESKIJ SLOVAR. Izdan pod nadhleděním pred. Imp. Rus. ist. o-va A.A. Polovceva. Sankt-Peterburg: Imp. Rus. ist. o-vo, 1896-1913. T. 19: Смеловский-Суворина, 1909, s. 94-95.

¹⁸⁸ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 271-272.

¹⁸⁹ FOMIN, Vasilij Ivanovič. *Sobranije zakonienij o veksel'ah, zajemnyh pis'mah, bankrotah i pročih dolgovyh aktah: soděržašee v sebě: veksel'nij ustav, bankrotskij ustav i posledovavšije po predmětu semu ukazy i postanovlěnija po 1826 god.* Sanktpeterburg: Tip. Pravit. Senata, 1826, VIII, X, 135-138.

jsem obdržel velmi nejasnou a první zprávu o potřebě peněz. To vše je tak nečekané, jak i pochybné; pokud se jedná o obchodní dům Schliemann, dospěl jsem k závěru, že tento obchodní dům nemá obchodní morálku, protože ze strany tohoto obchodního domu je moje půjčka zrušena podáním faktur na moje směnky, abych byl prohlášen za insolvenčního a zbaven všeho mého movitého i nemovitého vlastnictví v Petrohradě a na Sibíři, toto mi neříkají jen to, co jsem měl tu čest říci.

Součet dlužné částky, který Schliemann považuje za podléhající platbě Solovjovského obchodního domu, není natolik velký, aby se uchýlil k takovým opatřením! V každém případě doufám, že brzy dorazím do Petrohradu, a jestliže Schliemannův obchodní dům skutečně usiluje o peníze z obchodního domu Solovjova, bude jim zaplaceno; ale ne dříve, než po objasnění celé této skutečně podivné situace a hrubého tónu a jednání obchodního domu Schliemann.

Stěpan Fjodorovič Solovjov.

Dědičný čestný občan. Obchodník 1. cechu.¹⁹⁰

Mezitím Schliemann na pomoc Kuhčinskému, dodatečně najme Pavla Petroviče Lyžina, takže poslední jmenovaný připraví dokumenty pro převod pro obchodní soud „*získat zpět 26 tisíc rublů od Solovjova za zboží a 50 tisíc rublů z protestovaných účtů*“.

191

Pavel Lyžin v pozici právníka zavírá oči před etickými aspekty tohoto procesu, uvědomuje si, že případ u soudu může být protažen až o několik let a okamžitě jasně stanoví své dividendy Schliemannovi.

Poznámky od Petra Petroviče Lyžina Heinrichu Schliemannovi:

Po propočtení, že si u vás letos přijdu k určitému finančnímu obnosu, souhlasím s tím, že se budu zabývat posledním případem Solovjova na účtech ve výši 35.002 z provize ve výši 1 000 rub. stříbrem, pokud řízení půjde do Senátu, pak budete muset provizi navýšit. Pokud souhlasíte, zašlete mi účty.

Připraven k službám P. Lyžin.

24. února 1858.¹⁹²

Tím svědčím o tom, že jsem souhlasil, že Vám napočítám pouze tři procenta provize z částky, která bude na žádost Solovjova obdržena na požádání v r. 35 007. 89 k. Pokud tři procenta překročí 1000 r. stf., souhlasím, že více než 1000 r. stf. za dané řízení nepřijmu. Pokud jde o Vaše další pohledávky za Solovjovem, dohodli jsme se, že dostanu pět procent z částky, která bude získána v

---

¹⁹⁰ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 272-273.

¹⁹¹ Tamtéž. s. 271-272.

¹⁹² Tamtéž. s. 273.

Petrohradě. Jsem povinen převzít veškeré náklady spojené s vedením řízení. Pokud jde o Vládní Senát, jste povinen dát mi nárok na podíl z částky 35 007. 89 k. ve výši dalších dvou procent.

Právnick Pavel Lyžin.¹⁹³

Schliemann souhlasil s podmínkami stanovenými Pavlem Lyžinem, ale nebral však v úvahu, že doložka o předání řízení Senátu zde nebyla uvedena náhodně a také, že sibiřan Solovjov, který v roce 1858 soud odložil, tím Schliemannovu pozornost odvrátil a získal čas na vypracování nové obranné taktiky u soudu.

5.2.

V roce 1858 obchodník 1. cechu v Petrohradě, zakladatel obchodního domu „F. Solovjov“ Fjodor Solovjov zemřel, a podle vůle zemřelého podnik přechází na jeho syna Stěpana Solovjova, který v této době podniká na Sibiři.

18. února 1858 Schliemann požadoval od Solovjova úhradu dluhu ve výši 35.007 rublů.

Solovjov svěřuje svému advokátovi Bartelinkovi, aby jej v tomto případě zastupoval u soudu. Bartelink shromažďuje osobní korespondenci Solovjova se Schliemannem a předkládá ji u soudu. Na základě této korespondence a účetních knih soud zjistil chybu, jejímž důsledkem je zvýšení Solovjovova dluhu o 5.227 rublů 11 kop.

Poté soud požádal Stěpana Solovjova o účetní knihy a další dokumenty, ovšem ten jim je neposkytl včas, neboť byl v dané době na cestě ze Sibiře do Petrohradu. Bartelink z neznámého důvodu dokumenty taktéž nedodal.

5.2.1.

11. března 1858 Solovjov přijíždí do Petrohradu a již 26. března je předvolán k obchodnímu soudu. Není to nyní v případě Schliemanna, ale ve vztahu k ostatním obžalobám. Poté Solovjov, „sledovaný věřiteli, jim [věřitelům] navrhnul 17.04.1858 si převzít od něj nové dokumenty s plánem splátek 20kop. v kalendářním roce, tj. po dobu 5-ti let a s úhradou pohledávek ve výši 3% ročně“¹⁹⁴. Věřitelé s těmito splátkami souhlasili a záležitost byla vyřešena. Solovjov tak dal víceméně do pořádku záležitosti

---

¹⁹³ BOGDANOV, Igor, *Russkaja avantura*, s. 273.

¹⁹⁴ Российский государственный исторический архив (РГИА). Фонд 1348, опись 60, дело 1949 - [Шлиман купец (археолог) о споре его с Соловьевым о 19792р 33к], s. 6-25.

rodinného obchodního domu, aby věnoval větší pozornost soudnímu sporu se Schliemannem.

V závěrečném soudním řízení u obchodního soudu chtěl Schliemann získat zpět od Solovjova již 83.092rub 50kop, „složených z 35.007rub 89kop z běžného účtu a z 48.084rub ze směnečného účtu“¹⁹⁵. To ale není vše. V krátkém čase je doplní „součtem směnečných nároků, které Schliemann odkoupil od Semenova na 19.500rub 91kop“¹⁹⁶, jakož i úroky a náklady na protesty. Celková částka, kterou Schliemann nakonec vyžaduje od Solovjova je 103.476 rublů. „V počtu těchto nároků Solovjov 31. května 1858 vyčlenil ve prospěch Schliemanna pětinu, tzn. 20.695rub 32k, v hotovosti a ve zbývajících 4 splátkách s úročením 3% ročně vydal směnky s domluveným splátkovým režimem, tj. 22.294rub 14kop za rok“¹⁹⁷.

Tímto Solovjov rychle uspokojil všechny své věřitele včetně Schliemanna, a začíná se detailně věnovat tomu, co se zde dělo během jeho nepřítomnosti v době, když nečekaně převzal obchodní dům po smrti svého otce.

Po provedené kontrole výpočtů Bartelinka ohledně Schliemanna bylo Solovjovem zjištěno, že Schliemann, který nakupoval zboží, které bylo přivezeno ze zahraničí na jméno Solovjovova, pak toto zboží prodával jako obchodní zástupce s tím, že všechny ztráty a výdaje na Komise byly přeneseny na účet Solovjova, a tedy po dohodě s Bartelinkem, [Schliemann] učinil chybný nárok k Solovjovovi, který předal soudu 19.180rub 85kop, které náležely Schliemannovi po směnkách od 1/10 května 1859.

¹⁹⁸

Solovjev poté požádal Bartelinka, aby nesplácel Schliemannovy směnky a obrátil se na oddělení Zahraničního obchodu kvůli ověření dokumentů. Také dočasně pozastavil veškeré platby na všech účtech a prodej zboží Schliemannem obchodnímu domu „F. Solovjov“ kvůli nesprávným dokladům.

Výsledkem je Solovjovem vypsání Schliemannovi nákladového šeku pro každou dodávku zboží, jmenovitě surový cukr z Amsterdamu v množství 505 krabic. Zde se ukázalo, že Schliemann, který ve svém majetku obdržel cukr přivezený Solovjovem, získal čistý výtěžek za prodej cukru na 26.250rub 50kop a 28.968rub 43kop. Solovjov

¹⁹⁵ РГИА. Фонд 1348, опись 60, дело 1949, s. 6-25.

¹⁹⁶ Tamtéž. s. 6-25

¹⁹⁷ Tamtéž. s. 6-25

¹⁹⁸ Tamtéž. s. 6-25

objevil padělek a naučtoval zpět Schliemannovi: za první 2.117rub 93kop za rozdíl mezi skutečnými náklady na cukr a částkou uvedenou v plné obchodní faktuře za prodej; za druhé, 352rub 68kop za nesprávně naběhlé úroky; za třetí, 307/1?rub 61kop je účtování z těchto dvou částek na 6% od 20. září 1856.

Obchodní soud rozhodl, že převzaté náklady na cukr Solovjovovi jsou falešné ve výši 28.968rub 43kop. Devět účetních knih, které Stěpan Solovjov předložil z vlastního obchodního domu, ukazují, že zprostředkovatelské společnosti „Gill & Co“ bylo vyplaceno 50.466-41 guldenů, což činí 27/1?.003rub 41kop; plus náklady, spedice a další výdaje činí 28.968rub 43kop, což bylo Bartelinkem nabídnuto Schliemannovi v účtech od 15. dubna 1857 jako obecná ceníková cena pro úplně všechno zboží z lodí, nejen pro cukr.

Ukazuje se, že Schliemann za nízkou cenu a s osvobozením nákladů na clo vykoupil naprosto všechno zboží, které přivezl Solovjovův obchodní dům na několika lodích. Připouštím, že to Schliemann dokázal udělat záměrně, protože není nováčkem v obchodním podnikání a má znalosti postupu nákupu zboží z lodí připlouvajících ze zahraničí. Kromě toho se mi osobně zdá nepravděpodobné, že by si Schliemann nevšiml, že mu Bartelink vystavuje nesprávné výpočty. Jsem si jistá, že mezi Schliemannem a Bartelinkem došlo ke spiknutí, dle něhož se oba obohacovali prostřednictvím obchodního domu „F. Solovjov“.

Obchodní soud dále zjistil, že Schliemann v intervalu od roku 1857 do roku 1858 odkoupil směnky, kde byl směnečným dlužníkem právě Solovjov, od jiných osob a nyní požadoval zaplacení desítek směnek od Solovjova ohledně různých obchodních transakcí. Tímto Schliemann velice zmátl soudní řízení u obchodního soudu. Kromě toho obvinil Solovjova, (nacházejícího se na Sibíři) že zavčas nepředložil své účetní knihy u soudu, a že je zpětně upravil dodáním zfalšovaných účetních dokladů, tak, jak mu to vyhovovalo.

Vytváří se zde dojem osobní vendety, ale nebylo možné dohledat důvody pro takovou nenávist a touhu Schliemanna zničit Solovjova u soudu. Zatím tato otázka zůstává otevřená.

Soud následně zjistil, že se Bartelink na samém počátku procesu, tj. v únoru 1858, snažil jménem obchodního domu „F. Solovjov“ a bez vědomí samotného Stěpana Fjodoroviče, podepsat příměří mezi Schliemannem a Solovjovem, což představovalo

paušální platbu všech pohledávek, které Schliemann požadoval od Solovjova. Bartelink ale neuspěl, protože na jedné straně neměl dostatečné pravomoci, a na druhé straně tento incident zůstal na úrovni osobní korespondence, a proto neměl právní sílu.

Petrohradská bezpečnostní rada, ke které Schliemann upínal velké naděje měla povinnost, ale nesepsala majetek Solovjovova obchodního domu. Rada považovala Schliemannovy nároky za neopodstatněné s ohledem na skutečnost, že Solovjev osobně nabídl Schliemannovi proplacení vlastních směnek s úroky ze závazků vůči němu. Kromě toho v době zahájení soudního řízení nebyly Solovjovem plně známy veškeré povinnosti a Stěpan Fjodorovič to dokázal nejen u Bezpečnostní rady, ale i u soudu. V průběhu osobního přezkumu účetních knih a propočtů Solovjov pochopil, že Bartelink okrádal obchodní dům „F. Solovjov“ dlouho před vznikem soudního řízení.

Nyní soud vznesl významnou námitku ke Schliemannovi, který si místo klidného řešení svých nároků se Solovjovem vybral cestu skandálu a soudu. Schliemann se snažil odvolat, že požadoval a neobdržel platbu na účtech dne 16. prosince 1857, a proto požadoval po Solovjovovi u obchodního soudu *„zaplatit pohledávky ve výši 26t.r. stříbrných, s žádostí o jeho [Solovjova] vyhlášení insolvenčním dlužníkem, a že pokud Solovjovův petrohradský majetek nestačí k pokrytí nároku, Schliemann zašle na Sibiř advokáta, aby uvalil bankrot na vše, co Solovjovovi patří“*¹⁹⁹. To vše bylo u soudu zdůvodněno na základě osobní korespondence. Za tímto účelem obchodní soud rozhodl, že dopisy jsou samozřejmě správné, ale pouze účetní knihy, účty, štítky a ověřené dokumenty, které neobsahují osobní dopisy mezi Schliemannem a Solovjovem, jsou právně platné.

Na základě těchto společných důvodů obchodní soud uznal, že Stěpan Solovjev, který po dokončení kalkulace pohledávku společnosti Schliemanna a přepočteným obchodním obratem, který měl s Bartelinkem, podle přiměrné dohody ze 17.04. 1858, a vydávání směnek Schliemannovi pro tyto výpočty, Solovjov nemá právo požadovat od Schliemanna nový výpočet pro stejné obraty, ... ale od Solovjova nemůže být odňato právo za špatné činy Bartelinkovi, a stíhat jej samostatně se Schliemannem. Proto soud rozhodl ke dni 12. října 1859 vyjasnit:

1. Solovjovův nárok na náhradu škody od společnosti Schliemann z prodeje 505 košů cukru, které Solovjov vypočítal v 3.599rub odmítnout;

---

¹⁹⁹ РГИА. Фонд 1348, опись 60, дело 1949, с. 6-25

2. vystavit Solovjovovi splátky závazků ustanovené 17/1 (?) 69 č. svazku OZ pokuty, po 5kop. za rubl, ze soudem stanovených splátek 3,592rub a kolků za proběhlé soudní řízení;

3. peníze, které Solovjov předložil obchodnímu soudu a které byly splaceny na směnkách společnosti Schliemann, by měly být zaslány na 1. oddělení Petrohradského ministerstva bezpečnosti, aby tyto účty evidovaly.²⁰⁰

Solovjov prohrál, ale nechtěl se vzdát a podal odvolání. Začal tak odsouvat vyhlášení konečného rozsudku u soudu. Bylo to nutné z toho důvodu, aby mohl sestřelit oponenta, ale také získat čas.

5.2.2.

Dovolte mi, abych připomněla, že koncem roku 1857 – začátkem roku 1858, kdy se konalo první zasedání soudních jednání v případě mezi Schliemannem a Solovjovem, v Rusku započala poválečná hospodářská krize. Tato krize nijak neovlivnila obchodní činnost společnosti Schliemanna. Spokojený s výsledkem a zjevně bez obav ze Solovjovova se Schliemann rozhodne, že konečně zvítězil a bude studovat latinu a vydá se na dobrodružnou cestu Evropou a Asií. V prosinci roku 1859 se Schliemann konečně vrátil do Ruska a zjistil, že Solovjov soud neukončil, pomalu a věrně bránil svou pozici a protestoval nejen proti platbám Schliemannovi, ale podle Bogdanova²⁰¹ byl Štěpan Fjodorovič schopen přesvědčivě odsoudit Heinricha kvůli poskvrnění jeho bezúhonné pověsti.

Schliemann opět mění taktiku. K již existujícím Kuhčinskému a Lyžinovi, Heinrich najme dalšího právníka, Andreje Ivanoviče Nevzorova, který se, srovnávajíc Solovjova se lvem a sebe s komárem, pustí do práce.

5.3.

Na počátku roku 1860 se Kateřině narodilo další dítě, které záhy umírá. V květnu téhož roku Heinrich konečně poslal svou ženu a děti na jejich první zahraniční cestu za účelem odpočinku a léčby. Kateřina, Sergej a Nataša navštíví Hamburk, Marienbad (Mariánské Lázně), Karlsbad (Karlovy Vary), Teplice, Drážďany, Ostend a Meklenbursko.

---

²⁰⁰ РГИА. Фонд 1348, опись 60, дело 1949, с. 6-25

²⁰¹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 312-313.

Mezitím v Petrohradě Schliemann opět s nadšením vydělává peníze, k čemuž navazuje obchodní vztahy s Timofejem Savvičem Morozovem.²⁰²

5.3.1.

Timofej Savvič Morozov: (leden 1823-10(22).10.1889) obchodník 1. cechu, manufakturní poradce, filantrop.

Pocházel z kupecké rodiny Morozovů, otec S. T. Morozova. Od roku 1850 řídil manufakturu „Nikolskoje“ v Pokrovském okrese v provincii Vladimir (nyní ve městě Orechovo-Zujevo). V letech 1859-71 vedl společnost Tverské papírové manufaktury. Po smrti svého otce (1860), se stal výkonným ředitelem a předsedou obchodního domu „Savva Morozov, syn a Co“. Morozov významně rozšířil rodinný podnik, otevřel síť velkoobchodních skladů manufaktury Nikolskaya a také reprezentační kancelář společnosti v Liverpoolu. Díky němu manufakturní výrobky obdržely ruský erb na svých produktech a medaile na průmyslových výstavách v celém Rusku (1861, 1867, 1870, 1882), tak i ceny na světových výstavách v Paříži (1867, 1878) a Vídni (1873).

V 70. letech 19. století byl považován za „hlavního přímluvce“ ruských obchodníků u vlády a pyšnil se přízní ministra financí M. H. Reitera.

Morozov financoval nemocnice pro zraněné v rusko-turecké válce v letech 1877-78.

Timofej Savvič byl zakládajícím členem Petrohradské společnosti milovníků starodávné literatury (1877), na jeho vlastní náklady společnost vydala faksimile „Izbornik Svatoslavův 1073“ (1880) a financoval tisk moskevských časopisů a novin.

Morozov byl členem výboru v Moskvě pro zřízení muzea Užitych znalostí (nyní Polytechnické muzeum) a správce muzea Umění a průmyslu.

Ke konci svého života Timofej Morozov uspořádal několik obchodních výprav do Persie, Bulharska, Rumunska (1882, s N. N. Konšinem a dalšími) a Číny (1886–88 s A. G. Kuznetcovem), kvůli otevření nových trhů pro výrobky ruského průmyslu.

S Morozovem Schliemann obchodoval nejen s barvivy, ale také dodával americkou bavlnu, a to v důsledku občanské války s velkým ziskem. Schliemannovy obchodní záležitosti budou velmi úspěšné a v roce 1860 bude obrat zboží téměř 2,5 milionu rublů ve stříbře.²⁰³

---

²⁰² ORLOV, D.I. *Bol'shaja rossijskaja enciklopedija*.

²⁰³ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 311.

5.3.2.

Během své první cesty do zahraničí Kateřina psala často svému manželovi. Všechny její dopisy jsou podobné a jsou napsány podle stejného schématu: vždy se zmiňuje o zdraví dětí; projevuje zájem o domácí záležitosti; podrobně podává manželovi informace o cenách ve městech, kde se nacházejí, o směnečném kurzu, o tom, kolik a proč utratila peněz a popírala různá obvinění Heinricha (špatný rukopis, každodenní zprávy, marnotratnosti).

20. července [1860].

Můj drahý příteli Andreji Aristoviči,

včera večer jsme dorazili sem [do Ostendu], a dnes mým hlavním úkolem bylo jít na poštu, kde jsem našla Tvůj dopis z 13. července. Děkuji moc, drahý příteli, že se staráš o naše zdraví, skutečně využiji všechny prostředky, abych této příležitosti využila. Zítra začnou naše koupele. Naše cesta do Ostendu byla poněkud únavná, zejména proto, že Nataša nebyla moc zdravá, pořád měla průjem, a tak jsme se dva dny zastavili v Bruselu, abychom načerpali novou sílu. Tato cesta nebyla bez incidentu. Mimochodem, na jedné ze stanic mezi Kasselem a Düsseldorfem musela jít chůva s dětmi ven. Ale protože neměli čas dokončit to, co bylo potřeba udělat za tři minuty, mašina se rozjela a my jsme zůstali na stanici. Mme Heynachts s našimi věcmi jela dal. Zpočátku jsem byla trochu naštvaná, ale poté jsme se smáli; inspektor řekl, že to byla chyba průvodce, a po třech hodinách jsme byli posláni jiným vlakem, žádnou platbu navíc od nás nepožadovali. Právě jsem poděkovala Bohu, že jsem zůstala s chůvou a dětmi. Dnes jsme byli u moře, Sereža byl v úžasu a ve skutečnosti to je úžasné. Je škoda, že nerozumíme místnímu [vlámskému] jazyku a já Ti nejdnou závidím, nikdo nám nerozumí. Zítra začnu postupně koupat Serežu v mořské vodě s příměsí teplé... postupně se studenou, tak, jak to zvykem s dětmi dělat, zejména proto, že počasí není vůbec teplé. Život zde je dražší než v Mariánských Lázních, ale cesta z Mariánských Lázní a život v Drážďanech při příležitosti mé nemoci se nám stal obzvláště drahým. V Mariánských Lázních jsem nyní utratila asi 350 r.st. Zde s lázněmi, ubytováním a jídlem doufám, že neutratím více než 200 r.st.

Šaty jsou zde velmi levné, všechny z Anglie, pokud mi dovolíš, pak za 75 r. zde nakoupím všechny šaty, které potřebuji na celý rok, v Petrohradě musíme tyto výdaje zdvojnásobit. Chtěla bych Ti koupit kravaty. Nejlepší z nich stojí 1 r. st. a fular (tj. hedvábní) 1 r. a nejlepší 1,50. Také si zde můžu koupit nejlepší salop za 40 r. Když jsem přijela do Bruselu, tvůj [černý?] kufr se úplně zlomil, musela jsem si koupit nový. V Drážďanech jsem nechala udělat nádherný portrét Serežy. Mám 2 kopie, jednu, kterou chci odvést sestřám, a druhou bych Ti chtěla zaslat poštou, tak moc Ti ho chci ukázat. Napiš, jestli ho mohu zaslat v dopise. Všechno by bylo v pořádku, ale zpráva o sibiřském moru mě velmi trápí. Pokud se rozšíří, pak nebudu mít klid. Prosím, piš krátce, ale častěji. Nataša na tebe často vzpomíná. Vidí-li někoho na koni, křičí že je to tati, tati. Stále má průjem, ale nechci ji nechat ošetřit neznámým lékařem. Sbohem, zlatičko, dobrou noc! Zítra se půjdeme koupat do moře.

Tvá Tebe velmi milující manželka K. Schliemann.²⁰⁴

Kateřina se svými dětmi po návratu ze zahraničí na krátké babí léto opět odjíždí do venkovského domu v Ižoru. Odtud se rodina přestěhuje na novou stálou petrohradskou adresu: dům č.30 (nyní 28) na 1. linii Vasiljevského ostrova. Igor Bogdanov zde v roce 1991 nelegálně nainstaloval pamětní desku.²⁰⁵

21. července 1861 se v rodině Schliemanna narodila dcera Naděžda (viz. obr. 17). Holčička byla pokřtěna 16. září v kostele sv. Kateřiny Velkomučednice, kmotry se stali Nikolaj Lyžin a A.E. Rauh. V této době je Heinrich na veletrhu v Nižním Novgorodu a dozvídá se o narození své dcery z dopisu od Nikolaje Lyžina.²⁰⁶ Současně Heinrich studuje perský jazyk²⁰⁷ a snaží se nezůstat doma příliš dlouho, dává přednost dlouhým obchodním cestám po veletrzích.

5.4.

V roce 1861 zhotovil Schliemann svou slavnou fotografii v cylindru a kožichu s nápisem: „*Fotografie Henry Schliemanna, bývalého studenta pana Hückstäda ve Fürstenbergu, nyní velkoobchodník prvního cechu, ruský čestný dědičný občan, soudce Petrohradského obchodního soudu a ředitel Říšské Státní Banky v Petrohradě*“²⁰⁸ (viz. obr. 24). Tuto fotografii, ne bez pýchy, pošle svým příbuzným v Mecklenburgu. Bohužel, téměř všechny tituly v nápisu na fotografii si Schliemann vymyslel a připsal sám sobě osobně.

V roce 1854 se Heinrich stal obchodníkem 1. cechu, v době, kdy poprvé vstoupil na území Ruské říše. Od této doby se Schliemann nekonečně přepisoval z obchodníků 1. a 2. cechu a taktéž obchodoval i mimo cech. V době zhotovení fotoportrétu je známo, že je Schliemann Narvský obchodník, ovšem zda je zapsán do 1. nebo 2. cechu není jistě známo. Čestným dědičným petrohradským občanem se Schliemann stane teprve v roce 1864, o čemž svědčí dokumenty, které jsou uloženy v Ruském státním historickém

---

²⁰⁴ BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera*, s. 93-94.

²⁰⁵ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 27.

²⁰⁶ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 139.

²⁰⁷ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 321.

²⁰⁸ Tamtéž. s. 323.

archivu²⁰⁹ (viz. obr. 25, 26, 27, 28). Postavení soudce u Petrohradského obchodního soudu je ve skutečnosti přehnané. Schliemann zastával pouze pozici člena obchodního soudu, kterou přijal 4. září 1861. Pokud jde o funkci ředitele Říšské Státní Banky, jedná se pouze o Schliemannův nedosažitelný sen, kterého se nemůže vzdát.

5.5.

29. září 1861 končí soudní spor mezi Schliemannem a Solovjovem. Soud byl ukončen potvrzením rozsudku v bodech 1, 2 a 3 – Solovjov byl povinen zaplatit a případ byl nakonec uzavřen. Poté ovšem následuje odvolání, které bude předáno do Senátu. Toto řízení zapříčiní protahování případu o další tři roky. Dokumenty k tomuto případu nejsou digitalizovány a jsou uloženy v archivech Petrohradského Senátu, tudíž podrobnosti o tomto řízení nemám k dispozici.

Z jiných pramenů je známo, že 20. května 1861 Stěpan Fjodorovič současně zahájil soudní proces proti svému bývalému pracovníku Bartelinkovi, jehož podvody vyšly najevo na prvních zasedáních obchodního soudu. Kvůli některým obviněním ze zneužívání byl Bartelink předvolán k trestnímu soudu. Byl nakonec uznán vinným z vydávání dokumentů Solovjova, které podléhaly pouze osobnímu použití a dále z vyplacení některých finančních částek vydaných Bartelinkem bez Solovjového vědomí z firemních účtů. Bartelink byl odsouzen, ovšem bohužel se mi nepodařilo zjistit, jak dlouhou dobu ve vězení strávil.

5.6.

Období od roku 1862 do roku 1864 drží Heinricha v rutině obchodování, obchodních cest a studia hindštiny a Kateřina jako obvykle pečuje o své tři děti a dům. V procesu oddálení se manželů je nyní otázka peněz stále více významnější. Heinrich posílal svou rodinu téměř každých šest měsíců na dlouhé cesty po Evropě, zatímco byl sám velmi naštvaný a lakotnický ohledně lístků a jídla, zapomínal, že Kateřina necestovala sama, ale se třemi malými dětmi, služebnou a vždy bez manžela. Děti ne vždy bezpečně snášely dlouhé cesty, byly často nemocné, navíc by již měly začít dostávat své první hodiny domácí výuky, aby držely krok s dětmi svého věku, avšak v průběhu 5-ti až 6-ti

---

²⁰⁹ РГИА. Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство].

měsíčních cest je obtížné nejen najít vhodného domácího pedagoga, ale Kateřina by učiteli také musela zaplatit cestu a stravu. Heinrich, který neměl žádné domácí učitele a brzy se osvobodil od systematického vyučování ve škole, nechápal důležitost řádného a důkladného základního vzdělávání svých dětí. Kateřina na druhou stranu měla úplnou představu o tom, kdy, jak a co by měly být její děti vyučovány. Naprosto rozporné pohledy manželů povedou k tomu, že Sergej, prvorozený syn, zhýčkaný příliš benevolentním přístupem rodičů k výuce v dětství, ve svých zralých letech nedosáhne žádných významných úspěchů a bude čekat na pokyny svého otce týkající se vzdělávání, výběru povolání a života obecně.

Nové kolo rodinných skandálů, nyní ohledně otázky výchovy dětí, dále navzájem odcizuje manžele. Heinrich zahájí nepřiměřené útoky na ruský vzdělávací systém, školy a univerzity. Podle jeho názoru lze nejlepší vzdělání získat pouze v Drážďanech. Ze strany Heinricha je to spíše hrubý způsob, jak ukázat své ženě a jejím bratrům, že i když absolvovali Petrischule a Petrohradskou Univerzitu, jejich vzdělání není to nejlepší. Koneckonců, on, Heinrich, narozený Němec, prominentní petrohradský obchodník a polyglot, je ztělesněním a potvrzením, že vysokoškolské vzdělání není klíčem k úspěchu. Obrátí tak proti sobě nejen Kateřinu, ale i Pavla a Nikolaje Lyžiny, kteří se v této situaci postaví za svou sestru a budou ji bránit.

Heinrich pochopí že ztrácí a zachová se dle svého charakteru velmi typicky – rozhodne se, že obchodování v Rusku pro něj není natolik atraktivní, opustí svou rodinu a vydá se na cestu. Tentokrát ve svém dobrodružstvích Schliemann překonává sám sebe.

5.7.

Vzhledem k tomu, že nové velké zahraniční cesty přímo nesouvisí s tématem této práce, považuji za možné vyložit je v krátkém vyprávění, abychom poté lépe porozuměli pochybnostem Heinricha a rozvodu s Kateřinou.

Koncem března, počátkem dubna 1864, Schliemann opustil Petrohrad kvůli své cestě kolem světa, která skončila v lednu 1866 v Paříži. Zajímavostí je, že ji původně Schliemann neplánoval, jen ve svých cestách vždy momentálně následoval své srdce. Jeho kroky vedly ve směru: Prusko, Francie, Itálie, Tunisko.

Na začátku bude vše v pořádku, ale v Egyptě Schliemann onemocní, s největší pravděpodobností se jedná o nespecifikovaný druh ušní infekce. Příčinou je nejspíše

jeho tradiční každodenní venkovním koupání. V červenci 1864 odjel Heinrich do Itálie za účelem léčby, ale italským lékařům se zřejmě léčba nedařila a Schliemann se rychle vrátil do Pruska, kde bude vyšetřen doktorem von Troelschem a on konstatuje „*zúžení sluchového kanálu a nárůst na ušním bubínku*“²¹⁰. Schliemann se částečně zotaví, ale zanedbá pokyny lékaře, aby dále nepokračoval ve svých koupelích v otevřené a chladnější vodě. V rámci této dobrodružné cesty Heinrich poprvé navštíví Cejlon, Indii, Singapur, Indonésii a ostrov Jáva – zde se Schliemann zdržel po delší dobu, a to kvůli další operaci nemocného ucha.

Poté, jak jen to jeho zdravotní stav dovolil, se opět vydává na cestu. Z Indonésie pluje do Vietnamu, poté do Číny: Hongkongu, Šanghaje, Pekingu, a poté do Japonska. Dále jeho dobrodružná cesta pokračuje přes Tichý oceán, Schliemann pluje do San Francisca a Kalifornie, poté následuje Mexiko, Nikaragua a Kuba. Heinrich se následně vrátil do Severní Ameriky, navštívil New Orleans, New York a odcestoval do Kanady. Po překročení Atlantiku přijede Schliemann do Londýna a následuje Paříž.

Cestovní deníky, které Schliemann uchovával od roku 1864 do roku 1866, byly napsány v 11 jazycích: arabsky, italsky, francouzsky, německy, anglicky, urdsky, persky, rusky, holandsky, španělsky a řecky. Svě přepracované poznámky Heinrich vydá v Paříži v roce 1867 v knižní podobě „*La Chine et le Japon au temps présent*“ ve francouzském jazyce, jedná se vůbec o první Schliemannovu knihu. Heinrich se vrátí do Petrohradu v březnu 1866. Během téměř dvouleté cesty si s Kateřinou sice vyměňovali dopisy, ale jejich odloučení nemělo na jejich vztah kladný dopad, naopak se pár od sebe ještě více odcizil.

Po svém návratu do Petrohradu Schliemann budí dojem, že se znovu aktivně zajímá o obchod, ale nakonec se rychle vzdává všeho, obchodu i rodiny, a odjíždí do města Samara podstoupit léčbu.

---

²¹⁰ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s. 345.

6. kapitola. Rozvod Heinricha Schliemanna s Kateřinou (Lyžinou); přerušení vztahů s Ruskem; konec života (1866-1890).

6.1.

V červenci 1866, po návštěvě své manželky a dětí na venkovském domě v Oranienbaumu, pociťuje Heinrich Schliemann vážnou potřebu zlepšit své zdraví. Vybere si léčbu kumysem, která je v té době módní.

6.1.1.

Kumys je nápoj získaný z kobyliho mléka fermentací mléčných bakterií a kvasinek prostřednictvím kyseliny mléčné a alkoholu. V této době se lidé domnívali, že kumysová léčba pomáhá s tuberkulózou, bronchitidou a s různými chorobami pohrudnice, žaludku, střev, ztrátou chuti k jídlu a s nemocemi doprovázenými horečkou. Podle slovníku Brockhause a Efrona byly nejlepší nemocnice a sanatoria s kumysem umístěny ve stepích v blízkosti města Samara (viz. obr. 29). Rovněž bylo názorem, že má pobyt pacienta po určitou dobu ve stepi společně se vhodným životním stylem velmi příznivý vliv na jeho nervový systém²¹¹.

Schliemann tedy odjede do jednoho ze středisek, otevřeného v roce 1861 lékařem Čembulatovem²¹², kde je tento druh léčby provozován. Cestou si Heinrich píše jediný skutečně ruský cestovní deník, z něhož se dozvídáme, že 11. července 1866 Schliemann odjel z Oranienbaumu, kde nechal svou manželku a děti, do Moskvy s úmyslem dosáhnout břehů Azovského moře. Po cestě plánoval Heinrich dlouhou zastávku v sanatoriu Čembulatova.

6.1.2.

Poté z Moskvy přes město Tver přijel Schliemann do Nižního Novgorodu (viz. obr. 30-33), který mu byl dobře znám, a pokračoval cestou dolů po Volze, kde se zastavil ve městech Kazaň (viz. obr. 34-37), Simbirsk (od r.1924 m.Uljanovsk) (viz. obr. 38, 39) a Samara (viz. obr. 40-47). 14. července Schliemann dorazil do Čembulatovského

---

²¹¹ BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Encyklopedičeskij slovar'*.

²¹² GENRICH ŠLIMANN. *Dněvník 1866 goda. Putešestvije po Volge*. Sankt-Peterburg: Gosudarstvennyj Ermitaž, 1998, s.8.

sanatoria s kumyssem a energicky se ujal vlastní léčby. Každý den osobně zvyšoval množství vypitého kumysu, v dopoledních hodinách plaval v otevřené vodě a věnoval se jízdě na koni. Dle jeho deníku probíhala léčba dobře s výjimkou nudy, která stále více začala energického Schliemanna trápit. 4. srpna, po třech týdnech ve stepi, ovšem léčba selhala.

Čtvrtek 4. srpna. Mám silnou horečku; možná, že už dlouho byla ve mne nahromaděna horečka z vyčerpání, ale včera propukla, když jsem ráno jel v dešti, propocen, mokrý a neoblekl si suché oblečení. Mám silnou bolest v kolenou a v hlavě. Alexander Il'jič (Čembulatov - Bogdanovova poznámka) mi dal chinin zředěný vodou; nemoc na tomto místě je extrémním neštěstím; nuda je velká.

Sobota 6. srpna. Díky Bohu mě horečka opět opustila a po dvou hodinách trpělivosti s tekutým čpavkem přestala také bolest v nohou. Čas letí opět rychle. Včera jsem začal znovu jezdit [na koni]. ...

Pátek 12. srpna. Celý týden jsem takto nebyl zdravý; stále mám horečnou bolest hlavy, proto jsme již od třetího [dne] tohoto měsíce nejezdili na koni a neplavali. Ale dneska jsme se znovu koupali. Chci odejít brzy zítra ráno. Dnes je zde dosti chladno.²¹³

A Schliemann dodržel své slovo. Na základě vlastního rozhodnutí, že jeho léčba skončila, se vrátil na koni do Samary, odkud se na lodi plaví do Saratova. Poté se Heinrich, někde v oblasti moderního města Volgograd, přesunul z Volžského parníku na vodní přepravu po řece Don.

Zde je poznámka, kterou Heinrich zanechal ve svém cestovním deníku:

19. srpna. Řeka Don je 3krát užší než Volha a voda je natolik mělká, že ani nejplošší lodě v ní téměř nemohou plout. Mezi cestujícími je mnoho Arménů a 4 Řekové, kromě již výše zmíněné řecké ženy se synovcem. V obci, kde jsme udělali zastávku, žijí kozáci, jejich domy jsou mnohem čistší než domy, které jsem viděl v následujících vesnicích, lidé jsou zde také úhledně oblečení. ...

20. srpna. ... Zde, v kozácké oblasti, vidím všude lidi velmi čisté a upravené a ženy jsou zde docela zajímavé a krásné, vzdělání lidí je zde mnohem lepší než mezi Rusy.²¹⁴

6.1.3.

Schliemann bude i nadále sestupovat k Azovskému moři. Cestovní poznámky v jeho deníku končí popisem dojmů z města Rostov na Donu, které sepsal zpětně v době

---

²¹³ ŠLIMANN. *Dněvník 1866 goda*, s. 24.

²¹⁴ Tamtéž. s. 30.

pobytu ve městě Taganrog. Schliemannův ruský cestovní deník končí tabulkou dat narození, vstupů na trůn a sňatků Ludvíka-Filipa I., Marie Amálie Neapolské i Napoleona III. a jeho manželky Eugenie. Následující záznamy jsou psány v řečtině a samotný Schliemann jede do Paříže.

6.2.

V roce 1866 vlastnil Schliemann v Paříži několik činžovních domů, získal diplom na univerzitě v Sorbonně a měl připraven k publikaci cestovní deník o dobrodružství v Číně a Japonsku. Heinrichovi zde s narůstající mocí vzrůstají ambice a roste extrémně negativní postoj ke vzdělání v Rusku. Schliemann doslova začne bombardovat Kateřinu dopisy, ve kterých ji zvýšeně nutí opustit její vlast a přestěhovat se s dětmi do Paříže, nebo alespoň do Drážďan.

Jejich spory v otázce vzdělávání a změny vlasti jsem již částečně zmínila v předchozí kapitole. Tentokrát budou rodinné neshody natolik neřešitelné, že Heinrich přejde od pouhých výhrůžek a slibů k rozhodným činům.

V roce 1867 Schliemann opět oznámil Kateřině, že opouští rodinu, obchod a Rusko navždy. Celý rok 1868 Heinrich tráví na nových cestách. Z Paříže odjel do Liverpoolu, odtud do Spojených států, pak se vrátil do Francie. Jaro a první měsíc kalendářního léta strávil v Itálii. V červenci přijel do Řecka a v srpnu pobýval v Turecku, konkrétně v Bunarbashi. Od září do prosince 1868 pobývá Schliemann opět v Paříži a na konci roku přijel do Petrohradu na krátké vánoční svátky. Tento jeho pobyt byl doopravdy posledním. 9. ledna 1869 Heinrich opustil Rusko navždy.

Schliemann strávil zimu ve Francii, kde probíhaly přípravy na vydání jeho druhé francouzské knihy „Ithaque, Peloponnése et Troie“, která byla vydána v nákladu 700 kopií a byla vytisknuta z vlastních peněz. V březnu 1869 Heinrich odjel do USA do města Indianapolis, Indiana, aby se soudně rozvedl s Kateřinou.

6.3.

Proč právě toto americké město? Na to existuje několik odpovědí.

Schliemann se již v roce 1867 pokusil oficiálně rozvést s Kateřinou, ale narazil na nepříjemnou skutečnost týkající se dokumentu, který byl Heinrichem, jako nepravoslavným, podepsán u oltáře. Tato smlouva z roku 1852 potvrzovala, že jeho

manželství s Kateřinou bylo pravoslavným aktem. To znamenalo, že podle zákonů Ruské říše mohla pouze církev manželství oficiálně rozvést. Kromě toho byl nutný doopravdy přesvědčivější důvod pro rozvod než Heinrichova prostá neochota být ženatý s Kateřinou, anebo stejně nepodstatný důvod, že manželka nechtěla opustit svou vlast a přestěhovat se do Paříže či Drážďan. Když si Schliemann konečně uvědomil, že tuto bitvu před mnoha lety prohrál, začal hledat alternativní řešení.

Dodám ještě že John A. Scott²¹⁵ věří, že na konci 19. století byl americký Indianapolis městem, kde bylo možné snadno dosáhnout rozvodu tím, že člověk splnil jen několik podmínek. Schliemann to také jistě věděl.

6.3.1.

Z amerického cestovního deníku Heinricha Schliemanna:

N. York 29. března: Dnes jsem obdržel své doklady jako občan U. S. Vzhledem k tomu, že ve státě New York není možnost rozvodu, s výjimkou práva na cizoložství, zato v Indianě není zapotřebí ani předchozího bydliště. (Tyto informace nejsou ve skutečnosti pravdivé. Zákon upravující rozvod v pozměněném znění ze dne 4. března 1859, § 1 uvádí: „Rozvod může nařídít obvodní soud státu na návrh podaný jakoukoliv osobou, která v době podání takového návrhu bude státním příslušníkem státu nejméně rok před podáním tohoto návrhu a rezidentem státu v době podání takového návrhu, jehož bydliště bona fide [tj. jednat v dobré víře] musí být tímto navrhovatelem řádně prokázáno ke spokojenosti soudu“. Zákony Indiany, 1859, s. 108. Neexistuje žádný důkaz, že si Schliemann zřídil pobyt v Indianě před 1. dubnem 1869, ale zjevně byl schopen tyto požadavky na obyvatele obejít.) Rozhodl jsem se odjet na 31-tého inst? do Indianapolis. Peter Cook, advokát, zde docílil rozvodu během několika týdnů za pomoci falešných certifikátů a křivé přísahy; s takovými hrůzami nechci mít nic společného. [Mac] Killop Sprague a Co., 37 Park-row, obchodní agentura, mi dali dopis pro Geo E. Gordonova, právníka v Indianapolis.²¹⁶

John A. Scott vyvrací Schliemannovy nároky. Podle dokumentů, které Scott shromáždil, Schliemann, jakmile dorazil do Indiany, záměrně koupil několik domů, aby vytvořil dojem „svědomitého“ občana. Jakmile se Schliemann rozvedl a znovu se oženil, ztratil veškerý zájem o americké město, nemovitosti a obchod. Kromě toho Scott

---

²¹⁵ SCOTT, John A. Ludwig and Schliemann, pp. 20-21 (viz. také LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*. Indianapolis: Indiana historical society, 1961, p. 12.).

²¹⁶ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*. Indianapolis: Indiana historical society, 1961, p. 12.

zaslal žádost do knihovny v Indianapolis a tam mu bylo potvrzeno, že žádný Henry nebo Heinrich Schliemann nebyl v adresáři tohoto města uveden.²¹⁷

Přikláním se tedy k myšlence, že si byl Schliemann dobře vědom svých ne zcela legálních způsobů, kterými se snažil o rozvod s Kateřinou.

Ze Schliemannova deníku:

...že rozvod nemůže být dosažen, pokud odpůrce nepodal předvolání s bonafidem, a jestliže dva občané, kteří vlastní nemovitost ve státě, ve kterém byla podána žádost, prokázali, že žalobce byl po tři měsíce skutečným rezidentem státu v období, kdy byla podána jeho stížnost: - kromě těžké pokuty za falešné svědectví.

Tento návrh zákona procházel Senátem 23 let a nefungoval, přišel do sněmovny a byl postoupen k soudnímu výboru, který jej 28. dubna vrátil s plným souhlasem. Vzhledem k tomu, že k tomuto zákonu je připojena klauzule, že musí okamžitě vstoupit v platnost, nutně by to zpozdilo můj případ, kdyby prošel soudem, protože by trvalo dlouhou dobu, než by předvolání bylo předáno mé ubohé manželce. Proto jsem se snažil zabránit jeho průchodu v Parlamentu v jeho současném znění.²¹⁸

Schliemann udělá vše pro to, aby jeho případ nebyl u soudu zpožděn, k čemuž bude zaměstnávat pět právníků. Záznam ze Schliemannova deníku:

Přijel jsem ve čtvrtek 1. dubna do Indianapolis, kde jsem se ubytoval v Bates-House, kde ubytování rozhodně není vůbec srovnatelné s hotelem v New Yorku. ... Použil jsem hned první advokátní firmu, kterou zastupují senátor Hendricks, Hord a Hendrick, na jejíž návrh jsem najal ještě Seidenstickera a A. Naltnera jako advokáty, takže mám nyní celkem 5 právníků.²¹⁹

Schliemann dále poskytne soudu Kateřininy dopisy, které sám přeložil z ruštiny do angličtiny. Když jsem porovnala ruské dopisy Kateřiny z knihy „Neprivozi s sobou Gomera“ a americké soudní kopie poskytnuté Heinrichem, objevily se velké nesrovnalosti. Zaprvé, všechny dopisy Kateřiny u amerického soudu byly předatovány. Z jakých důvodů to bylo učiněno musím v budoucnu teprve zjistit. Zadruhé, při překladu dopisů od Kateřiny se ztratily působivé části původního ruského textu. To, co v nich zůstalo, adekvátně ztratilo svůj původní význam. Zatřetí, všechny odkazy na

---

²¹⁷ SCOTT, John A. Schliemann and Indianapolis, pp. 404-406.

²¹⁸ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 17.

²¹⁹ Tamtéž. p. 14

města Paříž a Drážďany, kam Heinrich původně chtěl, aby se přestěhovala Kateřina, byly pečlivě nahrazeny slovy „Amerika“ a „americký“.

Tyto hodně zkrácené dopisy s velkými vynechanými částmi a nesprávným překladem jsou hlavním důvodem, že je jeho manželka vinna za rozpad rodiny. Schliemann tímto způsobem přesvědčí nejen soud, ale všechny své přátele a v neposlední řadě sebe samotného.

E. W. Schliemann, Bordeaux

Indianapolis v Indianě,

14. dubna 1869

... Jakmile jsem opustil břehy Francie, napadlo mě, že v této velké zemi a mezi těmito praktickými lidmi, může rozvod sotva trvat ne více než pár měsíců a ve skutečnosti jsem si to také ověřil, protože manželství je zde zvažováno pouze jako občanská smlouva, která musí přestat existovat, jakmile bude porušena jednou ze smluvních stran.²²⁰

Indianapolis,

8. června 1869

Čestný pane Egger!

... Snažím se uskutečnit svůj rozvod jako americký občan. O všem je rozhodováno zákonem. V očích zákona je manželství občanskou smlouvou, která již neexistuje, je-li porušena jednou nebo druhou stranou. Moje manželství bylo již dávno zničeno mou manželkou. To dokazují prostřednictvím jejich dopisů a doufám, že brzy budu mít svobodu.²²¹

V celém rozvodovém řízení bude Schliemann důkladně informovat svého bývalého učitele a nyní svého přítele Theokleta Vimpose.

Indianapolis ve státě Indiana

Spojených států severní Ameriky,

13. dubna 1869

Nejsvětějšímu arcibiskupovi Mantinei a Kynourii,

Theokletos, Athény.

Nejdražší Theokletos!

Co se týče mého dopisu z Paříže ze dne 12. března, urychleně Vás informuji, že jsem po příjemné 14-ti denní cestě dorazil 27. března do New Yorku. Poté, co jsem tam získal své oficiální dokumenty

---

²²⁰ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 29.

²²¹ Tamtéž. p. 47.

jako občan Spojených států, jsem pokračoval ve své cestě do Indianapolis, neboť jsem se dozvěděl, že rozvodu je snadnější dosáhnout tam, než na jiném místě. Advokáti z firem, kteří se skládají ze tří členů, patří k různým politickým stranám. Dělají to proto, aby si zajistili klienty ze všech politických frakcí. Určitě mi věříte, i bez mé přísahy, že jsem se zaměřil na tři přední právníky hlavního města. Jeden z nich byl po mnoho let senátorem ve Washingtonu. ... Proto má velmi dobrou pověst. Vzhledem k tomu, že můj případ je poněkud komplikovaný, jsem si na radu svých právníků angažoval další dva právníky. Je to tedy trochu zvláštní říci, ale mám nyní 5 právníků. Díky Boží milosti jsem zde přišel ke konci soudního zasedání, takže jsem mohl předložit svou petici před začátkem výklenku, který trvá do 1. června. Má žaloba je nyní publikována po dobu 51 dnů v týdenním časopise a určitě bude posuzována na začátku června. Žádný z mých 5-ti právníků nepochybuje o tom, že mi soudce bez zaváhání rozvod umožní. Kdybych byl přijel jen o dva dny později, nemohl bych svou petici předložit před začátkem srpna, a pak by to bylo posuzováno až v říjnu. ...

Zůstávám vždy s úctou a láskou tvůj bývalý žák,

Henry Schliemann²²²

A následně, zatímco probíhá rozvodové řízení, Schliemann neztrácí čas. 27. dubna Heinrich, s pomocí jiných německých právníků, dosáhl doktorského titulu na univerzitě v Rostocku z titulu svých dvou publikací. Zároveň Schliemann hledá novou manželku. V této činnosti je Heinrichovi nápomocen arcibiskup Vimpos, který mu na žádost posílá fotografie řeckých vdov a mladých žen. Mezi nimi je i Sophia Engastroménos, nejmladší dcera sestřenice Theokleta Vimpose.

6.3.2.

Konečně Schliemann dosahuje požadovaného rozvodu s Kateřinou:

Indianapolis 30. června. K mé největší radosti jsem dnes rozveden soudcem Samuelem [Šalomounem] Blairem; jeho jedinou námitkou bylo, že děti zůstávaly bez zabezpečení, ale jakmile jsem souhlasil, že je vezmu pod své poručenství, bylo to v pořádku.²²³

Schliemann poté zaplatil 1.500 dolarů²²⁴ svým právníkům za vykonanou práci, učinil konspekt citací ze státních zákonů ve svém deníku, napsal krátký dopis Vimposovi a ten samý večer opustil město.

---

²²² LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 25.

²²³ Tamtéž. p. 21.

²²⁴ Tamtéž. p. 37.

Podle zákona Indiany: „Statutes vol. II., článek XXVIII, oddíl DLXXXVI, může každá osoba, která je stranou jakéhokoliv rozsudku nebo dědiců, devizujících nebo osobních zástupců zesnulé strany, předložit Soudnímu dvoru, kde se tento rozsudek nachází, stížnost na přezkum řízení a rozhodnutí kdykoli do tří let po jeho vydání. Každá osoba se zdravotním postižením může tuto stížnost podat kdykoli do tří let od odstranění zdravotního postižení. Žádná stížnost však nebude podána k přezkoumání rozsudku týkajícího se rozvodu.“ ...

New York neděle 18. července: Minulou středu jsem v Indianapolis obdržel kopii celého řízení o mém rozvodu spolu se třemi kopiemi vyhlášky. (Rozvodové řízení, které proběhlo v the Marion County Court of Common Pleas, bylo pravděpodobně provedeno v dočasném soudním domě postaveném na Court House Square v roce 1868. Dunn, History of Greater Indianapolis, I, 63. Oficiální záznam řízení je následující:

„Marion County Court of Common Pleas, June Term 1869 ...

Henry Schliemann vs Catherine S.

Divorce April 3, 1869

Dedimus issued

June 26 Proof of pub. filed. Defendant defaulted.

June 30 Sub. to court for trial. Decree of divorce to Pliff.

and he is hereby charged with the comfortable support and maintenance of all his minor children.]

The Court of Common Pleas broke up on the following day and I left the same evening at 7 ½ by way of Columbus, Pittsburg, and Philadelphia and arrived at 7 o'clock yesterday morning in N.Y.

...a on je tímto povinen k dostatečné podpoře a vydržování všech jeho nezletilých dětí.)

následující den se Soud pro občanské řízení rozešel a já jsem ve stejný večer v 7 ½ odcestoval přes Columbus, Pittsburg a Philadelphii, a včera v 7 hodin ráno dorazil do N. Y.²²⁵

Indianapolis, 1. července 1869

Arcibiskupovi Theokletosu Vimposovi, Atény

Nejvíce Ctihodný Příteli -

Místní soud právě dnes uskutečnil můj rozvod. Proto s pomocí Boha musím opustit New York 7. srpna [a odejít] do Francie a 28. srpna odjet z Marseilles do Athén. ... Doufám tedy, že 4. září budu ve vlasti bohů a hrdinů. Z této země si určitě vezmu (vyberu) manželku, ale nevím kterou - snad to bude Sophia, Polyxena nebo jiná [žena].

Nyní ti mohu říci, že jsem v každém ohledu nejvhodnějším mužem pro sňatek s řeckou ženou.

Takže na viděnou, Tvůj přítel

Henry Schliemann²²⁶

---

²²⁵ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 22-23.

²²⁶ Tamtéž. p. 48-49.

6.4.

Velmi brzy Schliemann připravuje vše potřebné pro svůj nový sňatek, který se konal 23. září 1869, se Sophií Engastroménos (viz. obr. 48).

Schliemann bohužel opět nevzal v úvahu některé detaily. Podle zákonů Spojených států se Heinrich v r.1869 opravdu stal oficiálním americkým občanem a rozvedeným svobodným mužem. Ačkoli právníci, které si najal v Německu, opět potvrdili rozhodnutí amerického soudu, tato skutečnost nijak neovlivnila jeho právní vztah s Kateřinou. V Rusku Schliemann žádné skutečnosti ohledně svého rozvodu neuvedl a nezaslal ani kopie dokumentů o rozvodu pro Kateřinu. Navíc podle zákonů Ruské říše se Schliemann stal nejen bigamistou, ale i státním zločincem, protože bez toho, aniž by informoval státní úřady, ve skutečnosti svévolně změnil občanství.

Paříž, 11. ledna 1870

6 Place St. Michel 6

Vážený pane Naltner!

Moje bývalá manželka proti všem očekáváním poslala právníka z Petrohradu do Paříže, aby proti mně podala žalobu. Místní soud však žalobu nepřijal, protože jsem americký občan. Nyní se zdá zřejmé, že požádá o kopie soudního řízení mého rozvodu v Indianapolis prostřednictvím Mezinárodního úřadu právníků v New Yorku nebo prostřednictvím ruského velvyslanectví ve Washingtonu. Je dokonce možné, že podá žalobu pro zrušení rozvodu.

To však podle zákonů Indiany není možné, protože rozvod je... (nelegální) neodvolatelný.

Nicméně žádám Vás, abyste odebrali 3 ruské dopisy mé manželky s jejich překladem mimo soud (ze soudního řízení) a schovali je pro mě. Dle mého názoru není překlad těchto dvou dopisů příliš přesný; v ruštině vždy říká, že mě moje žena nikdy nebude následovat do zahraničí, ale o Americe se nezmiňuje.²²⁷

Zde Schliemann do značné míry lze sám sobě a snaží se zakrýt své vlastní porušení zákona, křivopřísežné svědectví a pomluvy proti Kateřině. Jak jsem se již zmínila výše, jednoduché srovnání ruských dopisů Kateřiny a amerických překladů poskytnutých soudu v Indianapolis okamžitě odhaluje padělání, které Schliemann spáchal prostřednictvím svého překladu dopisů své první manželky. Obvykle obezřetný, důsledný a opatrný Schliemann se v případě rozvodového řízení projevuje úplně opačně.

---

²²⁷ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 57-58.

Paralelně v r.1870 Schliemann cestoval Kyklady a prováděl pokusné kopání u Hissarliku. V roce 1871 se Heinrichovi a Sophii narodí dcera Andromacha a v říjnu až listopadu téhož roku provádí Schliemann v Tróji první sezónu vykopávek.

Athény v Řecku,

3 Decb. 1871

Messrs. Hendrick, Hord & Hendrick Indianapolis

Vážení pánové

V rámci výkopu starověké Tróje, kterým jsem byl zaměstnán po dobu 2 měsíců, jsem měl to potěšení přijmout Vaši váženou laskavost od 12. října. Vyjádřením mého nejvroucnějšího poděkování za to, že jste se na mou žádost okamžitě zúčastnili. Současně prosím, abyste převzali z účtu v New Yorku 50 dolarů za mou osobou způsobenou nepříjemnost.

Jsem však rád, že Vás mohu informovat, že mi moje první manželka chtěla vyhrožovat soudní žalobou, a že před třemi týdny obdržela u soudu v Petrohradě vyřízení jejího rozvodu v plné míře, takže i dle zákonů Ruska je nyní všechno mezi ní a mnou dokončeno a nemůže se mezi námi již nikdy konat žádný soudní proces.

Zůstávám velmi slušným vůči Vám obedt servt

H. Schliemann²²⁸

Tato událost je ovšem pouze zdánlivým koncem Heinrichovy propojenosti s Ruskem. V roce 1873 Heinrich objeví tzv. Priamův poklad, který bude chtít nejprve prodat, avšak později alespoň daruje své nálezy ruskému Ermitáži. Toto téma však již přesahuje rámec této práce.

6.5.

Ve svých posledních dvaceti letech života Schliemann prováděl vykopávky v Mykénách (1874) a otevřel ve starověkém městě šachtové hroby (1876). V roce 1878 se narodil syn Agamemnon (viz. obr. 49) a v roce 1884 Schliemann řídil vykopávky ve městě Týryns (viz. obr. 50). Nakonec se však neustále vracel k vykopávkám v Tróji, psal o ní knihy a skládal krásnou autobiografii, kde se Trója stala hlavní hybnou silou jeho historie. 10. ledna 1889, dva roky před svou smrtí, Schliemann (viz. obr. 51) sepsal svou poslední vůli, kde rozdělil nahromaděné peněžní prostředky a nemovitosti v podstatě rovnoměrně mezi všechny své děti a manželky.

---

²²⁸ LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, p. 62-63.

13. listopadu 1890, v německém městě Halle, Schliemann (viz. obr. 52) podstoupil další operaci nemocného ucha, kdy poté ignoroval instrukce lékaře ohledně odpočinku a snížení stresu. 26. prosince po nástupu pooperačních komplikací Heinrich v Neapoli umírá. Jeho tělo bylo přepraveno do Athén a 4. ledna 1891 byl Schliemann pohřben na Prvním městském hřbitově ve městě Athény.

7. kapitola. Stručný přehled literatury.

7.1.

Tato kapitola je věnována stručnému přehledu literatury použité při psaní bakalářské práce.

7.1.1.

Mými prvními zdroji pro studium ruského období Schliemannova života byly široce dostupné vědecko-populární biografie.

Kniha Vojtěcha Zamarovského dává pouze dobrý základ pro vytvoření obecného chápání rozsahu osobnosti Heinricha Schliemanna. Většina knihy „Objevení Tróje“ se týká starobylého města, Homéra, jeho eposu a Schliemannových vykopávek na kopci Hisarlik. Biografie archeologa je uvedena velmi stručně.

Dále Irving Stone a Heinrich A. Stoll také ve svých románech-biografiích většinu textu a nejpodrobnější úvahy o vzestupech a pádech Heinrichova života věnovali pozdnímu trojskému období života Schliemanna. Téměř dvacetiletý pobyt Schliemanna v Rusku je v těchto knihách zveřejněn neuspokojivě a povrchně.

Chtěla bych upozornit na velkou opatrnost se zacházením s knihou Philipa Vandenberg „Trojský poklad“. Vandenberg je autorem působivého seznamu knih v žánru populární vědy, esoteriky a zároveň knih detektivních. Kniha „Trojský poklad“ je naplněna citáty ze Schliemannových dopisů a deníků, ale není zde žádný seznam odkazů na prameny a literaturu. Je knihou plných protichůdných výroků a historických nepřesností.

7.1.2.

Prvním ruským Schliemannovým biografem byl D.N. Egorov. Svou knihu publikoval v roce 1923. Význačným rysem jeho práce je snaha nevycházet z informací ze Schliemannovy autobiografie. Autor se snažil znovu vytvořit životopis archeologa na základě vlastních úvah o určitých skutečnostech.

První podrobnou biografii Heinricha Schliemanna napsal Emil Ludwig, jenž vyšla v roce 1932. V době vydání knihy „The Story of a Gold-seeker“ byl již Ludwig známý kvůli svým biografiím Bismarcka, Goetheho, Napoleona, Wilhelma II., Rembrandta,

Michelangela a Lincolna. Je důležité poznamenat, že Emil Ludwig byl první, pro koho byl otevřen přímý přístup pro práci s dokumenty a deníky z osobního archivu Heinricha Schliemanna. Je však třeba mít na paměti, že za celým procesem psaní a editace materiálů knihy stála Sophia, druhá manželka Schliemanna, která sepsání této biografie nařídila. Podle mého osobního názoru je při čtení životopisu od Ludwiga někdy obtížné oddělit fakta od uměleckého dodatku a není zřetelné, jakým způsobem je možné některé citace z původních dopisů a deníků chápat. Taktéž to působí dojmem, že byl Ludwig velmi závislý na Schliemannově legendě o dětském původu snu o Tróji.

7.1.3.

Ihned po vydání životopisu od Emila Ludwiga Ph.D. Ernst Meyer nesouhlasí s konceptem knihy a rozhodne, že je zapotřebí nové, více oslavující verze biografie velkého archeologa. Meyer určitým způsobem přispěl ke studiím Schliemannova života, a proto považují za nutnou stručnou poznámku.

Zájem o osobnost Heinricha Schliemanna započal u Meyerova, když po účasti v první světové válce začal pracovat jako učitel na gymnáziu v Neusterlitzu²²⁹, kde kdysi studoval Heinrich. Meyer začne zkoumat jeho biografie, vydává některé dopisy Schliemanna a paralelně připravuje svou verzi Schliemannova životopisu. K tomuto účelu Meyer vyhledal od Agamemnona a Andromache Schliemannových písemný souhlas o neomezeném přístupu k osobnímu archivu Heinricha. Dále v r.1937 Agamemnon Schliemann, jako dědic archivu, udělal z Meyera jediného kurátora a ochránce klíčů k archivu, který byl v té době již z větší části uložen v knihovně Gennadius v Aténách. Od tohoto okamžiku pouze Meyer rozhoduje, kdy otevřít archiv pro práci, komu vydat dokumenty, jak a kdy zhotovit fotokopie, přitom sám přinášel a odnášel zařízení a dokumenty bez ohlášení komukoliv. Takové despotické chování Meyera bránilo některým badatelům o životě Schliemanna v jejich práci. Poté začala druhá světová válka, před kterou se Meyerovi podařilo z archivu převzít tři svazky dokumentů z let 1875-77 a odvézt je do Německa, aby na nich pracoval. Na konci války se ukázalo, že byly zničeny dva svazky a jeden svazek zachován jen zčásti.²³⁰

---

²²⁹ KATALOG DER DEUTSCHEN NATIONALBIBLIOTHEK, Meyer Ernst.

²³⁰ STEFANIE, A. H. Kennell. Schliemann and His Papers: A Tale from the Gennadeion Archives.

Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens Oct. - Dec., 2007, Vol. 76, No. 4, p. 12.

Meyer vydá svou verzi biografie Schliemanna v roce 1969 a musím přiznat, že se od Ernsta Meyera v literatuře Heinrichovi Schliemannovi objeví extrémně negativní hodnocení osobnosti Kateřiny Lyžiny. Důvody, proč Meyer negativně soudí první ženu Schliemanna, nechám pro své budoucí studium.

7.1.4.

V Rusku se po druhé světové válce objevuje nový zájem o německého archeologa s dotiskem Schliemannovy biografie od M.L. Mejeroviča v roce 1966. Tato práce, poprvé publikovaná v roce 1938, je dalším románem-biografií.

Po přibližně 30-ti letech se objeví nové práce věnované studiu biografie Heinricha Schliemanna. V roce 1990 Igor Bogdanov vydává svou první knihu „Dlouhá cesta do Tróji“. Autor je prvním výzkumníkem, který věnuje zvláštní pozornost „ruskému“ období života a práci Heinricha Schliemanna. Bogdanov pak vydá další dvě knihy věnované podrobné studii Schliemannově biografii během jeho téměř 20-ti letého pobytu v Rusku: „Ruské dobrodružství“ a „Triumf mýtu“. Velkou výhodou díla jsou rozsáhlé citace z deníků a dopisů Schliemanna, stejně tak citace adresovaných dopisů Heinrichovi od Kateřiny a dětí, bratrů, sester a otce, mnoha klientů, přátel, právníků atd.

Další knihu o Schliemannovi v Rusku napsal doktor historických věd Alexander Konstantinovič Gavrilov. Jeho monografie „Petrohrad v osudu Heinricha Schliemanna“ prohlubuje známé znalosti o Schliemannově ruském spojení a jsou zde taktéž uvedeny nové archivní dokumenty. Jádrem vědecké práce je otázka spolehlivosti autobiografických dat poskytnutých samotným Schliemannem.

David Traill se také zajímá o pravdivost Schliemannovy autobiografie ve své knize „Schliemann of Troy. Treasure and deceit“. Americký výzkumník věnoval zvláštní pozornost období, kdy byl Schliemann ve Spojených státech a vyvrátil několik tvrzení Heinricha o některých faktech v jeho biografii. Autor však většinu práce věnoval zkoumání posledních let Schliemannova života, kdy Heinrich provedl vykopávky Tróji, Mykén, Orchomenu a Tíryntu.

7.2.

Kromě Schliemannových biografí bylo vydáno několik přepisů jeho osobních deníků a dopisů. Jedná se o samostatná vydání věnovaná velmi úzkým mezerám Schliemannova života.

Wout Arentzen a Christo Thanos vydali dvě knihy Schliemannových deníků a dopisů v anglickém překladu: „Schliemann and the California Gold Rush: The 1850-1852 American travel journal of Heinrich Schliemann“ a „Without Having Seen the Queen: The 1846 European Travel Journal of Heinrich Schliemann“. Tyto knihy jsou charakterizovány velmi bohatými doprovodnými referencemi a názorným materiálem.

Před těmito dvěma knihami Wout Arentzen vydal knihu „Schliemann en Nederland. Een leven vol verhalen“ v němčině a brzy by měla být publikována další anglická transkripce a překlad, na kterém se také podílel Maaik van Asch – „The women are more beautiful than any I have ever seen: Heinrich Schliemann's travels through Spain in 1859“.

Další kniha-transkripce a překlad deníků a dopisů v angličtině od Eli Lilly „Schliemann in Indianapolis“ je věnována Schliemannovu krátkému pobytu v USA během jeho rozvodu s jeho první manželkou. Kniha obsahuje nejen osobní deníky a dopisy Heinricha, které se týkají tohoto období, ale také dopisy Kateřiny. Materiál knihy se zdá být velmi užitečným při studiu nesrovnalostí v soudním procesu rozvodu manželů Schliemannových.

V Rusku existují dvě další publikace deníků. Obě knihy vydal Igor Bogdanov. První sbírkou jsou dopisy Kateřiny (Lyžiny) Schliemann, adresované Heinrichovi. Druhá kniha je ruský cestovní deník Schliemanna o jeho cestě podél řeky Volhy. První sbírka Kateřininých dopisů je mimořádně jedinečná, protože umožňuje rekonstruovat dialog mezi Schliemannem a jeho první manželkou a dává příležitost „slyšet“ další pohled na Heinricha, „vidět“ Schliemannovu osobnost nejen jeho očima.

7.3.

Nejdůležitějším zdrojem informací jsou Schliemannovy autobiografie a různé dokumenty z jeho rozsáhlého archivu. Jako začínající výzkumník jsem narazila na řadu otázek a problémů: zaprvé je to masivnost Schliemannova archivu; zadruhé skutečnost, že na konci svého života Schliemann uměl 22 jazyků, 13 z nich používal ve svých

denících a pravděpodobně všechny jazyky použil ve svých dopisech; za třetí - stále není zcela jasné, jaké kalendáře Schliemann používal při datování svých deníků a dopisů; za čtvrté - je to přítomnost ve Schliemannových denících, dopisech a dokladů určité míry podvodů a poznámek jiných lidí. Navrhuji tyto otázky podrobněji analyzovat.

První otázkou je rozsáhlost archivu. Heinrich začal sbírat osobní dokumenty poměrně brzy a ke konci jeho života byl archiv skutečně rozsáhlý: 18 deníků, 106 krabic osobní korespondence (digitalizovaných od 1874 do červenec 1886), 6 složek původních dopisů (korespondence mezi Schliemannem a Frankem Calvertem byla digitalizována), 43 alb kopií dopisů (digitalizovaných od dubna do září? 1869-71 a 1890), 13 složek rukopisů a poznámek, 3 složky osobních dokumentů, 20 krabic účetních dokladů, 7 krabic různých dokumentů a dokladů, 5 krabic novin a 51 fotografií (všechny fotografie jsou digitalizovány).²³¹ Do archivu byly v nedávné době přidány další 3 krabice s novodobými dokumenty, fotografiemi, novinami a mediálními obsahy, které se vztahují přímo k Heinrichovi Schliemannovi. To vše je uloženo v knihovně Gennadius v Aténách²³².

Bohužel, digitalizovaného materiálu, který se týká tématu mé bakalářské práce, není mnoho. Kvůli nemožnosti osobně navštívit a pracovat v Athénskému archivu, jsem většinu citací pro svou práci převzala z publikovaných biografií a přepisů knih, které jsem stručně popsala na začátku této kapitoly.

Druhou otázkou je talent polyglota Heinricha Schliemanna. Skutečnost, že ovládl 22 jazyků a používal více než polovinu jazyků v denících a korespondenci s rodinou, přáteli, vědci, kolegy v práci a podnikání, staví jistou jazykovou bariéru před výzkumníkem Schliemannova života.

Třetí otázkou je, že dosud nebylo stanoveno, jaké kalendáře Schliemann použil při datování svých deníků a dopisů. Z výše uvedených autorů, a zároveň výzkumníků, byla tato otázka zatím položena pouze dvěma. Irving Stone²³³ v závěrečném slově své knihy zaznamenal rozdíl mezi gregoriánským a juliánským kalendářem, které existovaly během Schliemannova života, a které byly používány současně v některých zemích 19. století. Autoři knihy „Schliemann and the California Gold Rush“ Christo Thanos a

---

²³¹ Informace o digitalizaci dokumentů Schliemannova archivu jsou relevantní pro květen 2019.

²³² The Gennadius Library. Heinrich Schliemann Papers.

<<https://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/heinrich-schliemann-finding-aid>>.

²³³ STONE, Irving. *Řecký poklad*. Praha: Odeon, 1987, s. 527.

Wout Arentzen si této skutečnosti všiml taktéž²³⁴. Jak dnes datovat deníky a dopisy Schliemanna podle moderního obecně přijímaného kalendáře zůstává otevřenou otázkou.

Čtvrtou otázkou jsou podvody a další nejasnosti, které se objevují ve Schliemannových denících, dopisech a autobiografiích. Některé známé a osvědčené Schliemannovy fikce nabádají k obezřetnosti, abychom se kriticky chovali téměř ke každému jeho slovu. Analýze a hodnocení textů brání taktéž skutečnost, že Schliemann neměl žádný systém pro vedení svých záznamů. Svě deníky používal ve stejné podobě jako studentský zápisník, album vzpomínek a účetní knihu. Prováděl zápisy, aniž by se držel chronologického řádu a obecně psal, jak momentálně uznal za vhodné, včetně antedatování.

7.4.

Pár slov o Schliemannových autobiografiích. Existuje několik verzí, které se od sebe liší. První „neoficiální“ autobiografii Schliemann napsal ve svém cestovním deníku v letech 1850-52 v angličtině. Hlavní rozdíl oproti ostatním, pozdějším verzím, spočívá nejen ve svazku, ale i ve způsobu, jakým Schliemann sám uvádí některé klíčové události svého života. V této rané autobiografii není jediná zmínka o archeologii nebo o Tróji. Jak správně poznamenal W. Arentzen, již první věta je záhadná: „*Narodil jsem se v Ankershagenu*“²³⁵.

První „oficiální“ autobiografie vyšla v roce 1881 jako předmluva ke knize „*Ilios. The city and country of the Trojans*“ v angličtině. Celá struktura textu této autobiografie má za cíl vytvořit a posílit mýtus dětského snu o objevování Tróje, který byl realizován neuvěřitelným a úspěšným způsobem.

Existuje další autobiografie, která byla publikována v samostatné knize v němčině – „*Heinrich Schliemann's selbstbiographie. Bis zu seinem tode vervollständig*“. Kniha byla publikována dva roky po Schliemannově smrti a na titulní stránce je taktéž důležitá poznámka – upravené Sophii Schliemann. Při čtení německé autobiografie se nacházejí další nesrovnalosti s předchozí autobiografií z předmluvy „*Ilios*“.

---

²³⁴ THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p. 101.

²³⁵ Tamtéž. p. 196.

Popsala jsem zde krátce literární prameny, ze kterých jsem čerpala informace pro svou práci, nicméně toto téma v žádném případě nepovažuji za vyčerpané.

Závěr

Sen o Tróje. Nejprve se objevil v Autobiografii, která byla napsána jako předmluva ke knize Ilios. Ale předtím, než Schliemann přistoupil k realizaci tohoto svého snu, musel shromáždit určitý finanční kapitál a intelektuální podklady. Klíčovou roli v této činnosti podle mého názoru sehrálo prostředí Petrohradu a léta Schliemannova pobytu v Ruské říši.

Schliemannův autobiografický epos začíná příběhem o nešťastném chlapci, který je nucen opustit dům svého otce a sám se o sebe postarat. Mladý Heinrich Schliemann prochází mnoha různými dobrodružstvími: ztroskotáním, bídou, vážnou nemocí. Avšak nachází sílu vzít osud do svých vlastních rukou a stejně jako Oliver Twist, i Schliemann bojuje proti kruté realitě a vyhrává díky laskavým lidem, se kterými se nečekaně setkal na cestě, a za úspěšných okolností. Úžasný vztah Heinricha Schliemanna s Fortunou se projeví nejednou. Poté, co se přestěhoval do Amsterdamu, objevil Schliemann svůj talent polyglota a obchodníka. Brzy je však pro ambiciózního Heinricha Schliemanna nizozemské hlavní město příliš malé a odjíždí do severního hlavního města rozlehlé Ruské říše – Petrohradu. Kupodivu v posledních dvou Autobiografiích Schliemanna je poměrně málo událostí věnováno příběhu téměř 20-ti letům pobytu a práce v Rusku.

Byl to právě život a dílo Heinricha Schliemanna v Rusku, které mu umožnilo získat potřebné peníze na archeologický výzkum. V petrohradských intelektuálních kruzích dostane Schliemann podnět k sebevzdělávání, a taktéž se zde zrodí myšlenka na objevení Homérový Tróje. Nakonec se v Rusku seznámí se svou budoucí manželkou a prostřednictvím tohoto sňatku získává Schliemann perspektivnější sociální postavení. Bohužel pro Schliemanna, Kateřina se stane nepříjemnou překážkou na cestě k jeho světové slávě. Tuto svou situaci se Schliemann rozhodl vyřešit svým rozvodem a následným sňatkem s novou krásnou a poslušnou ženou. Jeho druhá manželka Sophia byla navíc Řekyně, která se velmi dobře hodila k vytvoření literárního mýtu Schliemanna.

Je třeba poznamenat, že Schliemann poměrně brzy začal popisovat fantastické události svého života. Jedním z prvních takových příběhů je ztroskotání, které popsal v dopise svým sestrám u pobřeží ostrova Texel. Schliemann se ve svých dopisech

rodinným příbuzným a přátelům vždy ukázal jako dobrý vypravěč, který obratně manipuluje s fakty a mírně je doplňuje uměleckou beletrií, čímž se v očích čtenáře vykresluje jako hrdina dobrodružného románu.

Heinrich Schliemann by mohl být označen za vynikajícího spisovatele beletrie, nebýt jedné podstatné věci – ve svých dopisech, denících a Autobiografiích popisuje pouze své úžasné zvraty osudu, zcela zde chybí sebereflexe, psychoanalýza a konstruktivní sebekritika. Celé Autobiografie jsou podřízeny jediné myšlence, a to snu o Tróje. Jedná se o určitý memoárový dobrodružný román 19. století, klasický příběh o americkém snu, nebo ztělesnění ruského rčení „из грязи – в князи“. Úžasný příběh prostého německého chlapce, který snil o nalezení starobylého Homérského města, a navzdory všemu dosáhl závratného úspěchu. Připomínám, že by se tyto události neodehrály bez jeho zkušeností, které byly nabyty při pobytu v Rusku. Schliemannovy podnikatelské aktivity bylo možné provádět kdekoli v Evropě nebo Americe, ale přesto se Schliemann stále vracel do Ruska – byl to jeho výchozí bod. Vznikla zde myšlenka o objevení Tróje, nashromáždil zde finanční prostředky a bylo to právě Rusko, které připravilo Schliemanna prostřednictvím nabytých zkušeností při řešení obtížných životních a podnikatelských situací.

Heinrich Schliemann je celoživotním hráčem. Rád dělá dojem na ostatní i na sebe. Hraje hru se čtenářem svých dopisů, deníků a Autobiografií; hru ohledně svých obchodních aktivit a archeologických výzkumů. Schliemann je ve svém jádru businessman, což se projevuje jeho životním stylem, zvyky a vytvářením obrazu o sobě samém. To vše činil od počátku své podnikatelské kariéry až do konce svého života, kdy již získal doktorský titul a prezentoval se jako archeolog – objevitel Tróje.

Z mé pozice výzkumníka bylo pro mě velmi obtížné nepodléhat vlivu trójské legendy z jeho Autobiografií a zůstat zcela nestranná. Na jedné straně je zde můj velký obdiv k jeho osudu a vůli, na straně druhé je to skepse a touha neúnavně prověřovat při hledání nesrovnalostí každé jím napsané slovo.

Obrazová příloha

1. Ernst a Louise? Schliemann se dvěma dětmi.

2. Ernst Schliemann.

3. Ernst Schliemann, pozdní šedesátá léta 19. stol.?

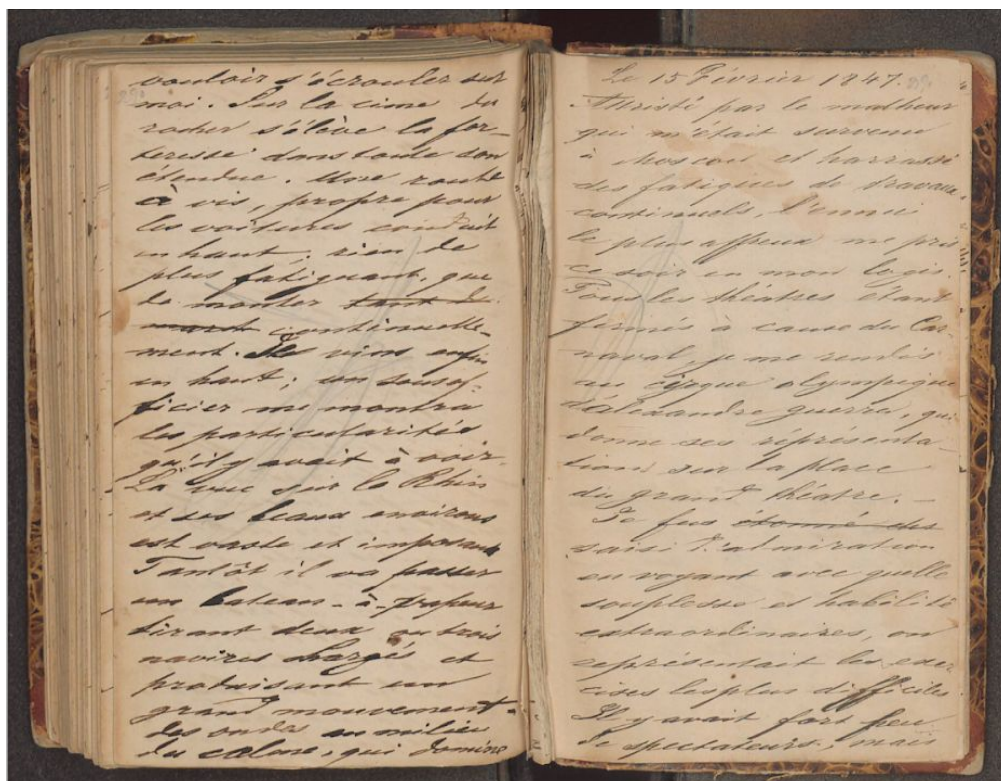

4. Sergej Afanasjevič Živago.

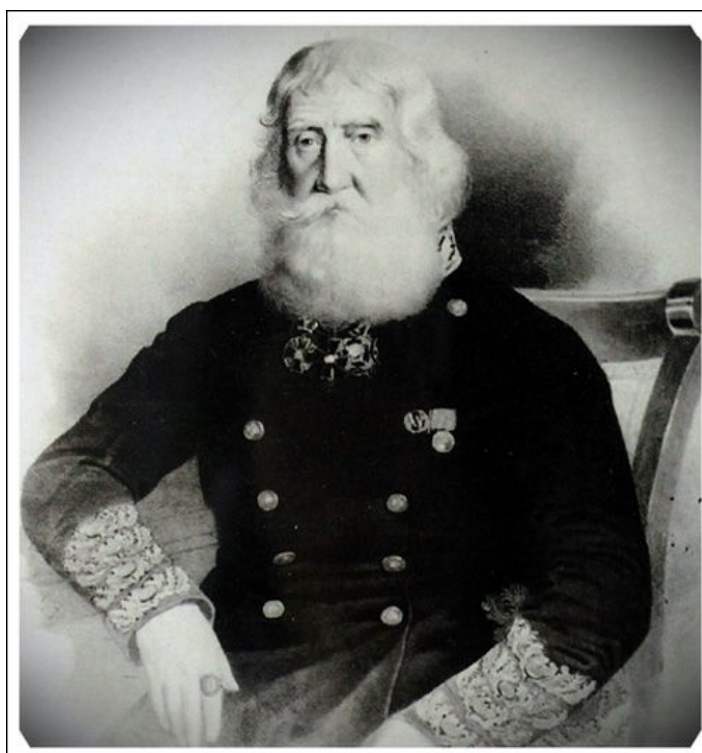
5. Generálové pěchoty a generál-adjutant, 2. března 1862. V městské přehlídkové, každodenní a polní přehlídkové uniformě.

6. Pozůstatky vytržených stran ze Schliemannova diáře – Deník A1, s. 151.

7. Pamětní deska v Petrohradě, kde Heinrich Schliemann žil. Osobní foto.

8. Prokopij Ivanovič Ponomarev-starší.

9. Černětcov G.G. „Přehlídka u příležitosti konce nepřátelských akcí v Polském království 6. října 1831 na Caricynské louce“, fragment.
Státní ruské muzeum, Petrohrad, 1837.

10. Demidovský charitativní dům pro pracující, náb. Mojky, 108, 1858.

11. Oddělení pro zásobování chudých, Ligovskaja ul., 26, počátek 1900.

12. Kostel Spasitele na hřbitově Volkov, Kamčatskaja ul., 6. Foto poč. 20. stol.

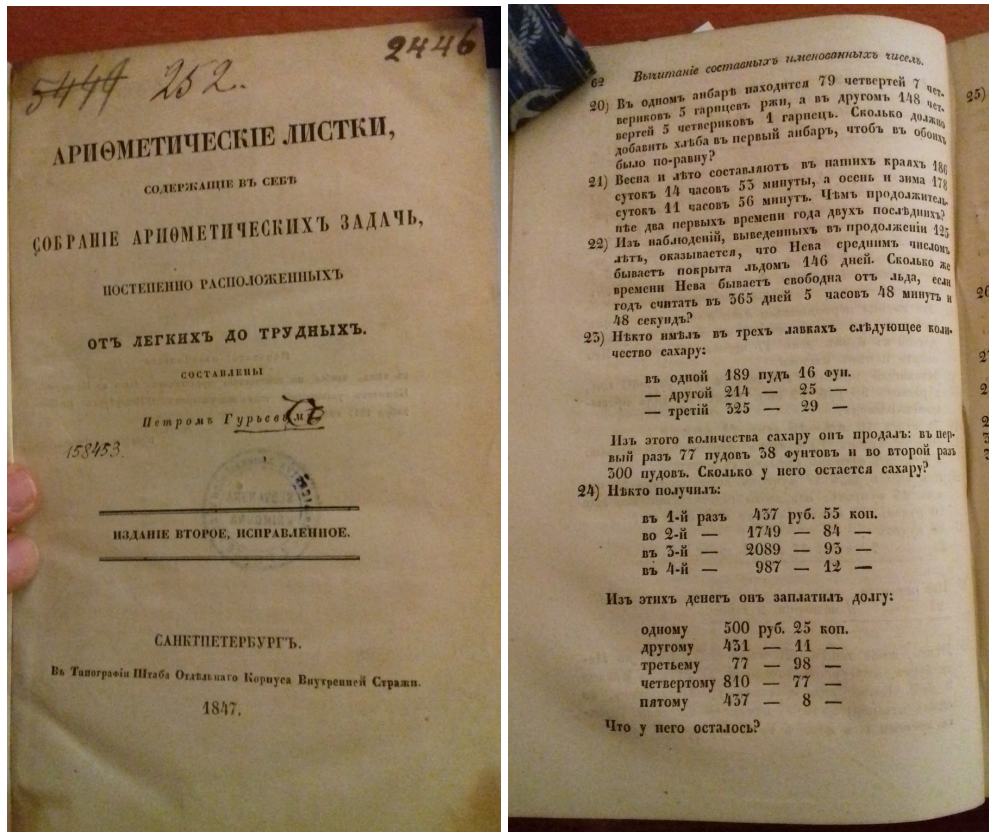
13. Fragment západní fasády kostela Věch svatých na hřbitově Volkov.

Amatérské foto, 1910.

14. Petrohrad. Burza. Pohlednice 19.-20. století.

15. Titulní stránka „Aritmetických listů“ a fragment fotografie s úkolem číslo 22., ze kterého Schliemann vzal informace o zamrznutí Něvy. Osobní foto.

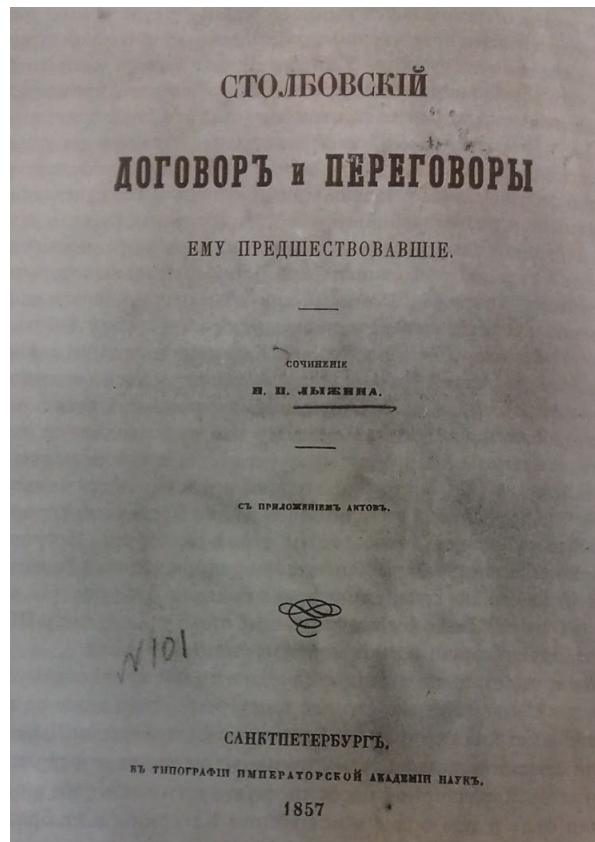

16. Heinrich Schliemann – New York.

17. Fotografie členů první ruské rodiny Heinricha Schliemanna: První řada: Kateřina Schliemann (Lyžina) a Sergej. Dolní řada zleva doprava: Natalia (zemřela r.1869) a Naděžda.

18. Titulní stránka knihy N.P. Lyžina „Stolbovská smlouva a její předcházející vyjednávání“.

19. Petrohrad. Císařská akademie umění. Pohlednice 19.-20. století.

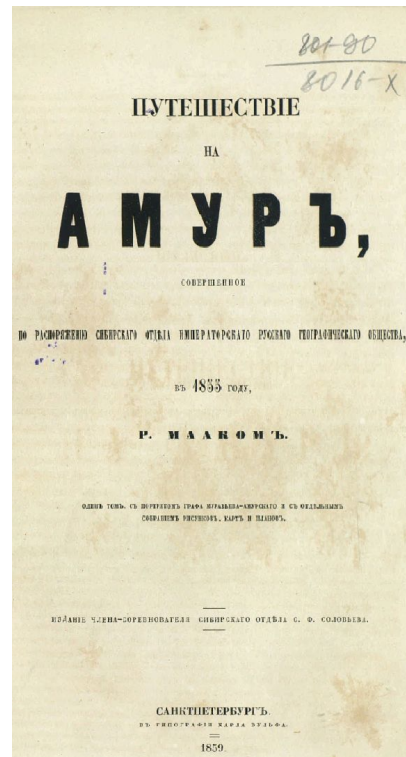
20. Petrohrad. Katedrála svatého Izáka. Pohled ze strany Konnogvardějského bulváru, sedmdesátá léta 19. stol.

21. Heinrich Schliemann – Saint-Petersburg, 1856.

22. Heinrich Schliemann se vrací z Mekky.

23. Titulní stránka knihy R. Maaka „Cesta do Amuru, učiněna sibiřským oddělením Říšské Ruské Geografické společnosti v roce 1855“.

24. Heinrich Schliemann – Russia, 1861.

ЦЕНА 1 РУБ. — 1862.

ВСЕПРЕСВѢТЛѢЙШИЙ, ДЕРЖАВИЙШИЙ
ВЕЛИКІЙ ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ
АЛЕКСАНДРЪ НИКОЛАЕВИЧЪ,
САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ, ГОСУДАРЬ ВСЕМИЛОСТИВѢЙШИЙ!

*Къ всевышнему самодержавному императору
и государю великому князю Александру Николаевичу
цесаревичу*

*Ваше Императорское Высочайшее
Почтение. 9 июля 1862.*

*Примите, Ваше Императорское Высочайшее
Почтение, отъ Императора Александра Николаевича
и Императрицы Марии Александровны*

*Съобщивъ въ 1858 году по настоянию
Ваше Императорское Высочайшее повелѣніе
судебны и денежныя книги въ первой и во
второй части 1858 г. Им. К. М. С. К. и в том
же 1858 году) признать право на вас
вернуть вамъ въ полномъ объемѣ въ томъ
объемѣ поемому гражданству. Такимъ
образомъ при васъ все суды
нашего: а) Императора Александра Николаевича
и Императрицы Марии Александровны и б) Императорской
Королевы Императрицы Александры Федоровны
и Императора Александра Николаевича въ Императорскомъ
Судебномъ Департаментѣ (въ томъ числѣ и
принадлежно пришло на подданство
Ваше, а) Императорское Высочайшее
о гражданствѣ дѣтей нашихъ, а именно Сибиря
и дочери Императрицы и Императора. и б)
Императорской Императрицы Александры Федоровны
и Императора Александра Николаевича въ Императорскомъ
Судебномъ Департаментѣ и въ военномъ департаментѣ
нашихъ, а именно дѣтей и дѣтей нашихъ.*

25. Osobní žádost Heinricha Schliemanna o obdržení titulu dědičného čestného občana spolu s rodinou. List č. 1.

Свидетельство

По Указу Его Императорского Величества
даному из Нарвского городского Магистрата
дворянину Нарвскому, а нынче Петербургскому
первому мещанину купцу Генриху Шлиману Шли-
ману в том, что как по документам во
Магистрате введеным окупного, то отец
Шлиман на 1853 году вступил во второе
мещанство по л. Нарвск и правды воевод мещан
век томъ году, на 1854 году перешел во пер-
вую мещанство, в котором находилась убогу и
непрерывно жить тамъ, по 1859 году, а на сей
1859 году перешел во второе мещанство, в
сеи мещанстве правды век томъ 1859 году,
на 1860 же году перешел вновь во первую мещ-
анство, в котором находилась убогу и непрерывно
жить года по 1862 году, а на 1862 году пере-
шелъ в Петербургское первое мещанство
перешелъ. Во свидетельств его, доверителю и гаранту
но в домашем капитале находилась: жена Екате-
рина Николаевна и дачи шель, дачи. Артем и до-
чери Наталья и Надежда. Какъ отец, купецъ Ген-
рихъ Шлиманъ, такъ и никто изъ вышепо-
мянутовавшихся не купецкого звания, но по
роду Нарвск, не самостоятели не поднадани и
свободными приговоренны оторочены не были.
Г. Нарва Нарвск в годъ 1862 года.

1862

М.д. Ступицын Супремизира Шлиману

Секретарь: Шлиман

27. Svědectví starosty Wibbelmana, že Heinrich Schliemann je skutečně Narvským obchodníkem 1. cechu, je ženatý a má tři děti.

30. Nižnij Novgorod. Slavnostní oblouk u vchodu na veletrh ze strany pontonového mostu, 1896. Foto: Dmitrijev M.P.

31. Nižnij Novgorod. Hlavní výstaviště, devadesátá léta 19. stol.

Foto: Dmitrijev M.P.

32. Nižnij Novgorod. Pohled z hlavního domu na veletrh, devadesátá léta 19. stol.

Foto: Dmitrijev M.P.

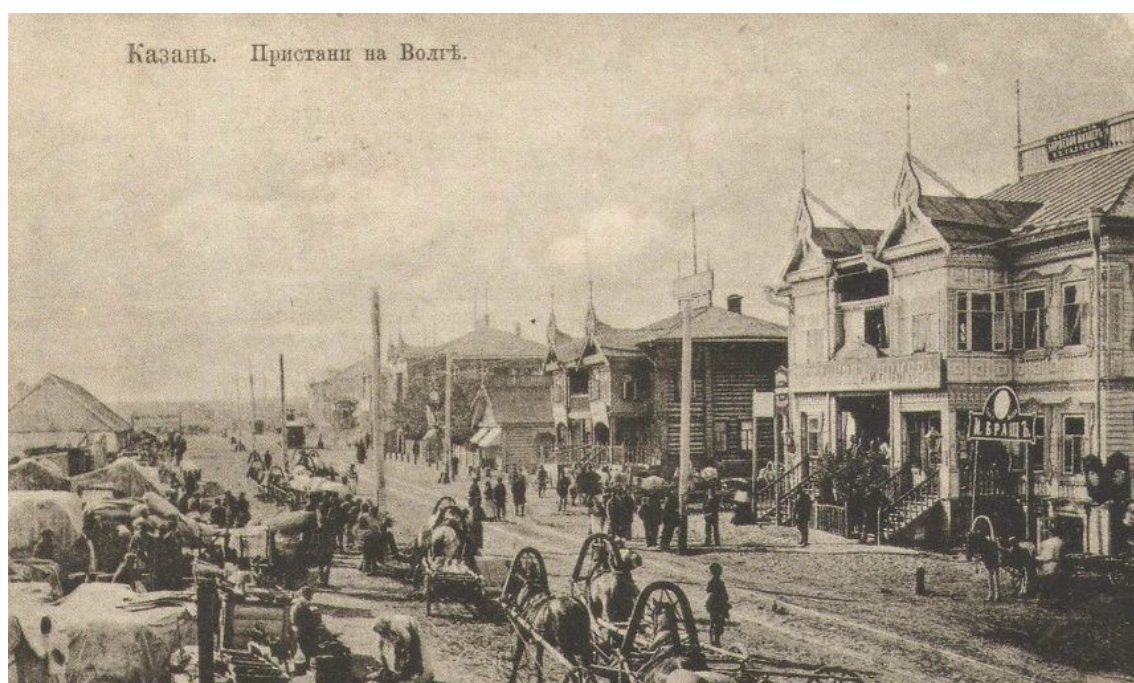
33. Nižnij Novgorod. Veletržní obchodní pasáže, devadesátá léta 19. stol.

Foto: Dmitrijev M.P.

34. Kazaň. Erární přístav na Volze. Pohlednice 19.-20. století.

35. Kazaň. Přístavy na Volze. Pohlednice 19.-20. století.

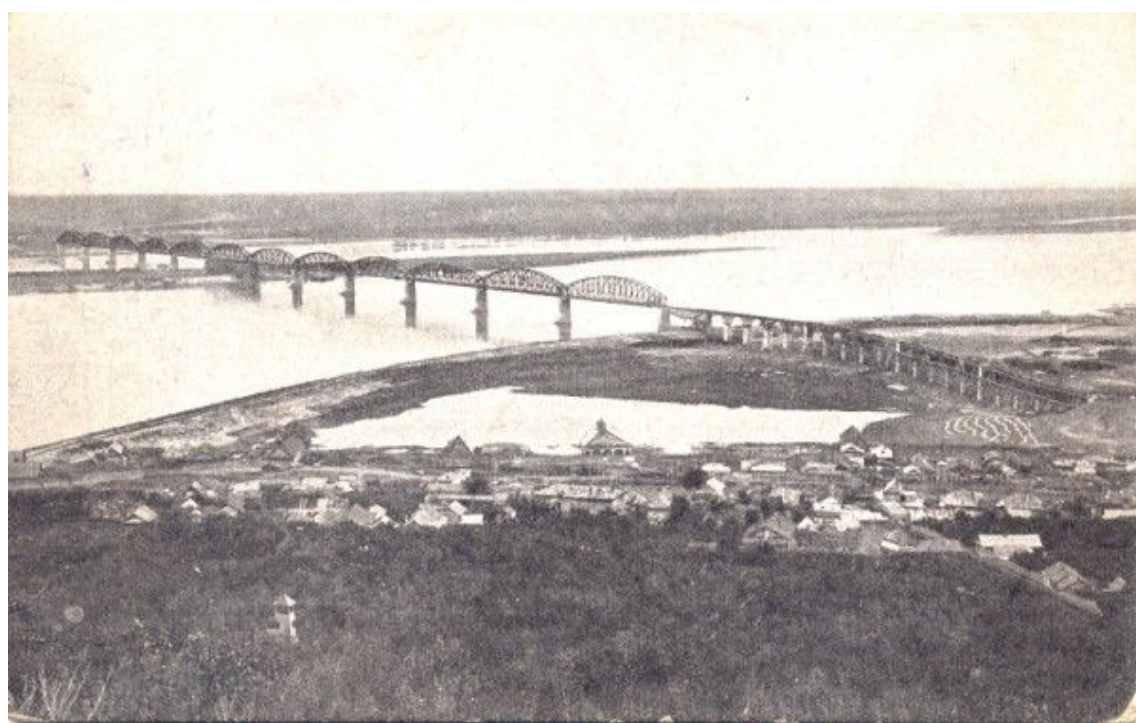
36. Kazaň. Veletrh a restaurace Bavorsko. Pohlednice 19.-20. století.

37. Kazaň. Celkový pohled na město. Pohlednice 19.-20. století.

38. Simbirsk. Pohled na Volhu z nábřeží města. Pohlednice 19.-20. století.

39. Simbirsk. Pohled na Volhu. 19.-20. století.

40. Samara. Celkový pohled na město z Volhy. Konec 19. století.

41. Samara. Parník „Mississippi“ společnosti Zeveke na Volze. Konec 19. století.

42. Samara. Pohled na město z jižní strany Volhy. Konec 19. století.

43. Samara. Pohled na Dvor'anskuju (Šlechtickou) ulici z jihu. Konec 19. století.

44. Samara. Pohled na obchodní pasáží ze strany Novo-Sobornojské ulice.
Konec 19. století.

45. Samara. Pohled na město z výšky katedrály. Konec 19. století.

46. Samara. Hlavní vchod do zdravotnického zařízení s kumysem Annaevo.
Konec 19. století.

47. Samara. Rekreatanti v aleji ve Strukově zahradě. Konec 19. století.

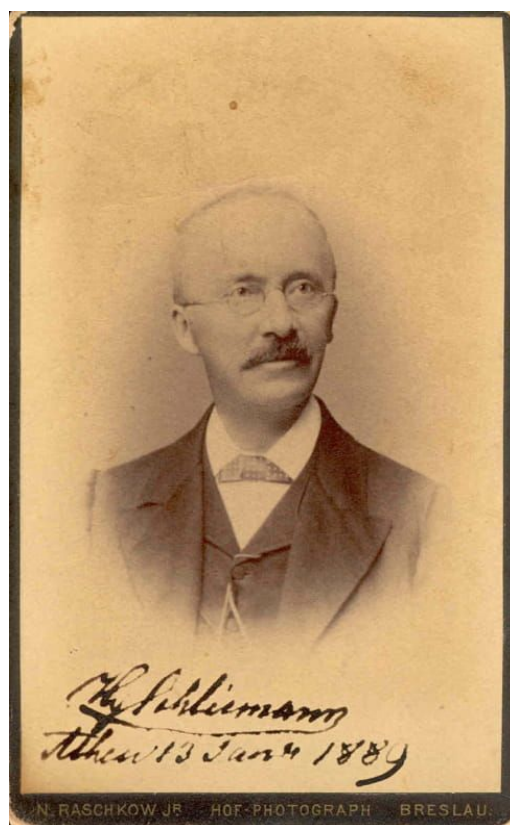
48. Svatba Heinricha a Sophie – Athény, 1869.

49. Sophia s Andromachou (starší dcera) a Agamemnonem, Athény.

50. Heinrich Schliemann – Bad Wildungen, červenec-srpen 1883?.

51. Heinrich Schliemann – Athény, 1889.

52. Heinrich Schliemann – Paříž.

Seznam vyobrazení

A) Fotografie z archivů The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Series J: Photographs

<<https://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/heinrich-schliemann-finding-aid>>.

- Ernst a Louise? Schliemann se dvěma dětmi. Obr. 1.
- Ernst Schliemann. Obr. 2.
- Ernst Schliemann, pozdní šedesátá léta 19. stol.?. Obr. 3.
- Heinrich Schliemann – New York. Obr. 16.
- Heinrich Schliemann – Saint-Petersburg, 1856. Obr. 21.
- Heinrich Schliemann se vrací z Mekky. Obr. 22.
- Heinrich Schliemann – Russia, 1861. Obr. 24.
- Svatba Heinricha a Sophie – Athény, 1869. Obr. 48.
- Sophia s Andromachou (starší dcera) a Agamemnonem, Athény. Obr. 49.
- Heinrich Schliemann – Bag Wildungen, červenec-srpen 1883?. Obr. 50.
- Heinrich Schliemann – Athény, 1889. Obr. 51.
- Heinrich Schliemann – Paříž. Obr. 52.

B) Fotografie

- Pozůstatky vytržených stran ze Schliemannova diáře – Deník A1, s. 151. Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A1, p. 151. Obr. 6.
- Pamětní deska v Petrohradě, kde Heinrich Schliemann žil. Osobní foto. Vasiljevský ostrov, 1. linka, budova 30 (nyní č. 28). Obr. 7.
- Oddělení pro zásobování chudých, Ligovskaja ul., 26, počátek 1900. <<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 11.
- Kostel Spasitele na hřbitově Volkov, Kamčatskaja ul., 6. Foto poč. 20. stol. <<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 12.

- Fragment západní fasády kostela Všech svatých na hřbitově Volkov. Amatérské foto, 1910.
<<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 13.
- Titulní stránka „Aritmetických listů“ a fragment fotografie s úkolem číslo 22., ze kterého Schliemann vzal informace o zamrznutí Něvy – GUR'EV, Petr.
Arifmetičekije listki. Sankt-Peterburg: tipografija štaba otděl'nogo korpusa vnutrennej straži, 1847, s. 62. Osobní foto. Obr. 15.
- Titulní stránka knihy N.P. Lyžina „Stolbovská smlouva a její předcházející vyjednávání“ – GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*. Sankt-Peterburg: izdatěl'skij dom Kolo, 2006. Obr. 18.
- Titulní stránka knihy R. Maaka „Cesta do Amuru, učiněna sibiřským oddělením Říšské Ruské Geografické společnosti v roce 1855“ – MAAK, Ričard Karlovič.
Putešestvije na Amur, soveršennoje po rasporaženiju Sibirskogo otdela Russkogo geografičeskogo obšestva, v 1855 godu. Sankt-Peterburd: V tip. K. Vulfa, 1859. Obr. 23.
- Osobní žádost Heinricha Schliemanna o obdržení titulu dědičného čestného občana spolu s rodinou. List č. 1 – Российский государственный исторический архив (РГИА) (Ruský státní historický archiv), Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство]. Obr. 25.
- Osobní žádost Heinricha Schliemanna o obdržení titulu dědičného čestného občana spolu s rodinou. List č. 2 – Российский государственный исторический архив (РГИА) (Ruský státní historický archiv), Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство]. Obr. 26.
- Svědectví starosty Wibbelmana, že Heinrich Schliemann je skutečně Narvským obchodníkem 1. cechu, je ženatý a má tři děti – Российский государственный исторический архив (РГИА) (Ruský státní historický archiv), Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению

- Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство]. Obr. 27
- Kopie Manifestu o obdržení titulu pro Heinricha Schliemanna a manželku s dětmi jako dědičných čestných občanů – Российский государственный исторический архив (РГИА) (Ruský státní historický archiv), Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство]. Obr. 28.
  - Nižnij Novgorod. Slavnostní oblouk u vchodu na veletrh ze strany pontonového mostu, 1896. Foto: Dmitrijev M.P. <http://www.nizhnyfoto.ru/foto_yarm.php>. Obr. 30.
  - Nižnij Novgorod. Hlavní výstaviště, devadesátá léta 19. stol. Foto: Dmitrijev M.P. <http://www.nizhnyfoto.ru/foto_yarm.php>. Obr. 31.
  - Nižnij Novgorod. Pohled z hlavního domu na veletrh, devadesátá léta 19. stol. Foto: Dmitrijev M.P. <<http://www.nizhnyfoto.ru/foto/yarm/yarm1.php>>. Obr. 32.
  - Nižnij Novgorod. Veletržní obchodní pasáže, devadesátá léta 19. stol. Foto: Dmitrijev M.P. <<http://www.nizhnyfoto.ru/foto/yarm/yarm1.php>>. Obr. 33.
  - Simbirsk. Pohled na Volhu. 19.-20. století. <<https://ulpressa.ru/2013/05/09/dmitriy-ezhov-nazad-v-budushhee-foto-simbirsk-ulyanovsk-19-21-vek/>>. Obr. 39.
  - Samara. Celkový pohled na město z Volhy. Konec 19. století. < Obr. 40.
  - Samara. Parník „Mississippi“ společnosti Zeveke na Volze. Konec 19. století. < Obr. 41.
  - Samara. Pohled na město z jižní strany Volhy. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 42.
  - Samara. Pohled na Dvor'anskuju (Šlechtickou) ulici z jihu. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 43.
  - Samara. Pohled na obchodní pasáže ze strany Novo-Sobornojské ulice. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 44.
  - Samara. Pohled na město z výšky katedrály. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 45.

- Samara. Hlavní vchod do zdravotnického zařízení s kumysem Annaevo. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 46.
- Samara. Rekreatanti v aleji ve Strukově zahradě. Konec 19. století. <<http://progorodsamara.ru/news/view/169662>>. Obr. 47.

C) Reprodukce

- Sergej Afanasjevič Živago – KUSOVA, I.G. - ČIKVARKINA, G.N. *Živago: istorija roda. Istorija banka*. R'azaň: R'azanskaja oblastnaja tipografija, 2014. Obr. 4.
- Generálové pěchoty a generál-adjutant, 2. března 1862. V městské přehlídkové, každodenní a polní přehlídkové uniformě – PIRATSKIJ, Karl Karlovič. - BALAŠOV, Petr Ivanovič. *Peremeny v obmundirovanii i vooruženii vojsk rossijskoj Imperskoj armii s vosšestvija na prestol gosudar'a imperatora Aleksandra Nikolajeviča*. Tetradi 1-111 (s risunkami № 1-661). Sankt-Peterburg: Voennaja tipografija, 1857-1881, risunok 361. Obr. 5.
- Prokopij Ivanovič Ponomarev-starší. <<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 8.
- Černětcov G.G. „Přehlídka u příležitosti konce nepřátelských akcí v Polském království 6. října 1831 na Caricynské louce“, fragment. Státní ruské muzeum, Petrohrad, 1837. <<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 9.
- Demidovský charitativní dům pro pracující, náb. Mojky, 108, 1858. <<https://www.miloserdie.ru/article/izumitelno-deyatelnij-chelovek-prokopij-ponomarev/>>. Obr. 10.
- Fotografie členů první ruské rodiny Heinricha Schliemanna: První řada: Kateřina Schliemann (Lyžina) a Sergej. Dolní řada zleva doprava: Natalia (zemřela r.1869) a Naděžda – VANDENBERG, Philipp. *Trojský poklad*. Praha: nakladatelství Alpress, s.r.o., Frýdek-Místek, 2009. Obr. 17.

- Petrohrad. Katedrála svatého Izáka. Pohled ze strany Konnogvardějského bulváru, sedmdesátá léta 19. stol.
<<https://moiarussia.ru/isaakievskij-sobor-vse-chto-dolzhen-znat/>>. Obr. 20.

D) Pohlednice

- Petrohrad. Burza. Pohlednice 19.-20. století.
<<https://moiarussia.ru/redkie-foto-sankt-peterburga-konets-xix-nachalo-xx-vv/>>. Obr. 14.
- Petrohrad. Císařská akademie umění. Pohlednice 19.-20. století.
<<https://moiarussia.ru/redkie-foto-sankt-peterburga-konets-xix-nachalo-xx-vv/>>. Obr. 19.
- Samara. Dojení kobyly v Postnikovém venkovním domě. Podnik a zdravotnické zařízení s kumysem. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://www.kraeved-samara.ru/archives/3761>>. Obr. 29.
- Kazaň. Erární přístav na Volze. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://kazan.ru/foto-kazani/c/fotografii-starojj-kazani-konec-xix-nachalo-khkh-vekov>>. Obr. 34.
- Kazaň. Přístavy na Volze. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://kazan.ru/foto-kazani/c/fotografii-starojj-kazani-konec-xix-nachalo-khkh-vekov>>. Obr. 35.
- Kazaň. Veletrh a restaurace Bavorsko. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://kazan.ru/foto-kazani/c/fotografii-starojj-kazani-konec-xix-nachalo-khkh-vekov>>. Obr. 36.
- Kazaň. Celkový pohled na město. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://kazan.ru/foto-kazani/c/fotografii-starojj-kazani-konec-xix-nachalo-khkh-vekov>>. Obr. 37.
- Simbirsk. Pohled na Volhu z nábřeží města. Pohlednice 19.-20. století.
<<http://fotostarina.ru/ulyanovsk/?a=prop&p=ulyanovsk&page=2>>. Obr. 38.

Seznam použitých pramenů a literatury

A) Nevydané prameny

The Gennadius Library. Heinrich Schliemann Papers.

<<https://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/heinrich-schliemann-finding-aid>>.

Российский государственный исторический архив (РГИА) (Ruský státní historický archiv).

- Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство].
- Фонд 1348, опись 60, дело 1949 - [Шлиман купец (археолог) о споре его с Соловьевым о 19792р 33к].

B) Vydané prameny institucionální provenience

GENRICH ŠLIMANN. Dněvník 1866 goda. Putešestvije po Volge. Sankt-Peterburg: Gosudarstvennyj Ermitaž, 1998.

RUSSKIJ BIOGRAFIČESKIJ SLOVAR. Izdan pod nadluděnjem pred. Imp. Rus. ist. o-va A.A. Polovceva. Sankt-Peterburg: Imp. Rus. ist. o-vo, 1896-1913. T. 19: Смеловский-Суворина, 1909. <<https://runivers.ru/lib/book7666/>>.

SVOD ZAKONOV Rossijskoj Imperii, povelenijem Gosudar'a Imperatora Nikolaja Pervago sostavlěnnij. Izdanije 1857 goda. Tom des'atyj. Čast I. Zakony graždanskije. Glava Vtoraja. O brakah lic Hristianskih ně-Pravoslavnago ispovědanija meždu sobuju i s licami Pravoslavnago. Sanktpeterburg: v Tipografii Vtorago Otdělenija Sobstvennoj Ego Imperatorskago Veličestva Kancel'arija, 1857, s. 12-16.

C) Vydané prameny osobní povahy

SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios. The city and country of the Trojans*. New York: Harper & Brothers, Franklin square, 1881.

SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie*. Paris: C. Reinwald, 1869.

SCHLIEMANN, Henry. *La Chine et le Japon au temps présent*. Paris: Libraire centrale, 1867.

SCHLIEMANN, Heinrich. *Selbstbiographie. Bis zu seinem tode vervollständigt*. Leipzig: F.A. Brockhaus, 1892.

D) Odborná literatura

BOGDANOV, Igor. *Dolgaja doroga v Troju. Genrih Šliman v Peterburge*. 2 izdanie. Sankt-Peterburg: izdatelstvo Aleksandrovsckij park, Korvus, 1994.

BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Russkaja avantura*. Moskva: AST Olimp, 2008.

BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Toržestvo mifa*. Moskva: AST Olimp, 2008.

BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera... Pisma E.P. Šliman Genrihu Šlimanu*. Sankt-Peterburg: izdatelstvo Dmitrij Bulanin, 1998.

FOMIN, Vasilij Ivanovič. *Sobranije uzakonenij o veksel'ah, zajemnyh pis'mah, bankrotah i pročih dolgovih aktah: sodëržašee v sebë: veksel'nij ustav, bankrotskij ustav i posledovavšije po predmëtu semu ukazy i postanovlënija po 1826 god*. Sanktpeterburg: Tip. Pravit. Senata, 1826, VIII, X.

GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bë Genriha Šlimana*. Sankt-Peterburg: izdatël'skij dom Kolo, 2006.

GUR'EV, Petr. *Arifmetičekije listki*. Sankt-Peterburg: tipografija štaba otdël'nogo korpusa vnutrennej straži, 1847.

KL'UČEVSKIJ, Vasilij Osipovič. *Kurs russkoj istorii*. Sankt-Peterburg: 1904.

KUSOVA, I.G. - ČIKVARKINA, G.N. *Živago: istorija roda. Istorija banka*. R'azaň: R'azanskaja oblastnaja tipografija, 2014.

LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*. Indianapolis: Indiana historical society, 1961.

LUDWIG, Emil. *Schliemann. The Story of a Gold-seeker*. Boston: Little, Brown and Company, 1932.

MEYER, Ernst. *Heinrich Schliemann*. Göttingen: Musterschmidt, 1969.

PIRATSKIJ, Karl Karlovič. - BALAŠOV, Petr Ivanovič. *Peremeny v obmundirovanii i vooruženii vojsk rossijskoj Imperskoj armii s vosšestvija na prestol*

gosudar'a imperatora Aleksandra Nikolajeviča. Tetradi 1-111 (s risunkami № 1-661). Sankt-Peterburg: Voennaja tipografija, 1857-1881.

ŠATOHINA-MORDOVINCEVA, G.A. *Istorija Niderlandov*. Moskva: Drofa, 2007.

TARLE, Evgenij Viktorovič. *Sočiněnija v dvenadcati tomah*. Tom VIII i IX. Krymskaja vojna. Moskva: izdatěl'stvo Akademii nauk SSSR, 1959.

THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*. Leiden: Sidestone Press, 2014.

TRAILL, David A. *Schliemann of Troy. Treasure and Deceit*. New York: St. Martin's Griffin, 1995.

VAGEMANS, Emmanuel'. *Car' v Respublike. Vtoroje putešestvije Petra Velikogo v Niděrlandy 1716-1717*. Sankt-Peterburg: Evropejskij dom, 2013.

VASIL'EV, K.G. - SEGAL, A.E. *Istorija epidēmij v Rossii*. Moskva: Gosudarstvennoe izdatěl'stvo Medicinskoj litěraty, 1960.

E) Akademické časopisy

JURGEN, Jahn. A Self-Motivated and Self-Directed Second Language Learner: Heinrich Schliemann. *Modern Language Journal* Sep/Oct 1979, Vol. 63 Issue 5/6, pp. 273-276.

LIZUNOV, Pavel Vladimirovič. Obšestvo pervonačal'nogo zaveděnija dilizansov: pěrvaja akcioněrnaja transportnaja kompanija v Rossii. *Vestnik Rossijskogo Universiteta Družby Narodov. Serija: Istorija Rossii* 2012, №4, s. 81-94.
<<https://cyberleninka.ru/article/v/obschestvo-pervonachalnogo-zavedeniya-dilizhansov-pervaya-akcionernaya-transportnaya-kompaniya-v-rossii>>.

SCHLIEMANN, Hans. Name und Wappen unserer Familie Schliemann. *Archaeology and Heinrich Schliemann. A Century after his Death. Assessments and Prospects. Myth – History – Science* 2012, Athens, pp.164-170.
<<https://www.aegeussociety.org/en/publication/archaeology-and-heinrich-schliemann-a-century-after-his-death-assessments-and-prospects-myth-history-science/>>.

SCOTT, John A. Ludwig and Schliemann. *The Classical Journal. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)* 1931-1932, Vol. 27, pp. 20-21.

SCOTT, John A. Schliemann and Indianapolis. *The Classical Journal*. Published by: *The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)* Apr., 1922, Vol. 17, No. 7, pp. 404-406.

SKOULAKIS, Charalampos - PAPADAKIS, Chariton - STAVROULAKI, Pelagia - DRIVAS, Emmanouel - VALAGIANNIS, Dimitris. The otologic problem and death of Heinrich Schliemann. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology* May 2008, Vol. 265, Issue 5, pp. 575-580.

STEFANIE, A. H. Kennell. Schliemann and His Papers: A Tale from the Gennadeion Archives. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* Oct. - Dec., 2007, Vol. 76, No. 4, pp. 785-817.

TRAILL, David A. Schliemann's Dream of Troy: the Making of a Legend. *The Classic Journal*. Published by: <The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)> Oct. - Nov., 1985, Vol. 81, pp. 13-24.

WILHELM, John F. Heinrich Schliemann's Sacramento Connection. *California History*. Published by: *University of California Press in association with the California Historical Society*. Summer, 1984, Vol. 63, No. 3, pp. 224-229.

F) Ostatní

EGOROV, Dmitrij Nikolaevič. *Genrich Šliman*. Petrograd: izd-vo Brokgauz-Efron, 1923.

GRIBOJEDOV, Alexandr Sergejevič. *Gore ot uma*. Sankt-Peterburg: Lenizdat, Komanda A, 2012.

KERAM, K.V. *Bogi, grobnicy, učenyje*. Sankt-Peterburg: Amfora, 2015.

MEJEROVIČ, M.L. *Šliman*. Moskva: Dětskaja litěratūra, 1966.

STOLL, Heinrich A. *Sen o Tróji*. Praha: Svoboda, 1983.

STONE, Irving. *Řecký poklad*. Praha: Odeon, 1987.

ŠTOL', Genrih Alexander. *Mečta o Troje*. ŽZL (Žizn' zamečatěl'nyh l'uděj). Moskva: Molodaja gvardija, 1991.

VANDENBERG, Philipp. *Trojský poklad*. Praha: nakladatelství Alpress, s.r.o., Frýdek-Místek, 2009.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Objevení Tróje*. Praha: Mladá fronta, 1963.

G) Elektronické zdroje

BROCKHAUS, F. A. - EFRON, I.A. *Enciklopedičeskij slovar'*. Sankt-Peterburg, 1890-1907. [10.6.2019] <<http://www.vehi.net/brokgauz/>>.

KATALOG DER DEUTSCHEN NATIONALBIBLIOTHEK, Meyer Ernst. [8.3.2019]
<<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=nid%3D117755745>>.

ORLOV, D.I. *Bol'shaja rossijskaja enciklopědija*. [15.12.2018]
<<https://bigenc.ru/vocabulary>>.

POSOLSTVO Rossijskoj Federacii v Niderlandah. [11.8.2018]
<<https://netherlands.mid.ru/-/rossijsko-gollandskie-otnosenia-do-1917-goda?inheritRedirect=true>>.

ROSSIJSKIJE ŽELEZNYJE DOROGI. *Ot pervoj železnoj dorogi do vysokoskorostnyh magistralej*. [25.9.2018]
<http://history.rzd.ru/history/public/ru?STRUCTURE_ID=5032>.

SLOVAR' *litěraturovědčeskich terminov*. [5.6.2019] <<https://slovar.cc/lit/term.html>>

VOLKOVSKOJE KLADBIŠE. [3.10.2018] <<http://volkovskoe-spb.ru/>>.

ZENTRALE DATENBANK NACHLÄSSE, Meyer Ernst. [8.3.2019]
<http://www.nachlassdatenbank.de/viewsingle.php?category=M&person_id=9353&asset_id=10132&sid=7ed0ba395cd2de814897e>.